

קובץ גליונות

תזריע-מצורע

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מצורף!

מורחב
לסיכום ימי הפסח

זמני השבת

בחסות:

גליונות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:36	7:51	8:29
בני ברק	6:52	7:53	8:26
קרית ספר	6:46	7:51	8:28
בית שמש	6:36	7:51	8:28
אופקים	6:45	7:52	8:27
חיפה	6:45	7:53	8:28

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לקיים בנו חכמי ישראל

לאור מצבו הרפואי הקשה של מרן המשגיח שליט"א נקראים כל בני התורה בכל אתר ואתר ובפרט תלמידיו הרבים להרבות בתפילה ובתחנונים לרפואת

רבי **נפתלי בן סילקא לאה (קפלן)**

והן קל כביר לא ימאס תפילת רבים

תיקון

בקובץ לחג הפסח, בסוף "רשימות מיוחדות מימי חול המועד" הובא בטעות בסוף דברי מרן הגר"ד פוברסקי, כמה שו"ת שנשמעו מפי מרן פוסק הדור הגר"מ שטרנבוך שליט"א

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משבתות השנה, ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

• ח' אייר אחרי קדושים	• ז' סיון חג השבועות נשא	• ה' תמוז חקת י"ב תמוז בלק	• ד' אב דברים י"א אב ואתחנן	• כ"ג אלול נצבים
• ט"ו אייר אמור	• י"ד סיון בהעלתך	• י"ט תמוז פינחס	• ב' אלול שופטים	• א' תשרי ר"ה
• כ"ב אייר בהר בחוקותי	• כ"א סיון שלח	• כ"ו תמוז מטות	• ט' אלול כי תצא	• וי"כ
• כ"ט אייר במדבר	• כ"ח סיון קרח	• מסעי	• ט"ז אלול כי תבא	• חג הסוכות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ - ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

סיפור החלום הפלאי מיוחד עבור ה"קובץ גליונות" כפי ששמענו מכלי ראשון

בכ"ו אדר נלב"ע האברך הרה"ג רבי יצחק ליברמן זצ"ל. במעט שנותיו זכה להיות ת"ח מופלג ובקי נפלא ומעוטר בתורה וקנייניה ורבותיו הועידוהו לגדולות, ולדאבון לב נפטר בגיל ל"א שנים לאחר מחלה קצרה.

השאייר אחריו אלפי דפי כת"י ברוב מקצועות התורה וספר על מסכת ב"מ מרישא ועד גמירא שהיה באמצע עריכתו, מלבד זה השאייר אחריו למעלה מאלף הקלטות של שיעורי חזרה שמסר על סדר נשים נזיקין ועוד עמוד ליום עם תמצית כל קנין הסוגיא מהראשונים והאחרונים בבהירות ומהירות נפלאה.

לאחר הפטירה עמדו בני המשפחה לסרוק ולסדר את כל הכת"י, ע"מ שבהמשך ניתן יהיה להביא לדפוס, רעייתו שתבדל לחיים בקשה מאחיה (הבחור מ. א. ש נ"י) שעסק בזה להביא להקלדה בראשונה ולפרסם ד"ת שכתב על העושה מצווה שלא לשמה ודן בגדרי לימוד התורה לשמה שיש בהם דברי התעוררות ללימוד התורה באופן הנעלה, באמרה שענין זה היה יקר לו מאד, וזה תמצית חייו, ובתו"ד כתב שהערה זו פריה רב עד מאד.

לבקשתה נפנה לעסוק ראשונה בד"ת אלו, הדנים בדברי הר"מ פ"ב מגיטין במי שכופין אותו ליתן גט שהגם שנותן הגט מחמת ההכאות מ"מ הגט כשר שכן ע"י כך נתעורר אצלו הרצון הפנימי של כל איש הישראלי לקיום המצוות ומקרי גט כשר. ולפי"ז דן שם בהעושה מצווה לשם כבוד האם גם שייך בזה דברי הרמב"ם והאיך יהא גדר המצווה בזה. והוסיף לדון בהעושה כמצוות אנשים מלומדה והאריך בזה.

בעודו עוסק בזה, חלם בלילה שהוא נמצא בבית מדרש, ועל ידו עומד הנפטר זצ"ל וניגש לארון הספרים ונוטל ספר "זכר דבר" (למרח"ד הגר"ד לנדו שליט"א) ופותח הספר ומעין בו והגיס נ"י הציץ לראות באיזה ענין ר' יצחק מעיין וראה שפתח בעמוד ט"ו.

בבוקר מיד כשקם זכר החלום לפרטיו, ומיד ניגש לחפש הספר זכר דבר (אשר לא הכירו לפני כן), ופתח בעמוד ט"ו, ושם דן מרח"ד הגר"ד בדין העושה מצווה לשם כבוד האם יוצא יד"ח ומפלפל בזה בדברי החזו"א ודן שם באורך ויהי לפלא.

ביום ה' כ"ג ניסן נכנסו בני המשפחה עם בעל המעשה למרח"ד הגר"ד לנדו שליט"א, הוא עבר תחילה על הד"ת הנ"ל שכתב הרה"ג ר' יצחק זצ"ל, ואמר שהדברים מאד נעלים ומופלאים, ומעוררים מאד מאד ונכתבו מהלב וברור שמי שכתבם אחז בדרגות גבוהות לאחמ"כ עבר שוב על מה שכתב בס' זכר דבר, ואמר שאכן חלום זה מעורר ומחזק ויהי רצון שאכן נתעורר. והוסיף שמרח"ד החזו"א אמר שבדורינו בדר"כ לא רואים דברים אמיתיים בחלומות וע"כ כשקורה דבר כזה שהוא יוצא דופן זה בא לעורר. ואמר שבוודאי הנפטר היה אדם נעלה מאד.

ויהיו הדברים לע"נ ר' יצחק ב"ר יוסף שיבלחט"א

ונתעורר לשקידת התורה לשמה ויהיו שפתותיו דובבות בקבר עד יקיצו וירננו שוכני עפר בבב"א.

על פי דרכו
של מרן

ספרא אמר ספרא יודע

מעשים ועובדות
בפרסום ראשון!

מוקנים אתבונן

הורים? מחנכים? ספר חובה!

ענייני חינוך

מתורת מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל

מהי דרך החינוך בימינו? איך משלימים סמכות? וכיצד מעבירים את מתיקות התורה? 'ענייני חינוך' פורס את משנתו החינוכית הבהירה של מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל, הפדגוג האומן שהדריך את מחנכי דורנו, ומעניק יסודות חינוכיים במשעולי דרכו

גיליון מס' 513 פרשת תז"מ
תשפ"ג שנה אחת עשרה

לכל ידידינו היקרים
בברכת קיץ בריא
יצחק גולדשטון

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

בעלי אסופות

פ' תזריע (פי"ג י"ב) לכל מראה עיני הכהן
אסופה מדברי רבינו זצ"ל בענין משקפיים בדיני התורה

לענין ראיית נגעים

בדעת נוטה (כת"י) פ' תזריע (פי"ג י"ב) נשאל רבינו זצ"ל, בדיון כהן שחשך מאורו, דפסול לנגעים מקרא דלכל מראה עיני הכהן, דתיפול"ל שאינו רואה, והשיב דקמ"ל קרא דאע"פ שרואה ע"י זכוכית מגדלת לא נחשב ראייה, ומשמע דאינו פסול משום בע"מ. וע"ע שם (פכ"א י"ח) אם מי שראיתו חלשה נחשב בע"מ.

לענין ראיית תולעים

ועי' בדרך אמונה בבאור ההלכה הלכות שמיטה ויובל (פ"ד ה"א ד"ה בין) שכתב, וכבר רצה בעל ס' הברית לאסור לשותות חומץ כי הוא מלא תולעים קטנים הנראים ע"י זכוכית מגדלת, וכבר השיב עליו בעל חכמת אדם בבית אדם (סי' ל"ח) דהא כתיב בנזיר חומץ יין לא ישתה מכלל דכו"ע שרי וע"כ דכל דבר שאין נראה לעינים לא אסרה תורה ואין זה נקרא תולעים תדע דהטבעיים אומרים שכל האויר מלא תולעים קטנים וא"כ אסור לשאוף אויר וגם בס"ת אם יש נגיעה או נפסק שאין נראין אלא בזכוכית מגדלת אין פוסל וכן באתרוג ובכל דבר שהתורה לא ניתנה אלא לחוש העין הרגיל וזה פשוט.

לענין ראיית פרי עץ הדר

רבינו זצ"ל היה מביא מעשה רב ממרן החזו"א זצ"ל שהזדמן אצל מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל וראה שמסתכל על אתרוג בזכוכית מגדלת, ואמר החזו"א לעצמו היכן כתוב בתורה שיש לראות ע"י זכוכית מגדלת, ופנה הגר"ח ואמר, האברך צודק, אמנם מי שרואה כראוי לא צריך זכוכית מגדלת, אבל כשיש לנו ראייה חלשה א"כ רק ע"י רואה כהוגן, אבל מי שרואה היטב באמת אין דין לראות ע"י זכוכית מגדלת, שלא אמרה תורה פרי עץ הדר, אלא לפי טבע ראות העין, ועי' בס' אעלה בתמר בריסק (עמוד ס"ה) בס' מעשה איש (ח"א עמוד כ).

בדיון כהן שיש לו משקפיים

בס' חשוקי חמד מסכת סנהדרין (ל"ו ב') דן אם נימא שאין מצוה לכבד כהן בעל מום, מה הדין כאשר יש בבית הכנסת רק כהן הלבוש משקפיים האם צריך להעלותו ראשון לתורה. שאולי כהן הלבוש משקפיים אינו ראוי לעבודה בבית המקדש, והביא מרבינו זצ"ל שאמר שמשקפיים לא היו יתור בגדים, כיון שאין בהם ג' על ג'.

לענין יתור בגדים במקדש

ויעוין בספר דרך חכמה (פ"י מהלכות כלי המקדש ה"ג ביאור הלכה ד"ה מניח) שכתב, שלכך לא הוי תפילין יתור בגדים, שאין בהם ג' על ג', והא דכתב הרמב"ם (שם ה"ח) דצלצול קטן הואיל וחשוב הוי יתור בגדים אפילו בפחות מג' על ג'. י"ל שהוא חשיב כי הוא בגד וצריך להשתמש בו, אבל תפילין שאינו לצורך בגד, אלא לצורך מצוה, והוא תכשיט ולא בגד אינו חוצץ. ומה שאמו בשבת (ס"א ב') תפילין דרך מלבוש, אין הכוונה שהוא בגד, אלא שהוא דרך לבישה, אבל בגד לא הוי. וכמו כן

תמונה נדירה רבינו זצוק"ל בלימודו עם משקפיים

אפשר לומר על משקפיים, שהוא דרך מלבוש, אך אינו בגד. ובשו"ת דברי מלכאל (ח"ד סימן ל"א) כתב נראה שכהן היה אסור ללבוש בתי עינים בשעת עבודה דהוי כתוספות בגדים.

אם נחשב בעל מום

ועי' תשובת רבינו זצ"ל בספר פתחי חיים (לידידינו הגר"מ חליה שליט"א מכתבי תורה סי' נ"ח ס"ד) ששאל, האם כהן דאית ליה משקפיים הוי בע"מ לעבודה בביהמ"ק, והשיב רבינו זצ"ל יתכן. וכן בקונטרס עזרת אליעזר פ' תצוה (מהגר"א קרביץ שליט"א עמוד צ') שאל מרבינו זצ"ל, אם כהן שלובש משקפיים בזמן העבודה האם נפסל מצד מום, ואם כהן שלובש משקפיים נפסל בעבודה מצד יתור בגדים, ובתרוויחו השיב רבינו זצ"ל, כן. [וכן אמר בבואו לשמחת בר מצוה לנכד האסיא ד"ר ר"מ ארט כשראה שיש לבר מצוה [שהיה כהן] משקפיים שלא יוכל לעבוד כן בביהמ"ק].

אם נחשב ראייה לכל דיני התורה

בספר פתחי חיים (מהגר"מ חליה שליט"א מכתבי תורה סי' נ"ח ס"ג) נשאל רבינו זצ"ל האם ראייה ע"י משקפיים חשיב גדר ראייה לכל התורה, והשיב רבינו זצ"ל, לא תמיד.

לענין ברכת הראייה

נשאל רבינו זצ"ל בס' שמענו כן ראינו (מריב שמעון הכהן ברכך ז"ל ח"א ברכות פרטיות פי"ד סי' ז') לענין ברכת הראייה על הים או על ראיית חכמי ישראל ע"י משקפיים כשבלא"ה

אינו רואה, והשיב שיכול לברך, ובס' מעשה חמד (פ"ד אות מ"א) הביא שיש מי שכתב להסיר המשקפיים קודם ראיית האילן לברכת האילנות, ובהערה שם הביא בשם רבינו זצ"ל, דפלא גדול הוא לומר כן דלפי"ז ה"ה בקריאת התורה ובכל דבר התלוי בראיה, ועי"ש (בהערה קל"ח) שהביא שאחד שאל לרבינו זצ"ל לגבי ברכת מאורי האש והשיבו שטוב להסירם, ועי' שם דדוקא ע"י משקפיים נחשב ראייה אבל א"א לברך בראייה ע"י משקפת, אמנם להלן שם (פס"ו סי' ח') כ' דאין מניעה לברך ע"י משקפת, ועי' שם לחלק בין משקפת רגילה שהיא כמשקפיים לבין משקפת שבנויה על מראות, ובספר שער העין (תשובה י"ט) כותב נסתפקנו ברואה דבר המחייב ברכה ממרחק רב ע"י משקפת ועי"ז מבחין בו בבירור האם יכול לברך [הכוונה למשקפת העשויה כתבנית זכוכית מגדלת שענינו רואות את הדבר עצמו ולא למשקפת הבנויה על מראות שרואה רק את בבואת הדבר]. והשיב רבינו יכול לברך.

אם מברכין שהחיינו על קניית משקפיים

בענין שהחיינו על קניית משקפיים, הביא בס' מאיר עוז (סי' רכ"ג ס"ג) בשם רבינו זצ"ל דס"ל דיש לברך שהחיינו על משקפים [וכתב דה"ה על שינים תותבות] והוסיף שם שבזמננו שמשקיעים בקניית משקפים למצוא דוגמא שתתאים וא"כ הוי גם כתכשיט יברך שהחיינו לכו"ע והנפק"מ לגבי עדשות מגע וכן במי שמחליף רק את העדשות שבמשקפים ע"ש, וכן נקט בס' חוט שני (ברכת הודאה עמ' ק"פ אות ו').

להצטרפות לרשימת מקבלי חגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג חגליון לע"ג. לרפואה ולהצלחה וכד'. נשמח לקבל עובדות, הנחיות, ושור"ת מרבינו.

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

הגאון רבי משה שמואל שפירא זצוק"ל ראש ישיבת באר יעקב

נשמח לקבל מקוראניו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

הגאון המקובל רבי ישראל אליהו ויינטרוב זצ"ל (גלב"ע י"א ניסן תש"ע)

טוב שכן טוב

ב) ופעם אחת ראיתי שרבי ישראל אלי' מספר לרבינו בהתרגשות שאירע לו השבוע נס, שהלך בדרכו ואוטו פגע בו וב"ה יצא מבלי שום פגע (וכנראה רצה לקיים 'שיחו בכל נפלאותיו').

ג) למרות שרי"א היה ידוע כעמקן ובקי עצום בתורת הנסתר, היה קשה לדבר עמו באופן ישיר על עניני קבלה ונסתר, כי דרכו היה בהצנע מאוד ולא היה מרבה דיבורים. פעם הצעתי לפניו שבזוהר הקדוש בפרשת משפטים מובא כי מי שנכשל באכילת בשר בחלב הדבר ניכר עליו ויש בו רושם של החטא, ושאלתי אם כל אחד יכול להבחין בזה.

וענה שזה דרגה מסוימת של רוח הקודש, ומי שבדרגה זו יכול להבחין. והעזתי ואמרתי שנהנה לאחרונה סיפרו כן על רבי חיים, שעבר לפניו נער צעיר והביט בו לרגע ושאל אותו למה אינו מקפיד על איסור אכילת בשר בחלב, והתברר שאכן נכשל בזה.

ובירר רי"א, איזה רבי חיים, השכן?

וכשהשבתי בחיוב, הגיב: אצלו זה יתכן. כי הוא שמור מילדותו ממש!

ד) אחרי פטירת רבינו, סיפרה לי הרבנית ויינטרוב תחי', שכשהילדים היו צעירים, אחד מבניה הלך לשחק אצל ילדי השכנים שגרו בבנין הסמוך (רשב"ם 32), בקומה הראשונה, וכעבור זמן בעלי הבית היו צריכים לצאת, וכנראה חשבו שאף אחד אינו בבית ויצאו ונעלו את הבית, והילד נותר נעול בפנים והתחיל לבכות לעזרה. והיה שם מרפסת פתוחה אבל הקירות היו גבוהים ולא הצליח לטפס ולצאת. ואמו הרבנית ויינטרוב תחי' ראתה בצרתו, ואמרה לו שהיא מנסה לעזור. ומיהרה לרבנית קניבסקי ע"ה וסיפרה לו מה שאירע, והרבנית נכנסה לחדרו של רבינו ותיארה לו שכן השכנים נעול בדירה הסמוכה.

רבינו קם ממקומו ומיהר לבית ההוא, הוא טיפס במאמץ על קיר המרפסת שהיה פתוח אל החצר, והשתלשל אל תוך הבית, ושם עזר לילד לדלג על הקיר ולצאת, ואח"כ יצא בעצמו החוצה.

תמונה לא מוכרת של רבינו משתתף בשמחת בר מצוה לבנו של רי"א ז"ל

נעלם ממנו שמו לתפילה ואח"כ נפטר

רבי ישראל אלי' היה מסובל ביסורים רבים, ובערוב ימיו אף כהו עיניו מראות, ובשבועות האחרונים לחייו היה מצבו חמור ורבינו היה מעתיר בעדו לרפואה שלימה, ואף נכנס אליו בביתו לבקרו.

ועובדא נוראה סיפר משמשו של רבינו, רבי ישעי' אפשטיין, שרי"א הסתלק ביום י' ניסן לפנות ערב ונקבר למחרתו יום שישי בבוקר. וכאשר שמע רבינו מפטירתו, אמר לרבי ישעי' אפשטיין "היום במנחה רציתי להזכיר את שמו לרפואה שלימה, וניסיתי אבל לא הצלחתי בשום אופן להיזכר בשם, אז המשכתי הלאה, והנה עכשיו אני זוכר מצוין את שמו ישראל אליהו בן חסיה עלקא, וכנראה משמים העלימו ממני באותה עת!"

ובצוואתו ביקש הרי"א שלא יאמרו עליו דברי שבח, ואחד החתנים נכנס אל רבינו ושאל מה יוכל לומר בהספד על חמיו שאין זה שבח וענה שיאמרו עליו "שעשה מה שצריך" כי זה לא שבח אלא כך צריך להיות, וכן יזכיר שלמד בהתמדה כי זה דבר הכי חשוב (רשימות ר"ג הוניגסברג).

רבינו מבקר את רבי ישראל אליהו ויינטרוב בביתו בתקופתו האחרונה

רי"א ורעייתו הרבנית שתבלחטו"א עלו מארצות הברית והתגוררו בבני ברק, ברחוב רשב"ם בבנין הסמוך רבינו. בשנים ההם משפחת ויינטרוב היו כמעט בודדים מכל מכר או קרוב, וכאשר היו תקופות עמוסות וקשות היתה השכינה הצדקנית הרבנית קניבסקי ע"ה עומדת לימינם לדאוג לכל מה שצריך, הן במשלוחים של אוכל ודברים אחרים, והן בעזרה בצרכי היום יום, ופעמים אף שמרה על ילדיהם הצעירים.

באחד הפעמים כאשר הרבנית לא יכלה לשמור על הילדים התנדב רבינו בעצמו ושהה בביתם של משפחת ויינטרוב לשמור על הילדים הקטנים עד שאחד ההורים יחזור הביתה (מפי הגרש"מ יעקבזון חתנו של רי"א).

רבינו העריך מאוד את רי"א ואת תורתו, ופעם התבטא אודותיו (בפני הגרש"מ יעקבזון) כי 'אבא החזיק ממנו מאוד' (וראה בהסכמת מרן הקהילות יעקב לספרו 'נר תמיד' על חנוכה).

רבי ישראל אליהו ויינטרוב זצ"ל

בכולל 'חזון איש'

מקום מושבו של הרי"א בעת שלמד בכולל האברכים 'חזון איש', היה ספסל לפני רבינו ופעמים רבות שוחחו בדברי תורה והלכה.

כשדיברו פעם על ישוב ארץ ישראל, סיפר רי"א על עצמו בפשיטות, שבשנת תשכ"ז בעת שהיה מצב בטחוני מתוח מאוד בארץ ישראל (בעקבות 'מלחמת ששת הימים') הרבה בני תורה חשבו לעזוב את ארץ ישראל, בפרט אלו שהיה להם דרכון אמריקאי, שסברו שזה השתדלות נכונה לברוח מהארץ, "אולם אני זוכר שבאותם ימים, עמדותי ודברתי בלימוד עם רבי חיים על מדרגות ביתו, ולא חשבנו לברוח מארץ ישראל".

רבינו מטה אוזן לשמוע את דבריו של רבי ישראל אלי'

עובדות שקיבלנו מפי תלמיד קרוב שהסתופף שנים רבות בצילו של הגרי"א (הרב א"ב שליט"א)

א) רבינו ומו"ר רבי ישראל אלי' היו נפגשים בקביעות במנחה גדולה של שבת בבית הכנסת 'לדרמן', ופעמים רבות היו רבי ישראל ניגש להעיר איזה הערה או קושיא שנתחדשה לו בפרשת השבוע. או שרבינו היה מציע לפני דבר שנתחדש לו בשבת. לעיתים גם היו ממשיכים להתכתב על החידוש במכתבי תורה, וחלקם נדפסו בספר דעת נוטה על חומש במדבר, ועוד מכתבים יודפסו א"ה על ידי מכון 'דעת נוטה'.

1. סיפר חתן רבינו הגר"ש שטינמן: זכורני שכאשר רבי ישראל אלי' ושאר בשרי רבי יצחק וולדמן ז"ל ביקשו להתגורר באחת מהבתים שנבנו ע"י הנהלת 'כולל חזון איש' בשנים ההם, אשר יועדו מתחילה לאברכי הכולל, הוצעו להם שני דירות ברחוב רשב"ם 21 בבנין שנבנה לא מכבר. אבל שני האברכים ביקשו להתגורר דווקא בדירה הימנית בבניין.

ובמה התייחדה הדירה ההיא, לא מפני גודלה או אויר נעים ושמש חמימה, אלא כי זו היתה מול חלון ביתו של מרן בעל הקהילות יעקב זי"ע שהתגורר שם בעת ההיא בקומה הראשונה (-רחוב רשב"ם 23) ושני האברכים יראי השם ביקשו לזכות להיות קרובים אליו יותר להתבסס מאורו ולחזות אחרי הילוכיו.

ומכיון שלא הגיעו לעמק השווה, הנהלת הכולל הטילה גורל ורבי יצחק וולדמן עלה בגורל, ואכן הוא זכה להתגורר ולדור קרוב אל מרן הקהילות יעקב, ובדירה הסמוכה השמאלית התגורר רבי ישראל אלי' זצ"ל. וראה בספר 'אשכבתיה דרבי' הספד נפלא שמסר רי"א אחרי מות הקהילות יעקב זי"ע.

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

רבים צריכים לו

מהנעשה בימים אלו במוקד העירוב

ניסן תשפ"ג, גליון 2

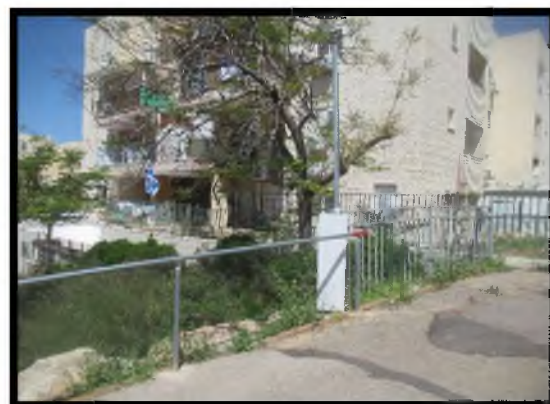
בס"ד

בשבוע זה יצאנו עם כמה אברכים שעוסקים בעירוב לבדוק עירוב שכונתי חדש בעיר אלעד והיו כמה פתרונות מקוריים שעשו האחראים המסורים, והתפללנו בהלכותיהם

א. מקום שהגדר נהיתה תלויה, בגלל שפרצו והסירו את החלק התחתון של הגדר. אי אפשר לסגור את הגדר כי ילדים עוברים דרך שם ומשיכו לפרוץ, ועשו צוה"פ נמוכה בגובה הגדר, השאלה האם צוה"פ כשרה גם כשהיא חסומה עם החלק העליון של הגדר.

תשובה. אם הגדר היתה בתוך חלל הפתח, צריך שיהיה בפתח חלל ראוי לעבור בגובה י' טפחים, [ובדרך כלל בחתיכת פח איסכוריט כמו זו החסרה, יש גובה מטר]. וכן אם הגדר התלויה נמצאת בצד הפנימי של העירוב יש להקפיד שיהיה חלל. וכך המצב בתמונה א'. אבל בתמונה ב' הגדר היא מחוץ לעירוב מאחורי צוה"פ, וי"א שזה כשר גם כשהגדר חוסמת שלא נשאר מעבר בגובה י' טפחים. ויש מחמירים. ועיין בחזו"א סי' ע' ס"ק י"ט.

ב. צורת הפתח שסוגרת את השביל של הגינה, ובשביל יש מעקה. כדי לא למנוע מהתושבים את האחיזה במעקה, העמידו את העמוד ולחי מאחורי המעקה, האם אין כאן בעיה של צורת הפתח תחת צורת הפתח, כי הרי המעקה הזה בנוי ממש כמו פתח. יש לציין שהדין של צוה"פ תחת צוה"פ לא נזכר בדברי הפוסקים, אלא מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל הביא בספרו שו"ת הלכות (בהערות שבסוף הספר, לסי' שס"ב) ששמע בשם החזו"א ששתיהן פסולות, כי אחת מחלקת את השניה, והגר"ח נטה לומר שרק העליונה פסולה. אבל במקרה כזה יש שהורו להתיר מכמה סיבות, א) המעקה לא נעשה לשם צוה"פ ואין לו דין פתח כגון שאינו מתחייב במזוזה. ב) גובה החלל פחות מ' טפחים לשיעור חזו"א. [ובמעקה בטיחות שבשפת המדרכה יש עוד צירופים, שיש עוד ברזל באמצע שחוסם עד שאין מעבר בגובה י' טפחים, כנ"ל. וכן כאשר המעקה אינו סמוך לגדר שנחשב צוה"פ באויר, ואכמ"ל]. ויש מחמירים בכל זה. לאחר דיון עם האחראי שביקש פתרון לצאת מכל חשש, הוחלט על פתרון מקורי, להוסיף אבנים תחת המעקה ליד העמוד שלו, וכשאינן גובה י' אינו פתח כשר, ואינו פוסל.

הפעם גם אתה לא מפספס!

בעוד שבוע נפתח המחזור החדש של לימוד הלכה למעשה בהלכות עשיית העירובין בזמנינו בליווי מצגות והראות פוסקי זמנינו, גדוש בפרקטיקה מרתקת וברורה להצטרפות התקשר עכשיו לנציג

055-678-3323

ירושלים - ימי ראשון בני ברק - ימי שלישי
מודיעין עילית - ימי חמישי
[הזדמנות!!!](#)

בשורה משמחת

השבוע נפתחת מסגרת לשילוב הבוגרים במענה הטלפוני המשודרג של מוקד העירוב לאחר הכשרה מיוחדת ומבחן קבלה להיות "מורה הוראה" להצטרפות לתכנית יש לפנות למרכזיה של מוקד העירוב - 05484-83320 שלוחה 6

הזדמנות!!!

ניתן להצטרף גם מי שלא היה בשיעורים עד כה, על ידי רכישת הסיידה ולימוד עצמי בשילוב ההקלטות והמצגות. ניתן לפנות לטל' הנ"ל ולקבל בדיסק אונקי.

ג. עוד דבר מעניין שהראה האחראי על העירוב, שיש מקום אחד שהיתה צורת הפתח עם חוט גבוה שקשור לבנין, והלחי תחתיו. בסמוך לבנין החלו לבנות ועשו גדר איסכורית לבנה סביב למתחם, אלא שבנוסף עשו גם גגון להגנה מנפילת אבנים. כשהוא בא לחבר את הלחי לגדר גילה שיש מעליו גג שמפסיק בין הלחי לחוט ופוסל אותו (משנ"ב סי' שס"ג ס"ק קי"ב).

האחראי מצא פתרון יפה, כיון שהגגון התחיל בערך מעל הגדר, הוא חתך מעט מהצד של הגגון באופן שאינו חוצץ בנקודה של הלחי, ומה שיש מעבר לכך את המשך הגגון בחלל הפתח, זה מוכח בדברי המשנ"ב שם בשם הט"ז, שאם עושה נקב גדול במקום של החוט כשר, ולא מפריע שהגג ממשיך בחלל הפתח [כל שאינו יוצר רשות בפנ"ע].

ד. לפני שבת הגדול נתבקשנו לבוא לפרדס של אחד ממגדלי האתרונים הידועים בזמנינו, בעקבות רצונו לערוך את השבת בין הפרדסים, והיה צריך להקים עירוב למקום שבו ישו בני המשפחה. בבקשה זו נזכרנו בדברי הגמ' בעירובין (דף כה:) על המחלוקת הגדולה שהיתה בעירוב שריש גלותא ביקש לעשות עבורו בתוך הפרדס. לכן נזהרנו להקפיד רק שטח שמשותפים בו, ולא לכלול את הפרדס. היה צריך לדעת הרבה הלכות כיון שמדובר בתנאים לא סטנדרטים, ובס"ד מצאנו דרך לעשות את העירוב, כמובן שהמלאכה היתה רבה, והיו צריכים להעמיד עשרה עמודי עירוב, ובעל הפרדס השקיע בעצמו בעשיית המלאכה.

בין השאלות ההלכתיות האם אפשר לכלול את מגורי התיילנדים שעובדים בשדות, כי מבחינה טכנית זה יחסוך. והתשובה שבדרך כלל זה עושה בעיה בעירוב, אבל כאן אין בעיה, כי כל האורחים יאכלו יחד עם בעל הפרדס באותו חדר, וכשכולם אוכלים יחד אין צריך עירוב (שו"ע סי' ש"ע ס"ה), וממילא גם לא צריכים שכירות מהגוי, כי זחז"ל לא גזרו על יחיד הדר עם הגוי, ואפילו רבים שנחשבים יחיד לגבי עירוב אין הגוי אוסר עליהם.

אמנם גם כאשר הם אוסרים, יש פתרון לשכור מהם, ובמקרה כאן זה קל מאוד כי הבעלים בקשר טוב איתם, ובפרט שאפשר גם לשכור ממנו במקום לשכור מהם, כיון שהמצב שהוא יכול להעבירם למקום אחר וכן להכניס דברים לחדריהם. [ויש לעיין אם יכול לסמוך על ההיתר של מצי לסלוקי לבד. וי"ל שלדעת החזו"א צריך שיהיה גם אכילתו משל בעה"ב, וזה אין כאן. ועוד צ"ע כאשר הם גרים בקביעות שם, והבעלים מגיע לשבת אחת, האם שייך לומר שהם טפלים אליו].

ה. על שני עמודי העירוב בכניסה לשוב חפץ חיים, קשרה המועצה שרשרת מתנופפת לקישוט. האם זה פוסל את העירוב. תשובה יש להקפיד שהשרשרת לא תגדנד את החוט של העירוב. לכן שם שהיא שוקעת למטה אינה פוסלת. ומצד שיש שני חוטים לאותו פתח, אין לחוש, א) אפשר שיהיה שנים והעליון כשר, ואינו דומה להנ"ל ששם אחד מחלק את השני, משא"כ כאן שנים באותה זווית. ב) י"ל ממה נפשך, אם השרשרת התחתונה כשרה טוב, ואם היא פסולה בגלל שמתנדנדת וכו' ממילא אינה פוסלת.

ו. עבודה רבה בגיוס הצמחים בתקופה זו לאורך כל צוה"פ, שלא יהיו כמחצה תחת החוט.

בברכת קיץ בריא ומוצל בהצלחה

מערכי תורה

תז"מ

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

מצורע - אבלות וטומאה

כתוב (י"ג, מ"ה) 'והצורע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא'. הנה בפירוש כפילות הכתוב 'וטמא טמא יקרא' פירש בתרגום 'ולא תסתאבון ולא תסתאבון יקרי', ומבואר דפירש דשניהם הם מה שהמצורע קורא, שקורא טמא טמא. אכן ברמב"ם פרק י' מהלכות טומאת צרעת כתב וז"ל 'ולא המצורעים בלבד, אלא כל המטמאים את האדם חייבין להודיע לכל שהם טמאים כדי שיפרשו מהם, שנאמר וטמא טמא יקרא, הטמא מודיע שהוא טמא. הרי מבואר שהרמב"ם מפרש דהטמא הראשון קאי על המצורע, ור"ל דהטמא, הוא טמא יקרא.

ובאמת דכן מדודק בטעמי המקרא, שהרי בין הטמא הראשון לטמא השני יש פסיק, ולדעת הרמב"ם הוא מבואר היטב דהטמא הראשון מייירי ממי שקורא, והטמא השני מייירי ממה הוא קורא.

והנה לפי הרמב"ם נמצא דבתחילת הפסוק הכתוב קורא אותו 'צרוע', וכמש"כ 'והצורע אשר בו הנגע', ובסיפא דקרא קורא אותו 'טמא', וצריך ביאור השינוי איך נקרא.

ונראה לבאר בזה עפ"י דברי הגמ' במועד קטן דף ט"ו דאמרינן שם דמצורע הוא גם אבל, גם טמא, וגם מנודה. והנה דין פריעה ופרימה הוא מדיני האבילות שיש במצורע, וכמו שכתב רש"י ועל שפם יעטה כאבל, וכן כתב הרמב"ם פ"י מטומאת צרעת ה"ו וז"ל מצות עשה שיהיה המצורע המוחלט מכוסה ראש וכו' ועוטה על שפם כאבל, ומבואר דדין פריעה ופרימה הוא מדיני אבל של מצורע, אבל הדין דטמא טמא יקרא, הוא בשביל להזהיר אחרים מפני טומאתו, וכמו שכתב רש"י שמשמיע שהוא טמא ויפרשו ממנו, וכ"כ הרמב"ם פ"י מטומ' צ"ה, והיינו דדין זה הוא מחמת טומאתו של המצורע.

ולפי זה נמצא דהפסוק מייירי משתי עניינים, גם מדיני אבל של מצורע, וגם מדיני הטומאה של מצורע. אשר לפי זה יש לבאר השינוי מרישא דקרא לסיפא דקרא, דבתחילת הפסוק דמדובר בדין פריעת ראשו ועטיית שפמו, שזה הוא מדיני אבילותו, ואין שייך כלל לדני טומאתו, כתוב 'והצורע', ורק בסיפא דקרא דמייירי מדין טמא טמא יקרא, אז כתוב 'והטמא', כיון שזהו הרי מדיני טומאתו.

[אמנם ברמב"ם בספר המצות (מ"ע ק"י) כלל פריעה ופרימה ועטיית שפם, עם הדין שמכריז על עצמו שהוא טמא, שכולם הם דין להיות המצורע ידוע לכל עד שיובדלו ממנו בני אדם, יעו"ש].

והנה בגמ' לא נתפרש על מה המצורע אבל. [ובאבן עזרא כתב בטעם האבילות שהמצורע יתאבל על רוע מעשיו כי בעבור מעשיו בא לו זה הנגע]. ויש לומר הביאור בזה עפ"י דברי הגמ' בנדרים דף ס"ד ע"ב, ארבעה חשובין כמת, ואחד מהן מצורע, דכתיב אצל מרים, אל נא תהי כמת, והיינו דכיון שבשרו נשחת, הרי זה מיתת הבשר החי, ואף שאינו מת ממש, כי עדיין יש בו חיות, אבל בהאכל בשרו יש בו בחינת מיתה. וי"ל דלכן אמרה תורה בדד יושב מחוץ למחנה מושבו, שזהו כסילוק מן העולם ע"י שאינו מן הישוב, וכמו שאיתא בגמ' והובא ברש"י, דמשום שהוא הבדיל בין איש לרעהו אף הוא יבדל.

ולפי זה יש לומר ביאור ענין האבילות דמצורע, שהוא אבילות על עצמו, כיון שמת הוא, ואם קרובים חייבים באבילות על המת, ק"ו שראוי לו להתאבל על עצמו.

וסעד לזה דהנה הרמב"ם סידר דין טומאת צרעת בפנ"ע אחר הלכות טומאת מת, ולא כלל הלכות טומאת צרעת עם הלכות מטמאי משכב ומושב, ולהמבואר שיש בו ענין של מיתה י"ל דהוא מענין טומאת מת מחודשת ולכן קבעו אחר דיני טומאת מת שהוא דין טומאה בפנ"ע.

'הבשר החי טמא הוא צרעת הוא'

כתוב (י"ג, ט"ו) 'הבשר החי טמא הוא צרעת הוא', בחידושי מרן ר"ז הלוי כתב לבאר בכפילות הכתוב, 'טמא הוא צרעת הוא', דבבשר חי איכא שני דינים, חדא, שהוא סימן טומאה כמו שער לבן, ושנית, שהוא עצמו נגע, כדחזינן דמצטרף לכגריס, וזהו כפילות הכתוב, דהבשר החי טמא הוא צרעת הוא, דטמא הוא, ר"ל שהוא סימן טומאה, וצרעת הוא, ר"ל שהוא עצמו נגע הצרעת.

ונראה לבאר בזה בעוד אופן, דאמנם כן הוא גזירת הכתוב דהמחיה היא נגע, אבל אכתי טעמא בעי מדוע נחשב המחיה נגע, והלא בעצם הוא בשר חי ולא צרעת. והנה הטעם לזה מפורש להדיא לעיל פסוק י"א, 'צרעת נושנת היא בעור בשרו', ופירש רש"י, מכה ישנה היא תחת המחיה,

וחבורה זו נראית בריאה מלמעלה, ותחתיה מלאה לחה, שלא תאמר הואיל ועלתה מחיה אטהרנה. ומבואר בדברי רש"י, שכוונת הפסוק ללמדנו, שלא נחשוב שהמחיה אינה נגע וטהורה היא, אלא באמת תחתיה היא מלאה לחה, ורק מלמעלה נראית היא בריאה, ואע"פ שזה בתוך הגוף ואינו ניכר בחוץ, מ"מ חידשה תורה דחשוב נגע. ועפ"י נראה דיש לפרש הפסוק 'הבשר החי טמא הוא צרעת הוא', ר"ל טמא הוא, והטעם, כי צרעת הוא, דבאמת הבשר החי אינו אלא מלמעלה, אבל תחתיה היא מלאה לחה.

נגעים - בשורה היא לישראל

הנה בענין נגעי צרעת לכאורה יש כאן דבר פלא, שמחד גיסא איתא בגמ' בערכין דף ט"ז. אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן על שבעה דברים נגעים באים על לשון הרע ועל שפיכות דמים ועל שבועת שוא ועל גילוי עריות ועל גסות הרוח ועל גזל ועל צרות העין, והרמב"ם בסוף הלכות טומאת צרעת כתב וזה השנוי האמור בבגדים ובבתים שקראה אותו תורה צרעת בשותפות השם אינו ממנהגו של עולם אלא אות ופלא היה בישראל כדי להזהירן מלשון הרע שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו וכו'. ומבואר דהטעם דנגעים באים על האדם הוא משום חטאיו ומעשיו הרעים, ומאיך איתא בחז"ל והובא כאן ברש"י על הפסוק (י"ד, ל"ד) ונתתי נגע צרעת, בשורה היא לישראל שהנגעים באים עליהם לפי שהטמינו האמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר ועל ידי הנגע נותן הבית ומוצאן, וצריך ביאור דאז שהנגעים הם עונש על החטאים, או שהם בשורה לישראל, ואיך אפשר לומר בחדא מחתא שהוא גם עונש על חטאים וגם בשורה למצוא המטמוניות.

ונראה לבאר בזה, דהנה בפשטות אותן מטמוניות היו שייכים לבעל הבית שבקירותיו היו טמונין, אכן בתוס' הרא"ש בב"מ דף כ"ה ע"ב כתב לחדש דאותן מטמוניות שהטמינו האמוריים לא היה קונה אותם בעל הקרקע שהבית נפל בחלקו, אלא היה שלל זה מתחלק לכל ישראל. ולפי דבריו נמצא דהבשורה על המטמוניות אינה בשורה מיוחדת לבעל הבית, דהרי הוא אינו זוכה במיוחד באותן מטמוניות, ובעה"ב וכל ישראל שוין במטמוניות אלו, ונמצא דהבשורה היא בשורה לכל ישראל שכולם זוכים וחולקים במטמוניות. מעתה יש לומר דבאמת הנגע יש בו שתי תכליתים, שהוא גם עונש וגם בשורה, והדבר מתחלק דלגבי בעל הבית הוא עונש, שבשבילו הוא עונש שהרי ביתו מנותץ, והתכלית של הבשורה, היא בשביל כל ישראל, שבשבילם הרי זה בשורה שזוכין במטמוניות. ויש להוסיף דהדברים מדוקדקים בלשון הכתוב, דהפרשה מתחלת 'כי תבואו אל ארץ כנען ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם', דבזה מדבר הכתוב אל כל ישראל, ושם הוא דנרמז הענין שהוא בשורה להם, ואח"כ כתוב 'ובא אשר לו הבית', שבשביל בעל הבית הענין של הנגע הוא דבר אחר, והוא נבדל מכל ישראל בתכלית של הנגע.

פריעה ופרימה במצורע מוחלט

כתוב (י"ג, מ"ה) והצורע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וגו'. ויש לדקדק מהו שהזכיר כאן הכתוב שהצורע יש בו נגע. ויש לבאר דהנה דין פריעה ופרימה ועטיית שפם הם רק במצורע מוחלט, אבל מצורע מוסגר, אינו פורע ופורם, וכדתנן במגילה דף ח: אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט, אלא פריעה ופרימה. ולפי זה יש לומר דלכן הזכיר הכתוב כאן שמייירי מצורע שיש בו נגע, ר"ל שכבר נקבע והוחלט שזה ודאי נגע, והיינו שהוא מצורע שנתברר שיש בו נגע, דרך במצורע כזה הוא דיש דין פריעה ופרימה, ולא במצורע מוסגר שעדיין לא הוחלט שיש בו ודאי נגע.

אין כהן מצורע מטהר מצורע

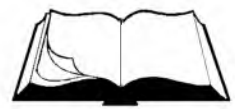
בתורת כהנים (פ"א פ"ה) ילפינן מהכתוב (י"ד, ג') 'ויצא הכהן אל מחוץ למחנה' דרך כהן שיכול ליכנס לתוך המחנה, מטהר את המצורע, למעוטי כהן מצורע, שאינו יכול ליכנס לתוך המחנה, שהוא אינו מטהר את המצורע, וכן פסק הרמב"ם (פי"א מטו"צ) דהכל כשרין לטהר את המצורע, אפילו זב אפילו טמא מת, ואין כהן מצורע מטהר מצורע.

ויש לבאר הטעם בזה, דהנה עוד איתא בתורת כהנים על הכתוב לקמן (פסוק ל"ה) דכתיב 'ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר', דמתיבת לאמר ילפינן, שיאמר לו הכהן דברי כיבושין, והיינו דהכהן לא רק מטמא ומטהר באמירתו, אלא גם אומר לו דברי כיבושין, וכבר האריכו הקדמונים שהכהן מתקן את המצורע. ולפי זה אפשר ליתן טעם, דלכן כהן מצורע אינו ראוי שיראה נגעי מצורע אחר, דאיך יאמר דברי כיבושין, ויתקן את חבריו מנגעיו, בעת שהוא בעצמו פגום באותו ענין עצמו, וקשוי עצמן תחילה.

והנה יש להעיר למה הוצרך למעוטי כהן מצורע מלטהר מצורע, והלא כיון דקיי"ל דמצורע ישב בדד, וכמש"כ הרמב"ם פרק י' ה"ז דדין המצורע שיהיה לו מושב לבדו, א"כ איך יוכל לבא לראות נגעי חבריו. [ולומר דבא למעוטי כהן מצורע בימי ספורו, דאז אינו יושב בדד, יש לדון בזה, דלכאורה בימי ספורו גם לא נתמעט מלטהר מצורע, דהרי מיעוטא דכהן מצורע הוא ממה דמשתלח חוץ למחנה, וכמו שנתבאר לעיל מדברי התורת כהנים, וא"כ הא בהא תליא, וכן נקט המנחת חינוך, וצ"ע בזה].

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 496

הלכות ספירת העומר

אייר תשפ"ג

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

זמן ספירה

לכתחילה יש להתפלל ערבית מיד כשהגיע הזמן ולא לאחר, כדי שיספור העומר בתחילת הלילה ויש בזה "תמימות" (משנ"ב ס"ק ב'). אולם אם יש לו מניין קבוע בשעה מאוחרת, כגון אחרי הלימוד וכו', אין להקדים לספור קודם ערבית ביחידות, וכן אין צורך להקדים להתפלל ערבית מקודם, אלא יכול להתפלל בזמנו הקבוע ("אגרות משנה" או"ח ח"ד סי' צ"ט, הגר"ש אלישיב זצ"ל, "שבט הלוי" ח"י סי' נ"ג).

אכילה לפני ספירת העומר

אסור לאכול פת או מזונות קודם ספירת העומר אבל טעימה מותר, והאיסור הוא מצאת הכוכבים ולא מבין השמשות (שו"ע סי' תפ"ט ס"ד, ומשנ"ב ס"ק כ"ג, ושע"צ ס"ק כ"ט).
וכן אסור חצי שעה קודם, וכמובאר לענין מעריב (שו"ע סי' רל"ה, משנ"ב סי' תפ"ט ס"ק כ"ג), והיינו משקיעת החמה שזה חצי שעה קודם צאת הכוכבים בארץ ישראל, ואין צריך להחמיר כחצי שעה לפני שקיעת החמה (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

התחיל לאכול ונזכר שלא ספר

אם התחיל לאכול תוך חצי שעה לפני צאת הכוכבים בלי שומר, יש להפסיק מלאכול ולספור, אע"פ דק"ל שבמצוה דרבנן אי"צ להפסיק באמצע אפילו התחיל באיסור מ"מ כיון שאין בו טורח כלל, לכתחילה חוששין לסוברים שספירה בזה"ז מדאורייתא, ולכן יפסיק באמצע, אבל אם התחיל לאכול קודם החצי שעה יגמור האכילה ויספור אח"כ (רמ"א שם ומשנ"ב ס"ק כ"ה).

השומר שמתור לסמוך לכתחילה

אם יש לו שומר, היינו שביקש מחברו להזכירו אח"כ לספור, מותר להתחיל לאכול אפילו כבר הגיע הזמן לספור, דהיינו צאת הכוכבים (עי' משנ"ב סי' רל"ה ס"ק י"ח, שכ"כ לענין מעריב). אבל אם אין לו שומר פרטי רק סומך על שומר כללי, דהיינו במקום שהמנהג שהשמש קורא לספור ספירה, יכול לסמוך על זה לענין התחלת אכילה בתוך בין השמשות (משנ"ב סי' תפ"ט ס"ק כ"ג). אבל לאחר צאת הכוכבים אין לסמוך רק על שומר פרטי ("חוט שני" שבת ח"ד עמ' שע"ו, ומיושב בזה הסתירה לדברי המשנ"ב סי' רל"ה ס"ק י"ח).

עד מתי אפשר לחזור על הספירה

בירך על הספירה וספר בטעות של יום אחר, כל זמן שהוא עדיין באמצע הספירה ונזכר שטעה, או אפילו גמר לספור והוא עדיין תוכ"ד מהספירה, אפשר לספור את הספירה הנכונה על סמך הברכה הראשונה, אבל אם כבר עבר שיעור כד"ד, כבר נתבטלה ברכה ראשונה וצריך לחזור ולברך פעם שניה.

ספר וחזר בו תוכ"ד

מי שספר, וחשב שטעה ומיד תוכ"ד חזר וספר מספר אחר, ונודע לו שהספירה הראשונה היתה נכונה, יצא ידי חובתו, משום דתוכ"ד זה רק כדי לתקן דבריו ולא לקלקל (וכמו ששמע במשנ"ב סי' מ"ו ס"ק כ', הגר"ש אויערבך זצ"ל, והגר"ש אלישיב זצ"ל, ועי' "דעת תורה" סי' קי"ד בהג"ה שדן בזה ומביא דברי הרמב"ן שמפ' שזה גופא ספיקת הגמ' ברכות י"ב).

ועוד, מכיון שהתגלה לו שחזר בו בטעות, נמצא שהתבטל חזרתו ונשארה הספירה הראשונה (הגר"ש אויערבך זצ"ל).

ועדיין יש להסתפק היכא ששאלוהו ביום החמישי כמה הספירה היום, ואמר "היום הוא חמישה ימים", ומיד נזכר שעדיין לא ספר, והוסיף "יועד עשרים יום", האם כיון שאמר מספר חמישה כבר יצא, או שמא כיון שתוכ"ד הוסיף עוד עשרים התבטלה הספירה הראשונה, דכאילו אמר עשרים וחמישה יום, והדעת יותר נוטה שכבר יצא מיד ולא יכול לבטלו (הגר"ש אלישיב זצ"ל, והגר"ש קרליץ זצ"ל).

נזכר שאתמול טעה בספירה

אלה: מי שנזכר בליל ז' לעומר שאתמול כשספרו עם הציבור ספר 'חמישה ימים' במקום שישה ימים, האם יכול לסמוך על מה ששמע משליח הציבור שספר שישה ימים ולהמשיך לספור בברכה?

תשובה: בשו"ת "שואל ומשיב" מצדד כך שיכול לסמוך על מה ששמע מהש"ץ, כי אנו סהדי שדעתו לצאת יד"ח מהש"ץ, אם לא יספור כהוגן, אבל להלכה אי אפשר להקל בזה כי בספירת העומר צריך לספור את היום, ואם אינו יודע את המספר הנכון חסר במעשה ספירה, ולא שייך ע"ז ברירה שיתברר למפרע שספר טוב כי חסר בכל מהות הספירה (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

עניית אמן באמצע הספירה

אלה: באמצע ספירת העומר, האם אפשר לענות 'אמן' על ברכת חברו או קדיש וכד'?

תשובה: כתב המשנ"ב (סי' תפ"ט ס"ק ט') שאם באמצע השבוע ספר ימים בלי שבועות נמי יצא, אבל ביומא דמשלים שבועות, אם ספר ימים לבד יצא וי"א שלא יצא (משנ"ב ס"ק ז' ושע"צ שם).
ולפ"ז באמצע השבוע שכבר יצא בזה, מעיקר הדין יכול לענות אמן אבל ביומא דמשלים שבוע כיון שיש סוברים שבשבועות עדיין מעכב, אי"כ הברכה היא גם על השבועות, ואין לענות 'אמן' עד שגמר לספור (הגר"ש קרליץ זצ"ל).

ילד שכח לספור

אלה: ילד שכח לספור יום אחד, האם לחנכו למחרת לספור עם ברכה?

יסוד השאלה הוא, כיון שמחנכים ילד איך לעשות כשהוא יגדל, ועיקר ספירתו אז הוא לספור עם ברכה, אולי צריך לחנכו לספור עם ברכה.
תשובה: כיון שעכשיו שכח יום אחד, יש לספור בלי ברכה, ואזרבה, מחנכו לדעת שאם לא ספר יום אחד הדין הוא שיספור בלי ברכה (הגר"ש קניבסקי זצ"ל).

ש"ץ ששכח

אלה: ש"ץ שאינו יכול לברך מחמת ששכח יום אחד ומתבייש לבקש מאחר לברך, האם יכול לבקש מאחד מהציבור החייב בברכה שלא יברך והש"ץ יכוון להוציא?

תשובה: אינו יכול לעשות כן, דשמא הוא נחשב לאו בר חיובא, ביום שאינו יכול לספור לעצמו, וממילא אינו יכול להוציא את האחר ("שערי תשובה" סו"ס תפ"ט בשם פ"ח, ועי' "אבי עזרי" הל' ברכות).

ספירה לאחר שקיעת החמה

אלה: ספר לאחר שקיעת החמה היום של אתמול, וביום אחר ספר לאחר שקיעה את היום שלמחרת, האם אומרים שממה נפשך באחד מהם לא יצא, ונמצא יום אחד בודאי שלא ספר ולא יכול להמשיך לספור בברכה, או לא?

תשובה: אם בשני הימים ספר באותו זמן, כגון שבשני הימים ספר חמש דקות לאחר שקיעת החמה, הרי"ז תרתי דסתרי כמובאר בגמרא (שבת ל"ה: ובמשנה זבים לגבי בין השמשות דוב), אבל אם בפעם הראשונה ספר חמש דקות לאחר השקיעה, ובפעם השנייה שש דקות לאחר השקיעה, הרי הוא יצא דיש לומר דבפעם הראשונה הוא ספר ביום ובפעם השנייה הוא ספר בלילה, וסו"ס מידי ספק לא יצא, ועדיין יכול לספרו בברכה.

ספירה לאחר קבלת שבת

אלה: מי שקיבל שבת לאחר פלג המנחה ועשה קידוש, והתחיל את סעודת השבת, ונזכר שלא ספר ספירת העומר של יום שישי, האם עדיין יכול לספור את הספירה של אתמול?

תשובה: איתא בש"ך (יו"ד סי' רצ"ו סק"ד), ספירת העומר היא מצוה הקשורה ביום ובלילה ולא קשור לקדושת שבת, וכמו שאם ילד נולד לאחר קבלת שבת לפני שקיעת החמה מלים אותו ביום שישי של השבוע הבא, ה"נ לענין ספירת העומר עדיין נחשב כמו אתמול, ויכול לספור את הספירה של יום שישי, הגם שכבר קיבל שבת.

אמירת "רצה" לאחר ספירת העומר

אלה: באמצע סעודה שלישית ספר ספירת העומר של מוצש"ק, האם יכול לומר "רצה" בברכת המזון?

וכן מי שהתחיל סעודת פת בראש חודש, וגמר בלילה במוצאי ר"ח, ובאמצע הסעודה ספר ספירת העומר, האם יאמר "יעלה ויבא" בברכת המזון?

תשובה: מצאנו בכמה מקומות שא"א לומר "רצה" כגון אם התפלל מעריב באמצע סעודה שלישית, א"א לומר עוד "רצה", (משנ"ב סי' קפ"ח ס"ק ל"ב). וכמו כן מהבדיל אינו יכול לומר עוד "רצה", שזהו תרתי דסתרי ("ש"ע הרב" שם סעיף י"ז). ולענין אמירת "ברוך המבדיל", הסתפק בזה **המשנ"ב** (סי' רס"ג ס"ק ס"ז בשם המג"א), וכן מצינו מחלוקת בר"ח שחל במוצש"ק אם אמירת "רצה" וייעלה ויבוא נחשב לתרתי דסתרי (משנ"ב סי' קפ"ח ס"ק ל"ג).

והנה כל זה משום שאם התפלל מעריב נחשב ליום הבא, וכן לענין הבדלה שזה להוציא ולהפסיק את קדושת השבת, ולכן נחשב תרתי דסתרי, וכן אמירת "ייעלה ויבוא" שזה בתוך ברכת המזון אולי נחשב תרתי דסתרי לאמירת "רצה" בתוך ברכת המזון, אבל ספירת העומר שזה מצוה נפרדת שמקיימים בלילה, וראיה לכך דאיתא בש"ע (יו"ד סי' קצ"ו ס"ק ד'), שאפילו כבר קיבל שבת, יכול לספור ספירת העומר של אתמול, ע"י שם. הרי בהדיא שספירה לא קשורה כלל לקבלת שבת. ולכן אם ספר ספירה של מוצש"ק אין זה סתירה לענין שעדיין נחשב לזמן של שבת, ולכן יש לו לומר "רצה" (הגר"נ קרליץ זצ"ל). ולפ"ז גם במוצאי ראש חודש אע"פ שספר ספירת העומר באמצע הסעודה יאמר "ייעלה ויבוא".

מנהגי אבילות בימי הספירה

מכיוון שמתו עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא, נוהגים בזה כמה דיני אבילות במשך ימי העומר. ויש בזה כמה מנהגים מתי נלקוט אבילות,

יש נוהגים מפסח עד יום ל"ד לעומר (ש"ע סי' תצ"ג) וכן נוהגים בני ספרד. ולדעתם אין שום היתר להקל בדיני אבילות ביום ל"ג בעומר.

יש נוהגים אבילות למשך ל"ג יום, מיום א' דחזה"מ פסח. ולדעה זו מקילין ביום ל"ג בעומר בבוקר (ומשום מקצת היום ככולו) אבל לא מהלילה. וכן הוא מנהג הרבה בני אשכנז.

ויש נוהגים מא' דר"ח אייר ל"ג יום עד ג' סיון. ויש נוהגים מב' אייר עד ערב שבועות. ולשני מנהגים אלו מקילין בדיני אבילות גם ביום ל"ג בעומר. (ע"י ש"ע סי' תצ"ג סעיפים ב' ו'ג', ומשנ"ב שם).

מנהג האר"י ז"ל

ב"שערי תשובה" (סי' תצ"ג ס"ק ח'), בשם האר"י ז"ל כתוב לא להסתפר כלל עד ערב חג השבועות ואפילו יזדמן ברית מילה אין להסתפר. והביאור לדעתו ז"ל שאין זה מדין אבילות רק ענין עפ"י הסוד, שיש בימים אלו דינים התלויים בשערות, ולכן אפילו לחתן אין להסתפר בל"ג בעומר (שו"ת "מנחת אלעזר" ח"ב סי' מ"ד).

ומי שנהג כמנהג האר"י ז"ל ורוצה לחזור בו, צריך התרת נדרים ("כף החיים" ס"ק י"ד בשם כמה פוסקים).

מנהג האר"י ז"ל הוא רק לענין תספורת שהוא עפ"י סוד. אבל לענין נישואין, תלוי כל אחד לפני מנהגו (שו"ת "מנחת אלעזר") וי"א גם על נישואין.

עיר שיש בה הרבה מנהגים

כתב המ"א (סי' תצ"ג סעיף ג') ולא ינהגו בעיר אחת מקצת מנהג זה ומקצת מנהג זה משום "לא תתגודדו".

ע"י שו"ת "אגרות משה" (איו"ח ח"א סי' קנ"ט) שזהו רק בעיר שכולם מתפללים בבימ"ד אחד, וכל צרכי קהילה אחת, אבל בימינו שיש עיריות גדולות שבאו לשם אנשים ממקומות שונים, ויש בהם הרבה בתי כנסיות, בתי דינים וסוגי קהילות, לא שייך בזה "לא תתגודדו".

תספורת

אין גלח בין שערות הראש ובין שערות הזקן בימים אלו. בין אנשים ובין נשים. ואפילו קטנים שלא הגיעו לחינוך. אבל לצורך, כגון שיש פצעים או כינים מותר (הגר"נ אלישיב זצ"ל). וכן אין לעשות "חלאקה" בימים אלו (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

תספורת לצורך ברית

מותר להסתפר בימי הספירה לצורך ברית מילה, אמנם רק לאבי הבן, הסנדק והמוהל אבל לא הקוטר. ויכולים להסתפר יום לפני הברית אחר הצהריים. ואם חל הברית בשבת יכולים להסתפר ביום שישי מהבוקר (רמ"א סי' תצ"ג סי"א ומשנ"ב שם).

לצורך בר-מצוה או אירוסין

אין להסתפר לצורך בר מצוה גם לא הנער הנכנס למצוות. וכן החתן והכלה לצורך פגישות או לצורך אירוסין אינם מותרים בתספורת (הגר"נ אלישיב זצ"ל).

לצורך שבת אויפרוף או שבע ברכות

חתן העולה לתורה שבת לפני ל"ג בעומר אינו ראוי להסתפר לכבוד שבת, אלא יסתפר ביום ל"ג בעומר לפני הנישואין ולא דמי למש"כ ב"שערי תשובה" שם בשם ה"דגול מרבבה" להתיר לכבוד שבת שלפני החתונה שאז עשו מזה שמחה גדולה משא"כ בזמננו (הגר"נ אלישיב זצ"ל).

תספורת לאחרים

שאלה: בימים שנוהג אבילות, האם מותר לספר אחרים שאינם נוהגים עכשיו אבילות?
תשובה: האיסור הוא על המסתפר שיש לו שמחה בזה, אבל הספר אין

לו שום שמחה רק מעשה עבדות, ומותר (הגר"נ זצ"ל) **אויערבך זצ"ל** והגר"נ קרליץ זצ"ל).

המשך חתונה בלילה

התחיל חתונה ביום ל"ג בעומר, מותר להמשיך החתונה עם התזמורת גם בלילה.

השתתפות בחתונת חברו

מי שעושה חתונה תוך ימי הספירה שלא כדין, אסור לאחרים להשתתף בזה (שו"ע סי' תצ"ג סעיף א'), אבל אם עושה חתונה בזמן שלפי מנהגו מותר, אז יכולים גם אלו הנוהגים להמשיך את מנהגי אבילות הספירה לאחר ל"ג בעומר להשתתף בה (שו"ת "אגרות משה" והגר"נ קרליץ זצ"ל).

תזמורת וניגונים

אין לעשות ריקודים ומחולות בימים אלו (משנ"ב סק"ג), וכן נהגו לא לשמוע שירים מטייפ, אפילו שירים בפה ללא תזמורת (הגר"נ אלישיב זצ"ל ובעל "שבט הלוי" זצ"ל).

תספורת לחתן בימי הספירה

שאלה: חתן הנוהג אבילות העומר מר"ח אייר עד ג' ימי הגבלה (ע"י רמ"א סי' תצ"ג ג'), ומתחתן בל"ג בעומר, האם מותר לו להסתפר לאחר ל"ג בעומר במשך השבע ברכות?
תשובה: מכיון שזה יו"ט ידידה מותר לו להסתפר (הגר"נ אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל).

שחל ר"ח סיון ביום א'

השנה (תשפ"ג) שחל ר"ח סיון ביום א' לאלו שנוהגים היתר תספורת מר"ח סיון, יש אומרים שהשנה מותר להסתפר כבר בערב שבת שלפניו – כ"ח באייר (פמ"ג סי' תצ"ג). ויש חולקים שגם השנה לא יסתפרו לפני ר"ח ("יחזקת שלמה" שם).

ברכת "שהחינו" בימי הספירה

הנה בש"ע לא מוזכר כלל להימנע מלבדך "שהחינו" בימי ספירה (רק ב"בין המצרים" נאסר כמבואר בש"ע סי' תקמ"א) ורק באחרונים כתבו לכתחילה להיזהר בזה, אבל אם נזדמן לו ענין שצריך לברך עליו "שהחינו" יברך (ע"י משנ"ב סי' תצ"ג ס"ק ב').

ברכת "שהחינו" בשבת

בשבת בוודאי יכול לכתחילה לברך "שהחינו" (וכעין שמצינו במשנ"ב סי' תקמ"א ס"ק צ"ח).

פרי שיתקלקל או חולה

אם קנה פרי ויתקלקל עד שבת, יכול לכתחילה לאוכלו ולברך עליו (רמ"א שם). וכן חולה שצריך פרי חדש יכול לכתחילה לברך "שהחינו" ולאכול (משנ"ב שם ס"ק צ"ט וב"כף החיים").

קניית בגדים

לכתחילה בימי הספירה מותר לקנות וללבוש בגדים או חפצים שאין מברכים עליו "שהחינו" (ע"י משנ"ב שם ס"ק מ"ה), וכן בגדי זיעה וחולצות, מאחר שלא מברכים עליהם "שהחינו", יכול לקנות וללבוש בימי ספירה.

ויש הנוהגים לא ללבוש בגדים חדשים בימי הספירה, אפילו כאלו שלא מברכים עליהם "שהחינו", כגון נעלים וכובעים ומשום שהלבישה היא שמחה ("לקט יושר" שכן נהג רבו, בעל "תרימות הדשן").

קניית מכונית

וכן מותר לכתחילה לקנות בימי הספירה לקנות מכונית וכד', באופן שברכתו "הטוב והמטיב", כגון ששאר בני המשפחה גם נהנים ממנו (כמו שמבואר לענין "בין המצרים" וע"י שו"ת "אגרות משה" ח"ג תש"פ).

חידה

אין יתכן שאדם הולך לרקוד, ולפני שרוקד צריך לברך על הריקוד ברכת המצוות בשם ומלכות?

תשובה לחידה מגיליון 494

חידה: על מה מברכים לפעמים ברכה אחת, לפעמים 2 ברכות, לפעמים 3 ברכות, לפעמים 4 ברכות, לפעמים 5 ברכות, לפעמים 6 ברכות, לפעמים 7 ברכות, לפעמים 11 ברכות, ויתכן גם 12 ברכות?

תשובה: יין. (1) אם שותים סתם, מברכים רק ברכת "הגפן". (2) בקידוש ליל שבת מברכים עליו 2 ברכות, (3) בקידוש ליל יו"ט מוסיפים גם ברכת "שהחינו", סה"כ 3 ברכות, (4) בהבדלה במוצ"ש מברכים עליו 4 ברכות, (5) ביו"ט שחל במוצש"ק מברכים 5 ברכות - יקנה"ר, (6) בסעודת שבע ברכות מברכים על הכוס השני 6 ברכות, וכן ביו"ט שני של סוכות (בחול) שחל במוצש"ק, מברכים 6 ברכות, יקנה"ר ולישב בסוכה, (7) בחופה מברכים על היין שבע ברכות, (11) בסעודת שבע ברכות בליל הסדר י"א שמברכים את כל ז' הברכות על כוס שלישי של ברכת המזון, כדי שלא להוסיף על הכוסות ("פתחי תשובה" אה"ע"ו ס' ס"ב ס"ק י"ח), סה"כ יחד עם ד' ברכות של ברהמ"ר 11 ברכות, (12) כשנשתה יין של מעשר שני בירושלים במהרה בימינו, חוץ מכל אלו מברכים על היין גם "אקב"ו לאכול מעשר שני", וכן כהן בין של תרומה מברך "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה".

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בני ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מורן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

תספורת בערב שבת ר"ח אייר

שאלה למעשה, האם מותר להסתפר ביום שישי כשחל ר"ח אייר בשבת.

תשובה מבואר במשנה ברורה (תצ, ה) שכיון "שיש תוספת שמחה של שבת וראש חודש, יש להתיר להסתפר בערב שבת". וכשמוותר להתגלח לכבוד שבת, אין זה היתר בלבד אלא חובה משום כבוד שבת. אך כשנמנע מחמת חשש אם משום חשש לצוואת ריה"ח, או חשש לדעת המקובלים שלא להסתפר כל ימי הספירה, רשאי להחמיר ולא להתגלח לכבוד שבת זו.

אמנם הנהגים כדעת האר"י ל המובא בשע"ת (תצ) שלא להסתפר כלל בימי הספירה מפסח ועד ערב שבועות אסור אף בערב שבת זו, וכן שמעתי ממורן הגר"ש אלישיב שלנוהגים כצוואת רבי יהודה החסיד שלא להסתפר בראש חודש אף בערב שבת (משנה ברורה רס, י) אין להתיר, שהרי יום ו' הוא ראש חודש.

אך יש לדעת שלא כל הנהגים כצוואת רבי יהודה החסיד שלא להסתפר בראש חודש, נהגו לאסור אף כשחל בערב שבת, ובמקום הצורך ניתן להקל בזה, וכעין שהתיר רבינו להסתפר לצורך פגישת שידוכין בראש חודש לנוהגים כצוואת ריה"ח "משום שלא התקבלה צוואת רבי יהודה החסיד לעניין זה כאיסור, ובעת הצורך יש להקל" וכן גזו בעצמו הציפורניים בראש חודש שחל בערב שבת (ציוני הלכה -

נישואין שעב).

תכלית האבלות בימי הספירה

לעורר הלבבות להנהגת כבוד זה בזה ולהודיע השכר המופלג לנזהרים בכך

צרה בתורה זה לזה. אתם לא תהיו כן. מיד עמדו ומילאו כל ארץ ישראל תורה.

לשמוח בהצלחת הזולת

לכאורה 'לא נהגו כבוד' ו'עיניהם צרה בתורה זה לזה' אלו שתי סיבות שונות. אך נראה שהכל נקודה אחת. מפני שכל אחד רצה את הכל לעצמו "עיניהם צרה בתורה לעצמו", לכן גם לא נהגו כבוד זה בזה, שהרי 'אם חברי ראוי לכבוד, הרי שהתורה לא נמצאת רק אצלי', ולכן נמנעו מלנהוג כבוד זה לזה. אין לנו מושג בגדלותם של תלמידי רבי עקיבא עד שבפטירתם נעשה העולם שמם (יבמות שם) ובוודאי שחטאם היה דק מן הדק שקשה היה להבחין זאת. ורק מפני שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה נענשו בעונש נורא שכזה. אך מכל מקום חז"ל כתבו לנו את חטאם וציוו עלינו להתאבל על כך לדורי דורות כדי שנעשה תשובה על נושא זה. לפרגן להצלחת הזולת ולא להיות עין צרה בהצלחתו, ולנהוג כבוד זה בזה.

בספר שלום יהודה מהגאון רבי אליעזר פלצינסקי מובאת חלופת מכתבים נפלאה בינו לבין מורן החזון איש בסוגיות בעירובין. בתוך הדברים (סימן כה) מוכיח אותו החזון איש שכתב על אחד מגדולי האחרונים שטעה וכתב לו מורן החז"א "ואם חובת הלב אין בידני, אבל בלשונו בידני להזהר", כלומר אף אם בלב קשה לנו מהימנע מלחשוב שטעה ואולי זה בגדר אונס רחמנא פטריה, אך לשונו בידני, בכוחנו לשמור ולהזהר מביטויים של חוסר כבוד. ייתכן שחז"ל רמזו לנו "שלא נהגו כבוד זה לזה", בעצם עיקר הכיבוד צריך להיות בלב, אך אף חובת הלב אינה בידני, אך הנהגתנו בידני וחובה עלינו לנהוג כבוד זה לזה. וזאת עבודת האבלות בימים הללו.

אחד בפה ואחד בלב

עלולה להתגנב ללב מוחשבה: איני רוצה להיות אחד בפה ואחד בלב. אך דבר זה אינו נכון בתרתי. שאלתי למורן הגר"ש אלישיב זצ"ל האם מתוך לומר לאדם "שמח אני שבאת" וכיו"ב אף שבפועל אינו סובלו ומצפה שכבר יסתלק. וכן לשוחח עמו כדרך האוהבים אף שבבלבו שונא אותו, ולכאורה יש ללמוד שאסור מרש"י (בראשית לו, ד) על הכתוב באחי יוסף "ולא יכלו דברו לשלום - מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אחת בפה ואחת בלב". השיבני: שונה הדבר אצל אחי יוסף מפני שסברו שבדין הם שונאים אותו, כפי שכתבו המפרשים שסברו

ניתן להרגיש משהו מתוך ההרגשה בשעת מיתת עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא בפרק אחד. כמה צער וזעזוע כששומעים על יהודי שנפטר בגיל צעיר, במחלה, בפגיעה או בתאונה ר"ל, אף שב"ה אין זה בממדים של רבבות. מעתה נוכל להתבונן קל וחומר בן בנו של קל וחומר בצער הנורא שהיה באותם שלושים ושלושה ימים כשעשרים וארבעה אלף גדולי תורה מתו בתקופה כה קצרה.

אך אין תכלית האבלות להצטער סתם. המטרה לשים לב שהיה עונש נורא, ומתוך כך להתבונן על מה ולמה באה עליהם הצרה הזאת, מה היתה הסיבה שמחמתה העניש הקב"ה בכזה עונש, ולהתעורר לחזור בתשובה מחטאים אלו.

בעצם כל אבלות מטרתה לעורר הלבבות. כפי שכותב הרמב"ם (אבל יב, י) "כל מי שאינו מתאבל כמו שצו חכמים הרי זה אכזרי, אלא יפחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה". כלומר האבלות היא שימת לב של המתאבל על העונש שהקב"ה הענישו ומתוך כך "יפשפש במעשיו ויחזור בתשובה".

הבטחת הזוהר הק'

בשבת האחרונה קראנו בתורה "אחרי מות שני בני אהרן". כותב המ"ב בהלכות יום כיפור (תרפ"א, ב) "איתא בזוהר: כל מי שמצטער על מיתת בני אהרן או מוריד דמעות עליהם, מוחלין לו עוונותיו ובניו אינם מתים בחייו".

הבטחה עצומה ונפלאה של הזוה"ק אך מוסיף המ"ב "והעיקר בזה שעל ידי זה יתן לב לשוב מעבירות שבידו אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי הקיר". כלומר המטרה אינה הדמעות והצער, אלא להתעורר לתשובה.

וכך כותב הסבא מקלם (פנקס הקבלות עמ' מה) "הנה אנחנו רואים כי ההמון האומרים קינות ובוכים שם. על מה הם בוכים? על הצרות שסבלו אז, ועל הריגת עשרה הרוגי מלכות. והרי זה דומה למי שבוכה כששומע המשל וזה מעשה נשים. אמנם יש להתבונן למה בא אליהם הצרות האלה. ידענו כי הכל יש לה סיבה. והנה הודיעונו חז"ל כי הסיבה היא שנאת חנם". כלומר, אם נסתפק רק בבכי על מה שהיה בלי להתבונן על מה ולמה באו כל הצרות, הוא כמו לבכות בשעה ששומע המשל וזהו מעשה נשים.

לימדנו חז"ל הסיבה למגפה הנוראה "מפני שלא נהגו כבוד זה לזה" (יבמות ס"ב). במדרש מופיעה תוספת: לאחר מותם העמיד ר"ע תלמידים חדשים. אמר להם: הראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עיניהם

הלכה למעשה

»»»

שאינו יכול לכוין בלחש שמונתר להגביה קולו (ש"ע קא, ב), בשונה מהגברת קולו כדי שאחרים לא יטעו.

אכן יש לדון בדבריו שהרי מותר להגביה קולו כדי שילמדו ממנו בני ביתו (ש"ע סג) ולכאורה ה"ה כדי שלא יטעו בתפילתם.

צורת התיקון למי שהזכיר גשם בימות החמה

שאלה טעה והזכיר או שאל גשם בקיץ. האם עליו לחזור לראש הברכה, או שרק יחזור ויאמר כראוי מוריד הטל או ותן ברכה. והאם יש חילוק בזה בין תוך כדי דיבור ללאחר כדי דיבור.

תשובה כשכבר עבר זמן 'תוך כדי דיבור', צריך לחזור לתחילת הברכה כמבואר בביאור הלכה (ק"ו ד"ה אב) "צריך לחזור לתחילת ברכת השנים". והטעמים ולא חוזרים לתחילת הברכה אינם עושים כהלכה. ופשוט שאין חילוק בזה בין יחיד לש"ץ שטעה.

אך אם נזכר תוך כדי דיבור היקל רבינו שאם מתקן עצמו תוך כדי דיבור אינו צריך לחזור לראש הברכה, אלא לכתחילה יכול לתקן הטעות ולהמשיך כרגיל. ודלא כהביאור הלכה שלכתחילה יחזור לראש הברכה "אך אם לא התחיל רק מותר ברכה, אם נזכר בתוך כדי דיבור וודאי יצא בדיעבד".

וכן הורה הגר"א ל שטיינמן שלכתחילה יכול לתקן תוך כדי דיבור, וביאר "אמירה בתוך כדי דיבור מוחקת את מה שאמר קודם. כבעל קורא שטעה בקריאת התורה ובמקום לומר 'ויאמר ה' אל משה' אמר 'ויאמר ה' אל יעקב' ותיכף תוכנן ד' תיקן ואמר 'משה'. הרי לא יעלה על הדעת לומר שנחשב שקרא 'ויאמר ה' אל יעקב משה', משום שתוך כדי דיבור מחק את קריאתו 'יעקב'".

וכן הורה הגר"ש ז' אויערבאך (שמעתי מבעל אשי ישראל שיש בידו צילום תשובה בכתב ידו, והדר הוא ממה ששמע ממנו ונכתב באשי ישראל כג, הערה קח דלא מהני אפילו בדיעבד).

שמיעת מוזיקה בערב שבת

שאלה האם אף מוזיקה מותר לשמוע בערב שבת זו.

תשובה בוודאי אסור! שהרי אין בשמיעתה משום כבוד השבת, והרי לא הותר אלא לכבוד שבת וראש חודש.

ואף שהתיר המ"ב לישא אשה בערב שבת, הרי כתב "משום שעיקר הסעודה יהיה בשבת וראש חודש", משא"כ בשמיעת מוזיקה בערב שבת.

הזכרת 'ותן ברכה' בקול בתפילת לחש

שאלה האם המתפלל בלחש רשאי להגביה קולו בשעה שאומר מוריד הטל או ותן ברכה וכיו"ב כדי להזכיר לציבור.

תשובה יכול להגביה קולו בתוך התפילה בלחש, ואין בזה פחיתות כבוד להכריז בלחש, שצוה לפני המלך, כיון שזהו לצורך התפילה. והעושה שכולם יתפללו כראוי, הוא כבודו של מלך.

כעין שמוצינו בבאר היטב (תכב, א) "השמש יתחיל תפילתו קודם הציבור, וכשיגיע ליעלה ויבא ירים קולו להשמיע בציבור".

הנ"ל - לצורך עצמו

שאלה האם רשאי להכריז בקול מוריד הטל וכיו"ב כשעיקר כוונתו להזכיר לעצמו ולהימנע מספיקות האם הזכיר כדון.

תשובה רשאי להכריז ההזכרה בקול לא רק בכדי לעורר אחרים, אלא אף כדי שיזכור בעצמו שהזכיר כדון ולא טעה.

וכפי שהעיד הרשב"א על הרמב"ן בספר צרור החיים (טו) "שמעתי למורי הרשב"א ז"ל כי הרמב"ן ז"ל היה אומר בקול רם ההכרזה ל' יום הראשונים, כדי שידע אם הכריז אם לא". הרי שבמקום הצורך מותר לומר בקול תיבות אחדות באמצע התפילה.

אמנם כתב הגר"ח קניבסקי (אגרות וכתבים, ד, יט) "לכאורה יש ללמוד מדבריו שהוא הדין לומר בקול כדי שלא ישכחו הציבור, ויש לחלק". ונראה שכוונתו לחלק בין אם מזכיר לצורך תפילתו שלו (שיידע אם הזכיר) שרשאי להגביה קולו, כמי

אפשרות לבאר הדברים בלשון נקיה ומכובדת כראוי... ומאד מאד צריך התגברות בשעת השגה שלא ליהנות ממה שא"צ ליהנות".

לפום צערא אגרא

מידה טובה מרובה מידת פורענות פי חמש מאות. אם לא נהגו כבוד זה לזה נענשו בעונש כה גדול, כמה גדול השכר על הנהגת כבוד זה לזה. במיוחד כשיש קושי לתת כבוד, שהרי "לפום צערא אגרא"

ומלבד השכר השמימי, מרוויחים אנחנו מבט אחר על עצמינו.

שמעתי ממו"ר המשגיח הגה"צ ר"ש זולבה זצ"ל בשם רבו המשגיח רבי ירוחם זצלה"ה: אדם הרגיל לראות זולתו במבט שלילי ואינו מוצא את מעלותיו, עונשו שגם את מעלותיו שלו לא יראה, אף כי רבות הנה.

אוי לו לאדם שאינו מכיר את מעלותיו, כי אינו מכיר את כלי עבודתו. אך המכבד את חברו מתחיל להכיר את מעלותיו של חברו ומתוך כך יזכה אף להכיר במעלותיו שלו וכן יוכל להתעלות מעלה-מעלה.

שהוא 'רודף' ומצוה להורגו. משא"כ אצלינו שהשנאה היא באיסור, אם איננו יכולים לשלוט על הלב, לכל הפחות במעשים ובדיבור נעשה כדרך האוהבים.

זאת ועוד; יסוד גדול ייסד לנו ספר החינוך (מצוה ה) "האדם נפעל כפי פעולותיו". פעולות טובות משפיעות לשנות פנימיותו לטובה, והרעות להיפך. הנהגת כבוד זה לזה חודרת ללב ומשפיעה עליו עד שבאמת מכבד בלב.

קרוב קרוב קודם

כלל הוא בענייני בין אדם לחברו: "קרוב קרוב קודם". החובה מתעצמת ביותר כלפי הקרוב יותר. חובת הנהגת כבוד כלפי בני המשפחה. ודווקא בזה נכשלים יותר.

כמה סיבות לדבר. אחת מהן: בבית חסר ה'שלא לשמה'. כלפי חוץ חשוב לו לאדם להיראות בן מעלה ולכן נוהג כבוד באחרים, אך לא בבית פנימה.

במיוחד עלולים להיכשל בחוסר הנהגת כבוד כשנאלצים להעיר לשני, אך גם בשעה זו יש להזהר בכך כגון לא לחזור כמה פעמים על הביקורת וכמו שכתב החזון איש בתוך דבריו (לעיל) "ויש

ספר
ציוני הלכה
תפילה א

מאות פסקי הלכה
ממרן רשכבה"ג הגר"ש אלישיב זצוק"ל
בהלכות תפילה וברכת כהנים
בתוספת הערות תלמידיו המובהק
מורינו הגאון רבי צ' ציון הכהן קוק שליט"א

להשיג בחנויות הספרים המובחרות | הפצה ראשית: קולמוס | להזמנות ובירורים: beithorah@gmail.com

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס'
101

והתקדישתם והייתם קדושים – כי קדוש אני!

תזריע מצורע
חטפ"ג

המעלה אתכם מארץ מצרים

מוסיפה עוד התורה ואומרת "כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים, להיות לכם לאלוקים, והייתם קדושים כי קדוש אני" והיינו שהסיבה שהעלית אתכם ממצרים היה בכדי שתהיו קדושים, ולכן תפרישו את עצמכם מכל השרצים ומאכלות אסורות.

הנה הביטוי הזה 'המעלה אתכם' לא מצוי בתורה, ובכל מקום אמרה התורה לשון יציאה ממצרים, ולא לשון העלאה, כמו בעשרת הדיברות "אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" ובפרשת ציצית "אני ה' אלוהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" ובפרשת אמור "ולא תחללו את שם קדשי... אני ה' מקדישכם, המוציא אתכם מארץ מצרים" וצריך להבין למה כאן אמרה התורה 'אני ה' המעלה אתכם'.

והביא רש"י בשם תנא דבי רבי ישמעאל (הובא בב"מ ריש איזהו נשך סא, ב) "אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות, דיים, ומעלותא היא לגביהם, ולכן נקט לשון מעלה".

והיינו שכשעם ישראל היו במצרים, הם אכלו שרצים ככל האומות, וזו היתה סיבה מספקת להוציאם ממצרים, כדי שיפרישו מן השרצים, ולכן אמרה תורה 'המעלה אתכם' ללמדינו איזה מעלה יש בפרישות שלנו מהשרצים, וממאכלות אסורות, שע"ז זה אנחנו מקדשים את עצמינו, וכך נהיה ראויים - שהשם יהיה אלוהינו.

ארגון הבריאות העולמי

שמעתי מאיזה יהודי לפני תקופה, שארגון הבריאות העולמי הוציא הודעה שמומלץ לאכול תולעים, כי מצאו בהם כל מיני ויטמינים שבריאם ומועילים לגוף, כמו כן בעבר שוחחתי עם איזה אדם בפרז' שסיפר לי על עצמו שהוא ממונה מטעם ממשלת צרפת, לגידול תולעים לאכילה, כמו כן ידוע בצרפת שהנשים שם מחנכות את ילדיהם, לדקור ג'וקים, לצלות אותם ולאכול, ויש מחקרים מדעיים שאמרו שאכילת שרצים ותולעים, מחזקים את גוף האדם, שהעור של הג'וק הוא חזק מאד ומועיל לגוף האדם, ואכן הגויים אוכלים כל מיני שרצים ושרצי המים למיניהם... וסיפר לי אדם שראה אנשים בבאר שבע שאוכלים לטאות, והם דומים לחתולים שרודפים אחרי לטאות....

ואני אומר, אכן יתכן שבאמת השרצים נותנים בריאות וכח לגוף האדם, וכמו שמצינו בגמ' (שבת פו, ב) שגופם של הגויים חם יותר כיון שאוכלים שקצים ורמשים (וזכרנו שהרגשתי כן לפני כמה שנים שהיו צריכים להכניס לי מחט לגוף בכדי להכניס עירוי, והרופא הגיר החדיר אליי את המחט והרגשתי את היד שלו, שהיא חזקה וחמה מאד) אכן כל זה נכון כלפי הגוף, אבל לנפש הם מזיקים מאד, ומי שאוכל מהם, משפיל את הנפש שלו מטמא ומטמטם אותה.

ונראה לי שצריך לשלוח מכתב ליו"ר ארגון הבריאות העולמי, שאמנם אתה נראה לך שהשרצים מועילים לאדם, אבל מי שברא את העולם נראה לו אחרת... והוא מעיד שהשרצים מטמאים את האדם, ומטמטמים את נפשו, השרצים הם ירודים ושפלים יותר מכל הבעלי חיים, כיון שאין להם גובה, והם הולכים על גחון סמוך לארץ, וכשאדם אוכל מהם הוא משפיל את הנפש שלו ומטמא אותה.

"כי אות היא ביני וביניכם" – לדעת כי אני ה' מקדישכם

והוסיף הרב מבריסק לבאר בזה, שהאות הראשון שמורה על היותינו עם השם, זה קיים גם במועדים, ששמירת המועד מעיד על שנבחרנו מכל העמים (ואפילו בחול המועד סביא לן שיש אות) ולכן באות הראשון אמרה תורה 'את שבתותי תשמורו' בלשון רבים, בכדי לכלול גם את המועדים, שנקראו ג'כ שבת, אבל האות האחרון שמעיד על מעשה בראשית, קיים רק בשבת ולא במועדים, שאין בהם זכר למעשה בראשית, ושם אמרה התורה 'ושמרו בני ישראל את השבת' לשון יחיד, שרק בשבת יש את אותו האות שמעיד על מעשה בראשית.

וצריך להבין היכן ישנם שני אותות בשבת קודש, התייחס האות השני הרי זה פשוט, שכאשר האדם שובת ממלאכה מחמת ציווי השם, הרי הוא מעיד שכן היה האצל הקב"ה שבששה ימים ברא את העולם וביום השביעי נח, אבל האות הראשון שהשבת מעידה על כך שהשם בחר בנו וקידש אותנו, היכן ניכר בשבת עדות כזו.

ונראה לי, שהרי במעשה בראשית השם ברא את כל העולם, וכל בריות תבל נבראו על ידו, וא"כ לא מובן, למה הקב"ה נתן את השבת רק לבני

לא תיטמאו בהם – כי אני השם אלוהיכם

לאחר שהתורה מבארת את כל דיני הבהמות החיות והעופות, הדגים והשרצים, הטהורים והטמאים, אומרת התורה "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השרץ, ולא תטמאו בהם, ונסמטם בהם, כי אני ה' אלוהיכם, והתקדישתם והייתם קדושים, כי קדוש אני" ראשית כל אומר כאן השם לבני ישראל, אני הוא האלוהים שלכם! ומה הכוונה בזה שהוא האלוהים שלנו? שהוא המנהיג שלנו, והוא משגיח עלינו בכל דור ובכל זמן! וכפי שאנחנו רואים בעיינינו, שהנהגת השם והשגחתו חופפת עלינו תמיד, שהרי עם ישראל היא ככיבשה בודדה בין 70 זאבים, ובכל זאת אינם מצליחים לטרוף ולכלות אותה!

וכפי שאמר על זה אחד ממלכי דברי היע"ץ שכתב, חי' ה' שהנס של על ההשגחה האלוהית וידועים דברי היע"ץ שכתב, חי' ה' שהנס של קיום האומה הישראלית בין האומות, הוא ראייה מוכחת שיש השגחה אלוהית, יותר מכל המאורעות של יציאת מצרים.

וכמו שאמרנו בהגדה של פסח "והיא שעמדה לאבותינו ולנו - שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו - אלא שבכל דור דור עומדים עלינו לכלותינו - והקב"ה מצילנו מידם" והרי אנחנו רואים את זה בעיינינו, שאנחנו ביום לגויים, ומוזלזלים בהם, והם יודעים את זה, וזה מקומם אותם, ובכל זאת הם לא מצליחים נגדינו, והכל רק בגלל השגחת השם עלינו, שמצילנו מידם! זה המסר שאנו צריכים לקחת מחג הפסח!

זה מה שאומרת כאן התורה, למה לא לאכול שרצים? כיון שאני הוא השם המנהיג אתכם, ומשגיח עליכם תמיד "והתקדישתם והייתם קדושים, כי קדוש אני" אומר השם: הרי קיבלתי אתכם לי לעם, וכל הזמן אני מנהיג אתכם ומשגיח עליכם, ולכן אני מבקש שגם אתם תתאימו את עצמכם אליי, אל תטמאו את עצמכם באכילת השרצים והמאכלות האסורות, לקחתי אתכם לעם, לא בכדי שיהיה לי עם של מנוולים, אלא כדי שתהיו קדושים ותהיו דומים לי "כי קדוש אני ה' אלוהיכם".

וקדושים בכל יום יהללך סלה

אנחנו אומרים כל יום בתפילה "אתה קדוש ושמן קדוש, וקדושים בכל יום יהללך סלה" הבורא עולם הוא קדוש, ושמו ג'כ קדוש, כמו שנאמר בפרשת אמור "ולא תחללו את שם קדשי, ונקדשתי בתוך בני ישראל, אני ה' מקדשכם" התורה מזהירה לא לחלל את שם ה' הקדוש.

ומה הכוונה 'וקדושים בכל יום יהללך סלה' בפשוטו זה מכון על המלאכים שנקראו קדושים, כמו שאומרים בברכת יוצר אור "פינות צבאו קדושים רוממי שד", תמיד מספרים כבוד א-ל וקדושתו המלאכים הקדושים, מהללים את השם בכל יום, על ידי שהם מספרים את כבודו וקדושתו.

אבל שמעתי שניתן לפרש 'וקדושים בכל יום' שזה מדבר על עם ישראל, שאנחנו עם קדוש, ומהללים את שם השם בכל יום (וכ"כ בירוקה, אבודרהם, ובאברבנאל ישעיהו, ו).

ולא בכדי הקב"ה רוצה שנהיה קדושים, כיון שהוא קדוש, ושמו קדוש, ואנחנו ג'כ צריכים להיות קדושים בכדי שנהיה ראויים להיות עם השם, ולהלל ולשבח אותו.

בפרשת כי תשא, התורה מלמדת אותנו שהשבת היא אות בין ישראל להשם, וכך אומרת התורה "אך את שבתותי תשמורו, כי אות היא ביני וביניכם, לדעת כי אני ה' מקדישכם" ואחר כמה פסוקים נאמר שוב בתורה שהשבת היא אות, רק באופן אחר "ביני וביני ישראל אות היא לעולם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש".

וביאר בזה הרב מבריסק בספרו [מין ר"ז הלוי על התורה] שכאן בתורה מבואר שישנם שני אותות בשבת, הראשון הוא אות על קדושת ישראל, והשני הוא אות על בריאת שמים וארץ, ולכן אנחנו אומרים בשבת 'זכר למעשה בראשית' ומוסיפים ג'כ בקידוש 'זכר ליציאת מצרים' (ובפסחים קיז, ב למדו כן מקרא ע"ש) והיינו שהאות השני, הוא שהשבת מעידה על מעשה בראשית, וכנגד זה אומרים זכר למעשה בראשית, והאות הראשון הוא שהשבת מעידה על כך שהשם מקדש אותנו, וזה היה ביציאת מצרים שנבחרנו לעם השם, וכנגד זה אומרים זכר ליציאת מצרים.

ליציאת מצרים, שאז נבחרנו לעם והתקדשנו משאר האומות, ומשום כך ניתנה לנו השבת. וכדברים הללו מבואר ברש"י בפרשת כי תשא שם "אות גדולה היא בינינו שבחרתי בכם, בהנחילי לכם את יום מנוחתי 'לדעת' – האומות, כי אני ה' מקדישכם" והיינו שכיון שיום המנוחה ניתן רק לישראל, זה אות גדולה לישראל וכן ידעו כולם - שאני השם מקדישכם. גם היום בזמנינו, נתבונן ונראה, מה יש לו להקב"ה מכל העולם הגדול הזה, מה הוא נותן לו? הנה עכשיו דיווחו שסין עשתה מצור על טייוואן והביאה הרבה נשק וספינות, וכולם היו בטוחים שהיא תפלוש לטייוואן ובסוף הם לא פלשו, נחשוב, מה יש לו לקב"ה מהם, מההצלחות שלהם ומהכישלונות, הרי הם לא עובדים אותנו, ומה הם שווים? רק אנחנו אומה קטנה מקיימים מצוות ועובדים את השם, זה עושה לו נחת רוח, ועבורינו נברא העולם, וזה מה שהשבת מעידה שאנחנו העם הנבחר!

ישראל, הרי כל באי עולם ראויים ג"כ לשבות, כמו שהקב"ה שברא אותם - שבת ביום זה, וא"כ מדוע לא ניתנה השבת לכל אומות העולם? אמנם התשובה על זה היא, שעם ישראל הם האומה העיקרית בעולם, שעבורם נברא העולם, כמו שאמרו חז"ל 'בראשית' בשביל ישראל שנקראו ראשית "וכל הגויים כמר מדלי נחשבו" (ישעיהו מ, טו) והיינו כמו טיפות המים הנוזלים מדלי, שאין בהם תועלת, וכיון שאין להם ערך וחשיבות בעולם, לא ניתנה להם שבת השבת, שיעידו בה על מעשה בראשית. ובוה מובן שזה האות הראשון של השבת, שהיא מעידה על כך שרק עם ישראל הם העם הנבחר והם תכלית הבריאה, ולכן רק הם שובתים בשבת (א"ה), יתכן שמטעם זה גוי ששבת חייב מיתה, כיון שהוא פוגם באות של השבת, שאני השם מקדישכם, ולא לאומות העולם) וכך כל האומות רואים, שאותנו השם קידש מכל העמים, ולכן אומרים שהשבת היא זכר

האם יש חיוב מיתה על קטורת זרה

בס"פ תצווה, שלא להקטיר על המזבח קטורת זרה (שמות ל, ט) אבל לא נתפרש שהעובר על זה חייב מיתה. (ועי' רמב"ם הל' כלי המקדש ב, יא) והנה י"א סממנים נאמרו בקטורת, בתורה נתפרשו רק ארבעה, וחז"ל למדו מהלכה עוד שבעה סממנים, והרמב"ם (פ"ב מהלכות כלי המקדש) פירש מה הם כל הסממנים, ופירש את שמותם בערבית, ואמרו בבבלי (כריתות ו, א) "ואם חיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה" ושאלני פעם אחד מפרשטין העם, למה הוא חייב מיתה, מסכן מה הוא כבר עשה? הרי בסך הכל חיסר מין אחד, וכי על זה מגיע עונש מיתה? עניתי לו, שאם מחסרים מין אחד, הרי הקטורת פסולה, ואם היא פסולה נמצא שהוא מקטיר קטורת זרה אשר לא ציווה השם, נמצא שהחיוב מיתה הוא לא על חיסרון סממן בקטורת, אלא על הקטרת קטורת זרה, וכך נראה ברמב"ם (הל' ביאת מקדש ב, ח) שבחיסור אחת מסממניה חייב מיתה משום קטורת זרה. ואמנם לפי זה מבואר מזה שיש חיוב מיתה בקטורת זרה, ואין זה מתיישב עם מה שביארנו בדעת התנאים ה"ל, שלא מתחייבים מיתה על קטורת זרה. (ובנידון זה עיין עוד בריב"ז ומהר"י קוקרס ע"ד הרמב"ם ה"ל, ובשפ"א יומא נג, א ובחז"א זבחים ט, כא)

"ויקחו נדב ואביהוא איש מחתתו, וישימו עליה קטורת, ויקריבו לפני ה', אש זרה אשר לא ציווה ה', ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה'" כתב רש"י שהיו כמו שני נחילים של אש ונכנסו בנחיריהם (כמו ליזוז) ושרפו את נשמתם מבפנים, והגוף נשאר שלם, כמו שמצינו שאמר משה למישאל ואלצפן "שאו את אחיכם וכו' וישאום בכותנתם" הרי שבגדיהם נשארו שלמים ולא נשרפו. (וזה מה שקורה אם חלילה יש דליפת גז, ואדם שואף גז לקירבו, שאם יהיה דליקה באותו מקום, אז כל הגז נדלק במהירות, והאש חודרת לתוך האדם שנשם לקירבו את הגז ושורפתו מבפנים) והנה בפשוטו של מקרא משמע שבני אהרן מתו, מחמת שהקטירו קטורת זרה, אבל רש"י הביא מחז"ל (סנהדרין נב, א) כמה דעות למה מתו נדב ואביהוא, או משום שהיו שותיין יין שאסור להם להיכנס לאוהל מועד ולעבוד עבודה, או משום שהורו הלכה בפני רבן, שאמרו בפני משה שאף שיורדת אש מן השמים (על המזבח החיצון לאכילת הקרבנות, ועל המזבח הפנימי לשריפת הקטורת) בכל זאת מצוה להביא מן ההדיוט. וצריך להבין למה מייאנו התנאים ללמוד את הפסוק כפשוטו, שנדב ואביהוא מתו מחמת שהקטירו אש זרה (עיין גר אריה) ואולי הם סברו שאין חיוב מיתה על הקטרת קטורת זרה, שאמנם הוא לאו מפורש

האדם נתבע על כל מה שהתגלגל מהחטאים שלו

אומרת התורה בפרשת אמור "ולא תחללו את שם קדשי, ונקדשתי בתוך בני ישראל, אני ה' מקדישכם" הקב"ה מזהיר אותנו לא לחלל את שמו בעולם, ואיך מתחלל שם השם בעולם, כשבני ישראל חוטאים והקב"ה מעניש אותם, ומוציא אותם לגלות, ואז אומרים כל הגויים, על מה עשה השם ככה לארץ הזאת? איך יתכן שהשם עזב את בני ישראל, ולא השגיח עליהם? ונהיה מזה חילול השם נורא בעולם, והקב"ה תובע את בני ישראל, ולא תחללו את שם קדשי, אל תגרמו חילול השם, והיינו שכשבני ישראל חוטאים, הם גורמים שהקב"ה יעניש אותם ומזה יוצר חילול השם בעולם, ואף שהם לא עשו זאת באופן ישיר, הם נתבעים על כך שמחמת חטאם התגלגל חילול השם. זכורני לפני כ 15 שנים שנפלתי ושבירתי את הכתף, והיה לי אז כאבים גדולים מזה, וחשבתי לעצמי, הרי הנפילה שלי באה מחמת חטא, שע"י קיבלתי את עונשי, וכשאני מצטער מהכאבים, גם הקב"ה מצטער עימי, כמ"ש בסנהדרין (מו, א) שכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, וכך אמרו שם על הנסקלים שהם מחללי שבתות במזיד וכיו"ב, וק"ו על כל איש מישראל, וא"כ נמצא שע"י החטא שלי התגלגל צער להקב"ה, שהוצרך להעניש אותי, ואח"כ להצטער בצערי, ולכן ראוי לחזור בתשובה גם על כך, שאילו הייתי יודע כמה צער אגרם להקב"ה בחטא שלי, לא הייתי רוצה לחטוא.

מי שחזיק בביתו ספק חמץ בפסח – האם נאסר לאחר הפסח או לא?

אסור לאכול אותו צבור שהביא, דספיקא דאורייתא לחומרא, [וכה"ק שם בקו"ש אות מ'] נראה הביאור, דחז"ל לא תקנו חובת בדיקה לחמץ האסור משום ספק, אלא לחמץ האסור בודאי, ולכן כלפי הדרבנן הרי זה ספק אם הוא חמץ ואזלינן לקולא. ונראה לפי' לכו"א שהקונה חמץ מגוי בבין השמשות של מוצאי שש"פ, כיון שיש ספק אם עבר בבל יראה, אזלינן לקולא, ויהא מותר לאכול, ואמנם נראה להוכיח דספק של בין השמשות שאני, ממסכת שבת (לד, א) דחקשו, כיון שאסרו להטמין שמא ירתיח, א"כ בביה"ש נמי יאסרו, גזירה שמא ירתיח ויעבור על ספק חילול שבת. הרי מבואר שחז"ל העמידו גזירתם על ספק של בין השמשות ולא רק על הוודאי, והכ"נ נראה דחז"ל העמידו את הקנס של חמץ שעשה"פ גם על מי שעבר בספק בל יראה בביה"ש. ואמנם זה לא דומה לספק הנ"ל בדבר שהוא ספק חמץ, בדין או במציאות, דבספק שהוא מקרי, ואינו קבוע בבריאה, חז"ל לא גזרו עליו, אלא על הוודאי [כדמוכח בתוס' הנ"ל, וכמ"ל הביאור הלכה הנ"ל] ורק ספק של ביה"ש שהוא קבוע ותמיד, חז"ל גזרו וקנסו גם על אותו הזמן, כיון שנאסר משום ספק דאורייתא לחומרא.

[מספר עוטה אור עמ"ס פסחים – חלק ההלכות סי' ה, ט]

יש לדון בדבר שהוא ספק חמץ [או ספיקא דדינא, או ספיקא במציאות אם החמץ או לא] ויהודי עבר והחזיקו בפסח, האם הוא מותר באכילה לאחר הפסח, או לא, ובפשוטו כיון שאיסור חמץ שעבר עליו הפסח הוא מדרבנן, אזלינן לקולא ומותר, ואמנם יתכן שכיון ששורש האיסור בחמץ שעשה"פ הוא קנס מדרבנן על שעבר באיסור בל יראה, והרי לגבי איסור בל יראה דאורייתא אזלינן לחומרא, א"כ יש לומר שקנסוהו רבנן על שעבר באיסור תורה מספק, וממילא נאסר הספק חמץ לאחר הפסח. ובביאור הנ"ל סי' תמ"ג ד"ה אסרוהו כ' דבספק חמץ שעבר עליו הפסח תלינן להקל ומותר באכילה ובהנאה. וביאור הדבר נראה, דאף דשורש הקנס הוא מחמת שעבר על בל יראה, וכאן הרי עבר בספק ב", מ"מ חז"ל לא קנסו אלא בחמץ האסור בודאי, ולא בחמץ שכל איסורו משום ספק לחומרא, ולכן כלפי האיסור דרבנן הרי זה נאסר ספק ואזלינן לקולא. [ודומיא לזה מצינו בתוס' פסחים (ט, ב ד"ה היינו) בעכבר שהביא צבור שהוא ספק חמץ, שאם ביטל אי"צ בדיקה, דספק דרבנן לקולא, ואף דשורש תקנת בדיקה הוא מחשש שמא יבוא לאכול, וכאן הרי

הגיליון השבועי נודב ע"י נכד מוריני הרב – הרב ברוך סופר – לרגל הולדת בנו שיחי' יהי רצון שיזכו לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, וירוו ממנו רוב נחת דקדושה אבי"ר

גיליון זה נכתב על פי הכנת הכותב בלבד
לתרומות והנצחות נא ליצור קשר בטל' 054-8520-936
או דרך נדריים פלוב בחיפה 'עטרת אור'
או באמצעות הטל' 03-7630585 שלוחה 6465
ניתן לקבל את הגיליון במייל 6082566@gmail.com

ניתן להאזין לשיחה זו בשידור חי כל מוצ"ש בשעה 7:40
במערכת "קול הלשון" בקו ישיר 0733-718-148
כמו"כ ניתן לשמוע שם עוד שיעורים ושיחות ממוריני הרב שליט"א
ובמערכת "קול יהודי מרוקו" 0747-962-835 שלוחה 2-2-2
שמעו ותחי נפשכם

מעין בפני עצמו

אדם בונה את חייו סביב המסגרת של עצמו, בכוחו לחולל פלאות בכל סביבתו, אבל אינו רואה כי אם את עצמו ואת משפחתו הקרובה. אולי מצרות עין, אולי מצרות המחשבה, אבל כוחו לא מיושם בעולם

מעשה היה, ומילדותינו שמענוהו. ואף על פי כן – או שמא דווקא משום כך – נשוב ונתבונן בו.

מעשה בכהן אחד, שהיה רואה את הנגעים, המצורעים באים לביתו עם צרעתם והוא בוחן את המצב, האם ראויים להסגר או לחליטה, לטומאה או לטהרה. מטה ידו של אותו כהן, וביקש לצאת לחוצה לארץ.

קרא לאשתו ואמר לה, 'בשביל שבני אדם רגילין לבוא אצלי לראות את הנגעים, קשה עלי לצאת מעליהם. אלא בואי ואני מלמדך, שתהיי רואה את הנגעים – אם ראית שְׁעָרוֹ של אדם שיבש המעין שלו, תהא יודעת שלקה. לפי שכל שְׁעָר וּשְׁעָר ברא לו הקדוש ברוך הוא מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו. יבש המעין – יבש השער'.

אמרה לו אשתו, 'ומה אם כל שער ושער ברא לו הקדוש ברוך הוא מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו, אתה שאתה בן אדם כמה שערות יש בך, ובניך מתפרנסין על ידך, לא כל שכן שיזמן לך הקדוש ברוך הוא פרנסה?! לפיכך לא הניחה אותו לצאת חוצה לארץ (תנחומא ריש תזריע).

יחיד בנגעים

אם רבותינו הניחו לפתחנו מעשה, לא להנעים את זמננו ביקשו ולא לתת רווח בין פרשה לפרשה. מעשה בדברי חז"ל, עומק יותר מהרגיל יש בו. רצון להכניס את כל האווירה והניואנסים הדקים לתוך השורות, אולי משם תראה היבשה.

ואולי קודם נתחיל בשאלה פשוטה – אם בידיו של הכהן סוד יחיד עלי אדמות, הוא המומחה הגדול בכל ממלכת הכהנים להבין ולזהות את נגעי בני האדם, למה לא נזכר שמו ולא ידענו מי היה?

יד פרקי משנה יש לה למסכת נגעים, כל דיני נגעים וטהרות נשנו בה מכל חכמי ישראל. צרעת הגוף, צרעת הבגד וצרעת הבית נשנו בהרחבה עם כל דיניהם וגדריהם. היכן היא תורתו של אותו כהן מלומד, יחיד בנגעים? למה לא נקבעה הלכה משמו לדורות ולמה לא נחקק שמו באחד מפרקי המסכת, האמנם לא היה לאיש אשר כזה לחדש מאומה?!

יחיד מומחה

ובכן, אין כאן אגדה על כהן דל אמצעים שרצה לנסות את מזלו בארץ הזהב ובסוף אשתו גברה עליו, יש כאן לקח וליבוב, ואותו נלמד.

אופיו של הכהן לא נמסר לנו. לא ידענו אם היה נדיב או כילי, סבלן או בעל חמה, אך מתורף המעשה הבנו שמדובר באדם מעט רחפן. מצא את פרנסתו בדבר שמגיע פעם בתקופה ארוכה, דבר לא צפוי ולא מוחלט. ייתכן שחצי שנה לא יבוא מצורע אחד וייתכן שבחצי שעה יבואו שניים, פרנסה מעורערת. גם הלקוחות לא קבועים, כי לא בהכרח שמי שלקה בצרעת שבוע שעבר, הוא זה שילקה שוב בעוד שבועיים, ותמיד הבאים מתחלפים לפי מה ששמעו ולפי מה שסיפרו להם.

בידיו של אותו כהן מונח סוד שלא ידוע לכהנים אחרים. ייתכן שקיבל את הסוד מאבותיו, ייתכן שקיבל אותו מכהן קשיש שראה בו אדם מתאים לאותו סוד וייתכן שבעצמו עמד על סודו מתוך התבוננות ומעקב, ומשום כך פקיע שמיה ומצורעים מעדיפים להגיע אליו ולא לכהן אחר, כי הוא נחשב ליחיד מומחה.

ובכל זאת, חכמת המסכן בזויה. אין לו הרבה מה לעשות בסוד שהופקד בידיו, אין בזה די לפרנס ולכלכל את בני ביתו ועבור זאת יורד למדינת הים. ניחא.

בין איוב לאויב נתחלף לך

לאויב היו טענות קשות על הנהגת הבורא, מן הסערה טען ומן הסערה השיבוהו. 'אמר לפניו, ריבונו של עולם, שמא רוח סערה עברה לפניך ונתחלף לך בין איוב לאויב'?

כל כך הרבה סבל וצער עברו על ראשו של איוב, הגם שהיה האיש ההוא ירא אלוקים וסר מרע, עד שנדמה היה לו שרוח סערה החליפה את שמו והציגתו לפני כיסא הכבוד כ'אויב', כביכול. אחרת, לא יוכל להסביר כיצד זה כל נגעי העולם השכימו ושיחרו לפתחו, המיתו את בניו ובנותיו, שרפו את רכושו ושבו את עדריו, וגם את גופו ליפפו בפצעים וחבורות עד ששאל את נפשו למות.

הרבה תשובות קיבל איוב על ההעזה הזו, לחשוב שיש טעות בחשבוננו של מקום (ב"ב טו.). 'אמר לו, הרבה נימין בראתי באדם וכל נימא ונימא בראתי לה גומא בפני עצמה, שלא יהו שתיים יונקות מגומא אחת, שאלמלי שתיים יונקות מגומא אחת מחשיכות מאור עיניו של אדם. בין גומא לגומא לא נתחלף לי בין איוב לאויב נתחלף לי'?

ולמדנו מכאן, כי הסוד הגדול של אותו כהן שביקש לצאת לחוצה לארץ, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם. סוד אמת היה, וצדק בהרגשתו שלכל שערה ושערה יש מעין בפני עצמו.

כי אם גלה סודו

אבל מה עשה אותו כהן עם הידע שברשותו, ישב על פינת גג והמתין למצורע מזדמן שיבוא לפקוד את מעונו. את סודו נצר מכל משמר לבל יבוזו זרים עמלו אשר לא יגע בו ולא יקחו את סודו אליהם.

הגד נא כהן עני, אם בסך הכל מדובר בסוד שלא מסוגל להביא פרנסה גם למשפחה בודדת אחת, מה כבר ערך יש בו?

אתה יחידי בעולם עם הסוד הזה, למה הוא שמור אצלך בכספת נעולה עד שאתה צריך להפקיד אותו בידי אשתך לפני הנסיעה לחו"ל?

צא נא לישע עמך

ולא בא מעשה הכהן הזה, אלא להציב מראה לנגד עינינו, מראה מלוטשת ונוקבת.

יושב אברך בפינתו, השיג כרוב עמל מה שהשיג. אולי בכוחו להעמיד תלמידים ולקומם מוסדי עולם, אולי בכוחו להסתובב מעיר לעיר ולרומם נפשות שפלות ולהחיות לב נדכאים, אולי בכוחו ללקט נפזרים ולקבץ הנידחים.

הרבה 'בכוחו' יש בו.

והוא ממשיך לשבת בפינתו, צפון בחששותיו. מוטריד משאלות קטנות של אנשים קטנים, שומר על סגולותיו לעצמו ועודר את גינתו לבדו.

אותו כהן, סבר שישמור לעצמו את החכמה, והנה איננה מספקת עבורו כדי כלכלה ופרנסה. היא גם לא מגדלת את שמו, שהרי לא הוזכר במסכת נגעים, ובנוסף התברר שאשתו גדולה ממנו, היא הצליחה לעכב את נסיעתו לחוץ לארץ.

אז מה יצא לו מכל אותה צרות עין?

צא נא מארבעת הקירות שבנית לעצמך, צא נא לישע עמך. הבט לברית. הבט לבחור המתהלך בצדי דרכים ולא מוצא את עולמו ואת עצמו, הבט לאברך הנושא את חייו בקושי וצריך את הרוח החיה לרומם את נפשו ולהוציאה ממסגר.

אל תשמור את עצמך לעצמך, אל תחיה את חיך עבור חייך.

צא נא לישע עמך!

לעילוי נשמת
איש תם וישר ואת יראי ה' יכבד
קבע עיתותיו לתורה
גמל חסד בגופו וממונו בהצנע לכת
רבי אליהו בן שלמה סילוק ז"ל
נסתלק בשם טוב לעולם שכולו טוב
ד' ניסן תשפ"ג
תנצב"ה
נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ

לעילוי נשמת
הרבנית הצדקת
השכילה אל דל ומעוז לאביון היתה
אשת חיל עטרת בעלה
מרת אסתר טובה מלכה
בת הדסה מסעודה בקשי-דורון ע"ה
א"ח למן הראש"ל זצוקללה"ה
ובת הגה"ק רבי שלום לופס זיע"א
נלב"ע בט ניסן תשס"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

"והשבות אל לבבך"

'תורה מגנא ומצלא' - תלויה בחיזוק היראה בלימוד המוסר
דברי מרן הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

תורה מגנא תלויה בהכרה בחשיבות התורה

הגמ' אומרת ביומא דף ט' שהחורבן ראשון בא בגלל שעברו ג' עבירות, שואל המהרש"א שהגמ' אומרת בנדרים שסיבת החורבן בגלל שלא בירכו בתורה תחילה, שהראשונים מפרשים שלא החשיבו התורה מספיק לעשות ברכה. אומר המהרש"א שלולי זאת שלא החשיבו התורה היה תורה מגנא ומצלא, ובגלל שלא החשיבו התורה לא היה תורה מגנא, ולכן היה החורבן בגלל ג' עבירות הסיבה שלא היה תורה מגנא בשעת החורבן הוא בגלל שלא היה חשיבות התורה.

דוגמאות של חשיבות התורה

ודוגמא ממה ששמענו וראינו אצלנו מה זה חשיבות התורה. פעם קראתי איך שהיה הגאון ר' מאיר ברנסדורפר זצ"ל לומד בלילה, היה חדר אחד איפה ישנו 12 או 16 ילדים שהיה לו, כל אחד על הרצפה סביב החדר, והיה באמצע החדר איזה מקום קטן שלא היה שום מקום בבית חוץ משם, ולא היה שייך להדליק חשמל מפני שהילדים יתעוררו, והיה נר דלוק והיה מסובב עם ילדים ושם היה לומד שעות שעות, ואם היה צריך ספר היה צריך לקום ולעבור מעל ילד, וכך היה שנים שנים. זה נקרא חשיבות התורה... בישיבת מיר בשנחאי, היה כמובן מחסור בספרים. היה להם קצוה"ח אחד, והרבה בחורים רצו ללמוד מהקצוה"ח, עשו תורנות ולכל חברותא היה שעתיים, וכך חילקו 24 שעות היממה - לחברותא אחת היה מחצות הלילה עד שתיים, ואז עוד חברותא משתיים עד ארבע, עוד חברותא מארבע עד שש, ומשש עד שמונה, וכך העשרים וארבע שעות, ואז עוד פעם עד שכל אחד למד הקצות, ואז חזר עוד פעם אם היה צורך. סוג לימוד כזה מראה כמה התורה אהובה וחשובה אצל האדם. אולי נוכל לומר שלפי הניסים שהיה שם בשנחאי, היה באמת תורה מגנא.

מצב חשיבות התורה אצלנו

ומה החשיבות התורה שאצלנו. זה ודאי שאצל כל בחורי ישיבות ואברכי כוללים יש הרבה הרבה חשיבות התורה. הרבה התמדה, הרבה לימוד, הרבה יגיעה, ויש הרבה מהציבור של בחורים ואברכים שהחשיבות התורה זה ברמה גדולה מאוד. אבל בכל זאת, כשאנחנו מסתכלים במכלול של עולם התורה ורואים בכל זאת שיש מה לתקן, יש מידי הרבה בטלה ג"כ, מידי הרבה התעניינות בפוליטיקה ובדברים אחרים, מידי הרבה שמיעה לנייעס, מידי הרבה קלות לצאת מהישיבה בכל הזדמנות בבחינת תינוק הבורח מבית הספר, מידי הרבה גשמיות, - כל זה מביא את

ההרגשה שאמנם יש הרבה הרבה חשיבות התורה, אבל כנראה אין מספיק להיות תורה מגנא, זה התשובה למה אין תורה מגנא [- נאמר בהקשר למגיפת הקורונה, ויתכן ללמוד מזה לפיגועים -].

הגורם לחוסר חשיבות התורה

ומאיפה בא בכלל חוסר חשיבות התורה, זה מגלה לנו רבינו יונה במשלי פרק א' פסוק ז' על הפסוק: "יראת ה' ראשית דעת חכמה ומוסר אווילים בזו", אומר רבינו יונה, תחילה לכל דעת, תלמוד לנפשך יראת ה' יתברך. כי החכמה והמוסר אווילים בזו, אלו שאין להם יראת שמים, אינה יקרה בעיניהם - תורה לא חשובה בעיניהם, ולא תצליח בלימוד החכמה אם אינה יקרה בעינך. רבינו יונה קבע כלל - שהרמה של חשיבות התורה קשורה ברמה של יראת שמים, עד כמה שהאדם ירא שמים, יש לו חשיבות התורה. וזה פשוט שחשיבות התורה באה מידיעת האדם שזה תורה של הקב"ה, ועד כמה שהאדם מרגיש את הגדלות הקב"ה, את חשיבות הקב"ה, את הקשר שלו להקב"ה, באותו המדרגה יש לו חשיבות התורה, ואני לא מכוון לומר שהאדם כל הזמן חושב שזה תורה של הקב"ה, ולכן יש חשיבות, אלא אני מכוון לומר שזה בתת ההכרה הידיעה הזאת, וזה מביא לו את חשיבות התורה. לכאורה מבואר לפי שאצלנו חסר הדרגה של יראת שמים הפנימית, ההכרה בפועל בפנימיות האדם על הגדלות של הקב"ה, על הקשר לקב"ה, על שויתי ה' לנגדי תמיד, וזה מה שמביא את החסרון של חשיבות התורה.

חיזוק חשיבות התורה ע"י הוספת יראת שמים בלימוד המוסר

...ואם כן, מה העבודה שלנו עכשיו - לחזק היראת שמים, וגם לחזק את חשיבות התורה... יש לעבוד באופן ישיר על יראת שמים ע"י לימוד המוסר. לימוד המוסר עדיין קיים בישיבות, ויש ישיבות שזה קיים במלוא התוקף, אבל בעוונותינו הרבים, ברוב הישיבות הסדר הזה מאוד מאוד לקוי, גם אצל האברכים יש קצת מאוד לימוד מאורגן, וזה נראה לי דבר מוכרח מאוד, שיהיה סדר לימוד לכל אחד בספר מוסר דווקא, כמו מסילת ישרים, ארחות צדיקים, חוה"ל, רבינו יונה על משלי, דווקא ספר מוסר לא ספר מחשבה, ורק עיד"ז אפשר להגיע ליראת שמים. אע"פ שהדרך של שפתיים דולקות וחזרה על אותו המאמר כמה פעמים כמו שר' ישראל מדבר, מסתמא לא מתאים לרוב הציבור, ואלה שזה מתאים להם אשריהם, מ"מ עצם הלימוד עצמו, עם הזמן בדוק ומנוסה שזה משפיע. [מתוך שיחה שנמסרה בחוה"מ פסח תש"פ - על הקורונה]

לעילוי נשמת מרן רבי שמריהו יוסף חיים בן מרן רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצוקללה"ה

דרכי ההשבה אל הלב

קביעות זמן ומקום - תנאי להצלחת לימוד המוסר
דברי הג"ר יהודה מנדלסון - משגיח דישיבת גבעת שאול

התנאים הפרקטיים להצלחת הלימוד

התנאים ההכרחיים להצליח בלימוד הזה הם 'זמן' ו'מקום'.

יש בזה ענין פרקטי, שבדומה לרוב הדברים בעולם - כל דבר שאין לאדם משיכה אליו ולא נותנים לו זמן, ידחה ויוזנת. ואדרבה, הקדשת זמן יוצרת את השייכות. כן בלימוד המוסר, הרי בפשטות אין זה דבר שמצפים לו (עד שמתרגלים לזה) ועל כן מוכרח שיקבע לו זמן מסויים.

דבר שני הוא מקום. הצורה של לימוד מוסר מצריכה ריכוז מיוחד, ולזה חידש ר' ישראל את המושג 'בית המוסר', שיהיה בית מיוחד בעבור לימוד מוסר. גם בזה יש עניין פרקטי שאם אדם ירצה ללמוד מוסר ובפרט בהתפעלות לא יוכל לעשות זאת באמצע בית המדרש, הוא יתבייש. דרוש מקום מיוחד שזה מה שמקובל לעשות בו. יכול להיות שצריכים להתחכם קצת מצד הפרקטיקה, לא נוכל להגיד שצריכים ללמוד דוקא במקום שיש עליו שלט 'בית המוסר' (-היינו העיקר שימצא מקום קבוע בו יכול להתרכז, ושמרגיש שם בנח ללמוד מוסר כראוי-), וכן כלפי קביעות הזמן צריך להיות קצת 'למדני'. אבל עכ"פ צריך לשריין לו אופן שיאפשר לו את הלימוד. זוהי הסיבה הפרקטית, שבלי קביעות של זמן ומקום אין יוצא הדבר לפועל, זו עובדה בשטח. **צריכים תכנון עד לפרטי פרטים.** ר' ישראל טרח למצוא עצות: לקבוע בית מוסר סמוך לבהמ"ד כי אם יהיה רחוק לא יילך, ושיהיה זמן הלימוד בין מנחה למעריב שהוא זמן מוגדר ולא ארוך מדי וכו', וכן כל אחד צריך לדאוג לעצות המתאימות לו.

'זמן' ו'מקום' כעניין מהותי

אבל יש בזה גם עניין עקרוני ויסודי.

קביעות בית המוסר באה לתת חשיבות והתייחסות מיוחדת לענין זה. אם קובעים קביעות הוי אומר שיש כאן ענין שהוא 'חשוב', וזה מה שר' ישראל רצה להגיד שהדבר הוא חשוב, זה לא נושא 'נחמד' שאם אפשר למה לא, אלא זה נושא שקובע לעצמו מקום.

גם קביעות של זמן היא עיקרית מאד בסוגיא זאת. כתב הרמח"ל (דרך עץ חיים): "הלא האדם רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקיו, עסקי חיי שעה, ולמה לא ישים לבבו אפי' שעה אחת גם לזאת לחשוב מחשבת ממש: מה הוא ולמה בא לעולם, או מה

מבקש ממנו ממ"ה הקב"ה, ומה יהיה סוף כל עניינו. זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה, ופעולתה גדולה, ופריה רב, **שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות לחשוב רק על העניין הזה שאמרתי...**"

'חשבון' הוא לעמוד מחוץ לחיים ולבחון אותם

ענין של 'חשבון' הוא תמיד מחוץ לעסק. במדינה הזאת יש ממשלה שעוסקים בה אנשים רבים בכל מיני תחומים, ויש אדם אחד שעומד בחוץ - מבקר המדינה, הוא לא חלק מן המנגנון, הוא עומד בצד ואומר, אני לא שייך לעיסוק הזה, אני מסתכל. צריך לעמוד לגמרי מן צד להוציא עצמו מן העסקים ואז בוחן מה בעצם יש פה, מה המאזן, איפה אווזים. את זה אי אפשר לעשות מיניה וביה. זה הציור לחשבון, אני עומד מעל החיים שלי ומסתכל עליהם. חשבון אינו אחד מן העיסוקים, כי חשבון הוא דבר שעושים בשעה **שיוצאים מתוך העיסוקים**, אז נזכר בעצמו ומתעוררת מחשבה רצינית על עצמו וחיייו - מי הוא ומה הוא, כפי שראינו ברמח"ל.

זמן ומקום מיוחדים מביאים למצב של חשבון

עד כמה שיש טמטום באדם מכח הרע שבו, לא יוכל לעמוד על כך ולא יוכל להתמודד אתו, כי זה גופא עניינו של טמטום לבלי הרגיש האדם בו. רק ע"י שייסתלק מעצמו ויעשה חשבון. ובודאי הוא עניין פרקטי שמבלי קביעות זמן חולפות נוקפות השנים ועדיין 'מתכננים' ללמוד מוסר, אולם יש בזה גם ענין עקרוני שזה עניינו של חשבון, **שקובע לעצמו זמן המופרש משאר העיסוקים ומשם להשקיף על עצמו ותהלוכות חיייו.**

הוא הדין לענין ה'מקום', הוא מין קביעות שהדבר הזה חשוב בפני עצמו, ואני צריך לדאוג לחיי הנצח שלי.

הקדשת זמן ומקום הופכת את האדם לרציני

רואים אצל ר' ישראל שעצם ההליכה לבית המוסר היא תכלית (ענין מכתב ז' ד"ה אכן אם לא). דבר זה עצמו ש'הולך לבית המוסר' שמבין שצריך 'ללכת הצידה' ולדאוג לעצמו באמת כלשון ר' ישראל "לדאוג לאחריתו", על ידי זה הוא כבר אדם אחר לגמרי - מסתכל על הכל במבט שונה.

עוד לפני שמגיעים לפרטים שרוצה לתקן, עצם הדבר שמקדיש לזה זמן ומקום הוא תועלת בפני עצמה, עיי"ז הוא כבר אדם אחר - 'ערנסטע מענטש'.

[י'עדים בעניין לימוד המוסר]

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת תזריע-מצורע תשפ"ג

אומנות השתיקה

תוכן

א' - שתיקתו של המצורע / א

ב' - שתיקה אומנותית / ג

ג' - התועלת שבשתיקה / ה

א' - שתיקתו של המצורע

טומאתו של הטמא

"כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הִנֵּג בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבּוֹ" (ויקרא יג, מו). כאשר אנו קוראים פסוק זה, מיד שמים אנו לב לכפילותה של המילה "טומאה" - "כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הִנֵּג בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא", וענין זה טעון ביאור - מדוע חוזרת התורה פעמיים על טומאתו של המצורע?

והנה, שורש המילה "טמא" מציין דבר שסגור ומורחק, ולמעשה זהו פירושה של המילה "טומאה", וזהו עקרון העומד בבסיסם של כל דיני הטומאה. בכל מקום שאנו מוצאים דבר טמא, יש כאן גזירה של הקב"ה שעלינו להתרחק ולהתנזר מדבר זה, שצריך להיות סתום וסגור מפנינו.

נראה אפוא לבאר את הפסוק כך: "כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הִנֵּג בּוֹ יִטְמָא" - כלומר, דינו להיות טמא. מילה זו מתארת את מעמדו ההלכתי של המצורע כאב הטומאה שמטמא את כל מי שבא עמו במגע. אולם החלק השני של הפסוק מבאר את הטעם שחלה עליו טומאה זו. מדוע הוא טמא? מהו שורשם של דיני טומאה אלו? "טָמֵא הוּא" - משום שה' רוצה שהוא יהיה מורחק ומופרש מחברת בני אדם. זו תכליתם של דיני הטומאה החלים עליו.

ליל הסדר בבידוד

אכן, עלינו להתבונן בענין זה וללמוד אותו היטב. הלא מדובר כאן ביהודי שומר תורה ומצוות. יתכן והוא נשוי, אב לילדים - עבד נאמן לה' המקפיד להניח

תפילין בכל יום ולהתפלל במנין שלוש פעמים ביום. ביתו הוא בית כשר, וכל ילדיו מתחנכים במוסדות תורניים - ממש "אחד משלנו". אך הנה, בוקר אחד הוא מתעורר עם צרעת בידו, וכעת נגזר עליו לעזוב את משפחתו ואת חבריו, לנדוד אל מעבר לחומות עירו, ולשהות שם לבדו לתקופה מה. כעת מיודענו היקר הינו טמא, והתורה מצווה עליו להתרחק מחברת בני אדם. ולא רק מהטהורים אלא גם המטמאים, וכפי שאומר הפסוק "בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבּוֹ" ופירש רש"י, "שְׁלֵא יְהִי שְׂאֵר טָמְאִים יוֹשְׁבִים עִמּוֹ" (רש"י). עליו לשבת מחוץ לעיר, בבדידות גמורה עד אשר יסור נגעו והוא יטהר. הוא יחמיץ את סעודות השבת בחברת בני משפחתו, ואולי אפילו את ליל הסדר!

עלינו לזכור שלא מדובר במחלה טבעית אלא בתופעה ניסית, וכמו שכותב הרמב"ם בספרו מורה הנבוכים (ג, מז) שהצרעת היא "מופת מקובל באומה" - כלומר נס מיוחד שעושה ה' לעמו ישראל, ולכן נכרי אינו מטמא בנגעים (נגעים ג, א).

הקב"ה שולח ליהודי את הצרעת הניסית, וכעת עליו להתרחק מבני אדם. ולא בגלל שמדובר במחלה מדבקת, וגם לא כדי שלא יטמא אחרים. הקב"ה מעוניין **בדוקא** שהוא ישב בדד מחוץ למחנה, הרחק מחברת בני אדם.

וזאת מדוע? משום שמדובר באדם מסוכן! אמנם הוא נראה כיהודי ירא שמים, אך למעשה הוא מהוה סכנה לחברה. ידוע מה שאומרת הגמרא (ערכין טו, ב) כי "כל המספר לשון הרע נגעים באים עליו". יהודי זה עשה שימוש לרעה במתנה ששמה "חברת בני אדם". הוא ישב עם חבריו וליהג בלשונו. לאו דוקא שהוא

וְאַתָּה עַל הָאָרֶץ עַל כֵּן יִהְיוּ דְבָרֶיךָ מְעֻטִּים". ה' נמצא בשמים ומביט בך, ולכן אל לך להרבות בדיבור.

מי שנותן דרור ללשונו ומדבר ללא רסן, פירושו של דבר שהוא אינו מרגיש שמישהו מסתכל עליו! הלא אם היית עומד בפני ראש העיר, וקל וחומר בפני נשיא ארה"ב [למרות שכיום לא מדובר באישיות חשובה כל כך...], בוודאי שלא היית מדבר הרבה בנוכחותם. אין ספק שלא היית עומד ומלהג ללא גבול!

ואם היית נמצא במחיצתו של גדול הדור, להבדיל אלף אלפי הבדלות? אם היית יושב אצל מרן הגרא"מ שך או מרן הגר"מ פיינשטיין - האם היית מעז להרבות בדיבור? כל מי ששכל בקדקדו יודע שבמעמד כזה יש להרבות בשתיקה. אם אתה עומד על יד האדמו"ר שלך, ואחד מחבריך קורא לעברך: "היי, חיים, אתה יודע אולי מה השעה?" היעלה על הדעת שתענה לו: "שלוש ורבע"?! בוודאי שלא! עליך לשתוק, שכן אתה עומד על יד הרב! חברך מדבר - שידבר. אתה תשמור על הפה סגור. "חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו" (אבות ה, ז).

מי שיודע לשמור על הפה סגור, אות היא שהוא מכיר בכך שהוא עומד במחיצתו של השי"ת. הוא מראה בזה שיש לו אמונה והרגשה חושית של קרבת אלקים. הוא מתייחס אל ה' לפחות כמו אדם חשוב אחר, ונזהר לא לפתוח את הפה. **לפחות כך!**

לומדים מהאיש המוזר

כעת אנו מבינים מדוע היהודי ירא השמים הזה נשלח לבידוד על ידי הקב"ה. אדם שאינו נזהר בלשונו ואינו חושב לפני שהוא מדבר, עליו להישלח למקום בו יהיה לו די והותר זמן לחשוב על היסוד הגדול הזה של "כִּי הָאֱלֹקִים בְּשָׁמַיִם".

זאת ועוד, המצורע מצווה לכסות את פיו! זהו פסוק מפורש: "וְעַל שִׁפְטָיו יָעָטָה". עליו ללבוש את גלימתו באופן המכסה את פיו, וזאת למה? כדי להודיע וללמד לכולם את היסוד החשוב בזה. "וְטָמָא טָמָא יִקְרָא - משמיע שהוא טמא ויפרשו ממנו (רש"י)" - בכל מקום שאליו הולך המצורע, עליו להודיע לכל את דבר טומאתו.

נצייר לעצמנו את המצורע הזה: האיש הולך ברחוב, גלימתו מכסה חצי ומפניו, והוא קורא בקול עמום: "אני טמא, אני טמא!" כל מי שראה את המחזה המשונה הזה לקח את הדברים לליבו, ולמד ממנו מוסר השכל. הוא הבין שעליו להתחיל ולכסות את

השפיל וביזה אחרים, אלא גם מי שמדבר דברים בטלים עושה שימוש לרעה בלשון שניתנה לו.

באותה תקופת הוד שבה היתה נבואה בישראל, הצרעת שימשה אפוא כאמצעי להעביר את דבר ה' אל המצורע. הקב"ה מודיע לו שכעת הגיע הזמן להתרחק מחברת בני אדם וללמוד מהי הדרך הנכונה להשתמש בפה. הוא ילמד כי השימוש העיקרי בפה צריך להיות **לשתוק ולא להשתמש בו.**

האדם - מפעל לייצור שתיקה

כן, לשתוק! הרמב"ם מאיר את עינינו בנושא זה וכותב (פ"ב מהלכות דעות ה"ד): "לעולם **ירבה** אדם בשתיקה". עלינו לדקדק ולהתבונן במילים אלו! הרמב"ם אינו כותב למעט בדיבור אלא להרבות בשתיקה. הרמב"ם מגדיר את השתיקה כעשייה ששייך להרבות בה, והיא אינה רק "שב ואל תעשה". מוטל על האדם **לייצר** שתיקה, וכאשר מדובר בייצור, כל אחד רוצה לייצר כמה שיותר. כל בעל מפעל עורך חשבון תמידי: "כמה יצרתי היום?" "האם השתפרתי מאז אתמול?" "מה אפשר לשפר במפעל מחר כדי לייצר עוד מוצרים?" כך נוהג בעל מפעל מוצלח. כך הוא לגבי שתיקה. מוטלת עלינו האחריות לייצר שתיקה, ולחשוב כל הזמן, "כמה שתיקה ייצרתי היום?"

לא זו בלבד, אלא שהשותק עובד את ה' עבודה גדולה, וכמאמר הפסוק (תהילים סה, ב): "לֹךְ דְּמִיָּה תְהִלָּה". זהו רעיון חדש עבורנו, כי אצלנו תמיד נתפס ש"תהילה" פירושה להלל ולשבח את ה' בפועל, בקום ועשה, על ידי שירים ומזמורים כגון "אשרי", "הודו", "מודים" וכדו' - כך מהללים ומשבחים את ה'. אך כעת אנו למדים שהדרך הטובה ביותר להלל את ה' היא באמצעות שתיקה. יהודי שילמד כיצד מייצרים שתיקה - יזכה לחיות חיים של עבודת ה'. אכן, הענין הזה דורש הסבר טוב - כיצד "מייצרים" שתיקה? ובכלל, מה חשוב כל כך בשתיקה? מדוע היא נחשבת לצורה הנעלה ביותר של תהילה לה?

מישהו מסתכל עלי

ובכן, על מנת להבין לאשורו את הענין הזה, מי טוב לנו מאשר החכם מכל האדם? בדבריו של שלמה המלך (קהלת ה, א) מוצאים אנו יסוד חשוב ביותר בענין עבודת השתיקה: "אַל תִּבְהַל עַל פִּיךָ" - אל תמהר לדבר. "וְלִבְךָ אַל יִמְהַר לְהוֹצִיא דָּבָר לִפְנֵי הָאֱלֹקִים" - אל לו לשכלך למהר לומר דברים בנוכחותו של ה'. אתה יושב עם בני משפחתך או חבריך - זכור שה' נמצא שם! אל תפתח את הפה! "כִּי הָאֱלֹקִים בְּשָׁמַיִם"

ב' – שתיקה אומנותית

הסבא מלמד אותנו איך ללמוד

והנה, כדי להבין טוב יותר את משימת החיים הזו ששמה "יראת שמים", הבה נלמד את דברי הגמרא במסכת חולין (פט, א). למעשה, הסבא מסלבודקה זיע"א השתמש פעם בגמרא זו כדי להמחיש לתלמידיו כיצד יש לדייק בכל מילה של מאמרי חז"ל, וכמה ניתן ללמוד מכל התבטאות שלהם. הסבא זצ"ל היה חושב לעומק על כל מילה שאמרו חכמים והיה מתייחס אליה בהתאם, תוך שהוא מוצץ ממנה את כל מתיקות החכמה והמוסר שכללו בדבריהם.

הגמרא מצטטת את הפסוק הבא: "הָאֱמָנָם אֵלֶם צִדְקַתְּ דִּבְרוּן" (תהילים נח, ב) - פירוש, שתיקה היא דבר מתאים ונכון, ויש לדבר רק דברים של צדק. זהו הפשט הפשוט של הפסוק, אך כאן באים חז"ל וחושפים בפנינו רובד נוסף ונסתר.

תחילת ברצוני לחזור על דברי הגמרא, ולאחר מכן אומר לכם כיצד הסבא זצ"ל ביאר אותם. וכה אומרת הגמרא: "מה אומנתו של אדם בעולם הזה?" חז"ל דרשו את המילה "הָאֱמָנָם" מלשון אומנות. והגמרא מציבה שאלה: מהי האומנות - כלומר המקצוע - של האדם בעולם הזה? התשובה לכך נמצאת במילה הבאה בפסוק: "אֵלֶם" - "ישים עצמו כאלם" - כלומר יעשה עצמו כאילו היה אילם שאינו יכול לדבר. זוהי אומנותינו בעולם, זה המקצוע שלנו - לעשות עצמנו כאילמים.

אומנותינו העיקרית

הדבר הראשון שעלינו לדייק מדברי חז"ל הוא, שענין זה הוא "אומנות" - כלומר מקצוע. לא מדובר ב"תחביב", כלומר הנהגה טובה וראויה ושלמות נוספת שעלינו להשיג. לא, שתיקה הינה עיקר אומנותינו בעולם, והיא הסיבה שלשמה באנו לכאן. זו הנקודה הראשונה שחז"ל מלמדים אותנו.

אמנם יש אומנויות אחרות: האחד הוא סנדלר, חבירו חשמלאי, והשלישי רואה חשבון, אך עם כל חשיבותן של אומנויות אלו, חז"ל מלמדים אותנו שכל אלה הם רק "עסק מהצד". מה לעשות, צריך לשלם חשבונות, אך צריך לעסוק בעבודה כזו או אחרת. אך לא זה העיקר. עיקר העיסוק שלנו בעולם הזה הוא לעשות עצמנו כאילמים, וללמוד כיצד לשמור על הפה סגור.

הפה שלו, טרם יגיע נגע הצרעת גם אליו. כמה יראת שמים קיבל עם ישראל רק מלראות את המצורע!

מדריך לקניית אמונה

מה שאנחנו לומדים כעת הוא, שלא משנה עד כמה אנחנו רואים את עצמנו כ"חרדים", עלינו לקנות בקרבנו הרגשה אמיתית ואמונה חושית שאנחנו עומדים בפני ה', והכרה זו אמורה לגרום לנו לשתוק.

מה זה אומר לגבינו? ניקח לדוגמא יהודי, יהודי טוב, שמעולם לא עבד על הנושא הזה. הוא לא באמת מרגיש את נוכחותו של הקב"ה, אך יש לו שאיפה, הוא שואף להפוך ליהודי מאמין. כמובן שהוא לא יודה בפה שהוא אינו "מאמין", אך זה הוא כן מוכן להודות, שהוא לא באמת מרגיש את נוכחותו של ה' כמציאות אמיתית. כיצד הוא יכול לעבוד על הנושא? בכל פעם שהוא עומד לפתוח את הפה ולדבר, יחשוב לעצמו: "כִּי הָאֱלֹקִים בְּשִׁמְיָם וְאִתָּהּ עַל הָאָרֶץ עַל כֵּן יִהְיֶה דְבָרִי מְעֻטִּים", וכך, לאט לאט הוא מחדיר אל נשמתו את ההכרה ביסוד העצום הזה, וקונה בקרבו יראת ה'.

כשמישהו עובר על ידך ושולח אליך עקיצה, אל תמהר לענות לו. גם אם באמתחתך נמצאת תשובה שנונה, ובליבך פנימה בוערת תשוקה עזה להשיב לו מנה אחת אפים - עצור ואמור לעצמך: "לא, אני אומר זאת, כי אני עומד בפני ה'". למען האמת, לא רק שאין צורך לעקוץ אותו בחזרה, אלא אפשר גם לא לענות כלל. מי אמר שצריך תמיד להגיב? אם עברת על יד כלב והוא נבח לעברך, האם אתה מוכרח לנבוח בחזרה? כך עליך להתייחס למי שאומר לך דברים כאלו. ובכלל, לא על כל דבר צריך לענות. אדרבה, שמור את פיך סתום וחתום, ואל תענה אם אינך מוכרח לעשות זאת.

אכן, לפעמים האדם מוכרח לענות למי שפנה אליו, אך גם במקרה כזה, מדוד את דבריו ואל תיתן דרור ללשונו. ישנם אנשים שפיהם דומה לברז, וברגע שהם פותחים את הפה, כל הריקנות שלהם נשפכת החוצה. אדם כזה מסיח דעת מה'! עלינו לזכור תמיד שה' מביט בנו ומאזין לדברינו. מי ששומר על פה סגור ועל מילים מדודות, מבטא בזה אמונה חושית ויראת שמים אמיתית, כי הוא מבין שה' מקשיב בכל עת. לעומת זאת, מי שאינו שם רסן לפיו, מראה בזה שהוא סבור שהוא איש חופשי ושואין מי שמפקח עליו. אדם כזה עוד לא קנה בנפשו את ההכרה וההבנה האמיתית כי מישהו מביט בו ומאזין לדבריו.

באומנות המוטלת על כל אחד ואחד מאיתנו! וכך, כשכולו מלא התעוררות מדברי הסבא מסלבודקה, הוא נכנס לחדרו בפנימיה ורואה את שני חבריו לחדר יושבים ומפטפטים. מיד הוא דופק על השולחן וגוער בהם: "נו או! נו נו!" הוא רוצה לוודא שהם מבינים מהו תפקידם ואומנותם!

אך כאן מגיע הסבא ומדריך אותנו כיצד ללמוד את המאמר חז"ל: מה אומרת הגמרא? "שים **עצמו** כאלם". עליך להפוך את **עצמך** לאילם, ולא אף אחד אחר! במקום לדפוק על השולחן, דפוק לעצמך על הראש! אל תפריע לאחרים!

אברך ששב לביתו לאחר השיחה, ורעייתו רוצה לשוחח עמו ולספר לו כיצד עבר עליה היום, מה היה עם הילדים, מה אחותה אמרה, ומן הסתם עוד כמה דברים - עליו להאזין לה ברוב קשב. אסור לו לומר לה: "אשתי, בבית הזה אנחנו מייצרים שתיקה, אז אנא ממך, נסי להמעיט בדיבור". מי שמדבר כך הוא שוטה! הוא עובד על השתיקה שלה! לא כתוב כך בגמרא! חז"ל מצווים אותך לעשות את עצמך כאילם, לא להפוך את אשתך לאילמת!

צדק תדברון

אכן, גם האדם כלפי עצמו, אי אפשר תמיד לשתוק. אילו מדובר היה במשימת חיים של שתיקה תמידית, הרי שלא היה מדובר במשימה קשה ומורכבת כל כך. זהו, החלטתי שלא לדבר יותר - מזל טוב! הפכתי לאילם! אך לא זה מה שחז"ל אומרים. לא כתוב להפוך לאילם, אלא ישים עצמו "כאילם". לכאורה האות כ' הזו מיותרת. מדוע לא כתוב שיעשה עצמו אילם?

התשובה היא שאיננו יכולים לנעול את פינו על מנעול וברית. עלינו לעשות עצמנו כאלמים, כי לפעמים צריך לדבר, ולפעמים צריך לדבר ולדבר, אלא שצריך לדבר כמו אילם. כשאתה הולך ברחוב, עליך לברך את העוברים ושבים בברכת "בוקר טוב" או "ערב טוב". אי אפשר לעבור על ידם בפנים חתומות ולהתעלם מהם כליל! מדוע שכנך צריך לסבול מהאומנות החדשה שאתה לומד? כשאתה נכנס הביתה, עליך לשאול לשלומה של רעייתך! אסור לך להיות אילם! בחור שחוזר הביתה מהשיבה, אסור לו להיכנס בשקט ולחמוק לחדרו. עליו לגשת להוריו ולומר להם שלום בצורה מוכבדת ונעימה! עליו להיות כאילם, לא אילם ממש.

וזה בעצם מה שממשיכה הגמרא ואומרת: "יכול לכל?" - כלומר, היה מקום לומר כי ברגע שאימץ

הכשרה מקצועית לשתיקה

הסבא זצ"ל הוסיף והדגיש שמקצוע אינו דבר שניתן לקום ולעסוק בו ביום בהיר אחד, אלא יש ללמוד אותו ולרכוש אותו. כמו בכל מקצוע רציני אחר, עלינו ללמוד אותו היטב את אומנות השתיקה, להתחנך בה ולהתרגל אליה.

אדם שחפץ לעסוק בשרברבות, האם די לו לעטות סרבל כחול, ליטול לידי מפתח ברגים, ולגשת לעבודה? בוודאי שלא! מעולם לא קם שרברב שהחליט יום אחד: "מהיום אני שרשרב!" זה לא עובד ככה! עליו להתחיל כשוליה של שרשרב, להפשיל שרוולים ולהיכנס אל מתחת לברז הדולף. יהיה עליו לשכב שם על גבו ולהביט בעבודתו של השרברב במשך חודשים רבים, עד שילמד את כל הטכניקות של המקצוע. הוא יצטרך לסחוב עבור בעל הבית את ארגז הכלים, וללמוד מתי ואיך משתמשים בכל אחד מהכלים. מתי משתמשים בכלי הזה? מתי פותחים את השסתום הזה ומתי סוגרים אותו? זוהי חכמה שיש ללמוד אותה! כך היא גם אומנות השתיקה היא מקצוע שעלינו לרכוש, פירושו של דבר שיש לנו הרבה מה ללמוד ולהתחנך.

כדי להפוך ל"אילם מקצועי", לא מספיק לרכוש מנעול בחמישים סנט, לנעול את הפה בחוזקה, ואז להסתובב ללא כל דאגה. זה לא קל עד כדי כך. אילו היה די בזה, הגמרא לא היתה קוראת לשתיקה "אומנות". אך מכיון שאכן כן מדובר באומנות, ולא סתם אומנות אלא "אומנותו של אדם בעולם הזה", הרי שנכונה לנו עוד עבודה רבה.

מיהו "אדם"?

ישנה נקודה נוספת שהסבא מסלבודקה היה מדגיש תוך דקדוק בלשונם של חז"ל: לשון הגמרא היא "מה אומנותו של אדם בעולם הזה?" הוי אומר, אומנות זו של להפוך לאילם, היא זו שתקנה לנו את התואר "אדם". מ"אדם" מצפים לא לפתוח את הפה ללא צורך, ורק מי שרכש את האומנות הזו יכול להתפאר בתואר "אדם". אחרת זה לא אדם. אולי הוא צפרדע מקרקרת או ציפור שיר, הוא עושה הרבה רעש, אך אדם הוא לא. "אדם" הוא רק מי שרכש לעצמו את אומנות השתיקה.

"עצמו" - ולא אחרים

והנה, בדרך כלל, לאחר כל שיחה מעין זו, יש איזה בחור בן עליה ששומע את הדברים ומקבל על עצמו להשתנות. למה לא? הלא הרב אמר בפירוש שמדובר

תהמהם ותתעלם, אלא תאמר משהו. תגיד את בקצרה, אבל תגיד משהו. אל תמלא פִּיךְ מים. צריך להיות כאלם, ואכן, זו אומנות, וההתלמדות בה דורשת הרבה יותר מאשר התלמדות במקצוע רגיל.

כדאי לנו אפוא להתחיל להתאמן ולהתלמד באומנות השתיקה, כי בזה אנחנו מתלמדים באומנות של יראת שמים! הזמנות טובה לתרגל את זה היא בשולחן השבת, כאשר כולם מסביב יושבים ומפטפטים. הנה לנו הזמנות פז! כל אחד מאיתנו יכול לומר לעצמו: "כעת אתרגל את אומנותי העיקרית בעולם הזה. במשך שתי דקות על השעון - לא אדבר כלום, רק אקשיב. לא אפתח את הפה כלל!"

לפעמים אתה מוכרח ללכת לאיזה ביקור, ואין לך אפשרות להתחמק, או שאתה יושב בחתונה, ושכניך לשולחן יושבים ומשוחחים. בזמן שאחרים מדברים, תוכל לנצל את ההזדמנות ולהתאמן על האומנות שלך. מקשיבים לדבריהם, מתעניינים בנימוס, מחייכים בזמנים הנכונים וכו'; אבל אומרים לעצמנו: "כעת אני שומר על פה סגור. 'אלקים בשמים' - והוא מקשיב".

ג' - התועלת שבשתיקה

עצה טובה קמשמע לן

כאמור, עיקרה של אומנות השתיקה היא ההתרגלות לשתוק מפאת ההכרה כי "אלקים בשמים", ודי בזה לבד כדי לעודד אותנו להשקיע ולהשתלם באומנות זו, שכן עיקר חובת האדם בעולמו היא להכין את עצמו לעולם הבא בכך שהוא משיג עוד ועוד הכרה בה'. אולם למען האמת, אומנות השתיקה אינה רק הכנה לחיים מאושרים בעולם הבא, אלא היא זו שגורמת לאדם אושר והצלחה גם בעולם הזה!

המשנה באבות (א, יז) אומרת כך: "רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כָּל יָמֵי גִדְּלָתִי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצָּאִי לַגּוֹף טוֹב אֶלָּא שְׁתִּיקָה". התנא הקדוש רבן שמעון בן גמליאל מעניק לנו כאן יהלום, וכדאי לנו אפוא

האדם לעצמו את האומנות הזו, שוב אין לו לפתוח את פיו כלל. "תלמוד לומר, צדק תדברון" - לזה בא הפסוק ומלמד אותנו כי בכל הנוגע לדברים של צדק וטוב, מחוייבים אנו לפתוח את פינו. עלינו לדבר דברי תורה. עלינו לומר מילים של עידוד. אם אתה רואה שחברך עצוב ומדוכא, עליך לגשת אליו, להניח יד על כתפו, ולומר לו כמה מילים טובות של עידוד ונוחם. "צדק - תדברון!" **חייבים** לדבר דברים טובים!

למצוא על מה להחמיא

הפה שלנו ניתן לנו כדי לומר מילים טובות לחברינו. זה חלק מהאומנות שלנו! אכן, אין צורך להרבות בדיבור ולפטפט סתם כך. צריך לחשוב על דרכים כיצד לשמח אנשים עם מילה אחת או שתיים. כאשר מדובר בילד - ליטוף על הלחי ומילה אחת של עידוד יכולים להציל חיים כפשוטו! אי אפשר לתאר איזו תועלת הוא מקבל ממשפט קצר שמחזק את התדמית העצמית שלו ונותן חשק להשתפר.

כחלק מאומנות זו של "צדק תדברון", מוטל על האיש להחמיא לרעייתו. תחמיא לה על האוכל שהיא מכינה. זה חשוב מאוד! הקפד להחמיא לה על כל דבר שהיא מכינה: "אה, איזו חלה טעימה!" "מרק העוף הזה הוא ממש מעין עולם הבא!" וכן על זה הדרך. וגם אם קרה וארוחת הערב לא היתה ההצלחה הגדולה ביותר, צריך להחמיא ולומר "היה ממש טעים" - זה בסדר, לא יקרה כלום אם תאמר כך. ובכלל, בדרך כלל לא קשה למצוא על מה להחמיא.

בעבודה זו אסור לנו להתבייש, ולא להתקמצן! עכשיו הוא לא הזמן ל"יעשה עצמו כאילם", אלא ל"צדק תדברון". למרבה הצער, אנשים הופכים את היוצרות, וכאשר הם רוצים להתלונן על משהו, המילים פורצות להם מהפה ללא כל מעצור - כל מיני "פנינים של חכמה" יוצאים משם - אך כשמגיע הזמן ל"צדק תדברון", או אז נזכרים ה"צדיקים", הללו לשים עצמם כאילמים.

להתאמן ולהצליח

כאמור - מדובר באומנות: לא לדבר כשלא צריך, וכן לדבר כשצריך - אבל לדבר כמו אילם, ולא יותר מיד. כאשר אתה חוזר לביתך לאחר ששמעת שיחה הזו, ואשתך שואלת: "מה הרב דיבר שם היום?" אל

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

הסתם גם ידע את המשנה הזו, אך הוא מעולם לא למד אותה והתבונן בה, ולכן הוא פעל על פי הטבע שלו, וענה. וכדרכם של ויכוחים, זה לא נגמר שם אלא המשיך הלך ושוב הלך ושוב, עד שהוא קרס ומת.

הדברים הללו קורים כל הזמן. מדי פעם אנו שומעים על פלוני שנפטר מהתקף לב. היכן התרחש התקף הלב? האם זה קרה לו בעבודה? האם הוא מת בגלל המתחרים שלו? לא, על פי רוב אנשים אינם מתים בגלל מתחרים. האם הוא קרס באמצע הרחוב לאחר שמאן דהו בייש אותו? גם זה לא כל כך שכיח. הוא מת בביתו! בעלים נפטרים בגלל נשותיהם, ונשים נפטרות בגלל בעליהן! כמובן שבאופן רשמי לא מזכירים זאת. במודעת האבל לא יכתבו: "מר אנדרסון נפטר ביום ראשון בלילה לאחר ויכוח סוער", אלא תחת זאת כותבים, "מר אנדרסון נפטר בשלווה בשנתו". אולם מי שיודע לקרוא נכון את מודעות האבל, מבין במה מדובר.

כן תוכל להתעלם!

הגמ' בסנהדרין (ז, א) מלמדת אותנו לימוד חשוב: "טוביה דשמע ואדיש, חלפיה"

בישתיה מאה". כלומר, אשרי מי ששומע חרפתו ושותק - גם מאה רעות שהיו ראויות לבוא עליו יחלפו ויסתלקו ממנו מבלי לפגוע בו. עלינו לשנן את המאמר הזה שוב ושוב, וללמוד להתעלם מדברים שלא מוצאים חן בעינינו. מישהו אמר לך איזו מילה חריפה? "שמע",

ואדיש" - עשה עצמך כאילו לא שמעת כלום - כך תינצל מצרות רבות. מישהו מציק לך או מתאכזר אליך? אל תשים לב אליהם, וכך תחסוך לעצמך מאה צרות, ותוכל לחיות

בשמחה כל חיך.

רוב מקרי האלימות באים כתוצאה מכך שפותחים את הפה במקום שהיה צריך להתעלם. נניח שאתה הולך ברחוב ואיזה פרחח "זורק" איזה עלבון. תתעלם! אל תחשוב שמוטל עליך כעת לקום ולהגן על כבודך. אני מכיר אדם שעשה כך והוכה קשות. אל תסתכל לעברו, זו סכנת נפשות. עשה עצמך כאילו לא שמעת כלום, תמשיך ללכת, ותוך דקה תצא מכלל סכנה. ואז תודה לה' שאתה עדיין עומד על הרגליים. אם מדובר בגוי, תוכל "לברך" אותו שימות על המקום. אך היזהר שלא ישמע! אל תמלמל אפילו. הפה צריך להישאר סגור!

ללמוד היטב את דבריו, למען נוכל להפיק מהם את התועלת המירבית. הבה נדייק, מה אומר רבן שמעון בן גמליאל? הוא לא אומר שהשתיקה היא הדבר הטוב ביותר עבור הנשמה - אף שהיא אכן טובה מאוד עבור הנשמה כפי שדיברנו עד כה, אלא שאין דבר טוב יותר **לגוף** מאשר שתיקה! מי שמעוניין לחיות חיים ארוכים ובריאים, העצה הראשונה שעליו לאמץ לעצמו היא לשתוק. הסם המוצלח ביותר הוא סם השתיקה, וכמאמר הגמרא (מגילה יח, א): "סָמָא דְכוּלָּהּ - מִשְׁתַּקָּא" [התרופה הטובה מכל התרופות היא השתיקה].

נתבונן נא מנין מגיעה לנו עצה זו. במשך שנים על גבי שנים, ישב רבן שמעון בן גמליאל למרגלות החכמים ושתה בצמא את דבריהם. במשך כל אותן שנים, שמע מרבותיו כל כך הרבה רעיונות ויסודות חשובים ביותר, והתבונן ועיין בכולם. ולאחר שנים רבות של לימוד והעמקה, הגיע למסקנה כי העצה הטובה ביותר עבור האדם היא **לשתוק**.

הגורם הראשי למחלות

עליכם לדעת כי רובן של המחלות ובעיות הבריאות נגרמות על ידי רגשות הגורמות לגוף להגיב בצורה בלתי בריאה. מדהים כמה השפעה יש לרגשות על הטבע הגופני. הגוף מלא בבלוטות והורמונים המעוררים ומווסתים את פעילותו, אך אם הם מופעלים בצורה מוגזמת על ידי רגשות שליליים כגון כעס, מתח, עצבנות, אזי במקום להועיל, ההורמונים הללו מזיקים לגוף.

הדברים כבר מעוגנים במדע הרפואה. בכל רחבי הגוף ישנם תהליכים ותגובות הנובעים מהתעוררות בלתי נכונה של רגשות. וכיצד מתעוררות רגשות? ע"י דיבורים! מישהו אמר לך משהו ואתה עונה, מתחילים להתווכח, וכאן מתחילות הבעיות. מערכות הגוף משתבשות, והדבר מביא למחלות רבות. עולם שלם של מחלות נגרמות על ידי דיבורים. סוגים רבים של המחלה הידועה קשורים לחיכוכים בין-אישיים.

המריבה שהרגה

אני מכיר יהודי צעיר שמת באמצע ויכוח סוער עם רעייתו. הוא היה דוקא אדם טוב, אך אילו היה לומד את המשנה באבות, הוא היה יודע **שלא צריך לענות בחזרה!** זה היה מציל אותו, ומן הסתם הוא עדיין היה איתנו היום. מי אמר שצריך לענות? אם אתה יכול לענות בצורה מכובדת ונעימה, תענה, אך אם לא - אל תגיד מילה! מדובר ביהודי שומר תורה ומצוות, שמן

לעצמם, כי הם גרמו לעצמם התרגשות-יתר, ונהיו חולים מזה. אנשים רבים איבדו שנים רבות ויקרות מחייהם בגלל הפה שלהם.

המפתח לחיים מאושרים

זה מה שדוד המלך מלמד אותנו (תהילים לד, יג-יד): "מִי הָאִישׁ הַחֲפִיץ חַיִּים?" אנחנו סבורים שמדובר כאן על חיים רוחניים, ובוודאי שזה נכון, אבל זה לא הכל. מדובר כאן גם על חיים בעולם הזה. מי רוצה לחיות בעולם הזה? מי "אהב ימים", מי אוהב את ימיו כאן בעולם ורוצה עוד מהם, "לְאֹת טוֹב"? מי רוצה לא סתם ימים אלא ימים שבהם הוא מסתדר עם חבריו, חי חיי נישואין מוצלחים ומאושרים, בבריאות ובנחת? אז אנחנו חושבים לעצמנו, "כן, כן! זה אני! אני רוצה חיים טובים".

אבל כנראה איננו רוצים מספיק! אנחנו יודעים טוב מאד לצטט את הפסוק הזה ואפילו לשיר אותו יפה. אבל איננו מקיימים את מה שכתוב בו: "נִצֹּר לְשׁוֹנֵךְ מֶרֶק". מה הכוונה "מֶרֶק"? מה הפירוש "רע"? לא מדובר רק בדיבורי לשון הרע ומחלוקת, אלא גם דברים טפשיים וריקים, דברים בטלים - הם לשון הרע אמיתי! הכלל הוא, שהלשון נשארת בתוך הפה והפה נשאר סגור. אם נעשה כך, חיינו הגשמיים יהיו טובים ושמחים יותר; כך נזכה "לְאֹת טוֹב".

רגע של שתיקה

עד כה למדנו שהשתיקה היא המקצוע שלנו בעולם, והיא גם הערובה הטובה ביותר לחיים מאושרים ובריאים, אולם לפני שנסיים, הבה נאזין לדבריו של הגר"א זצ"ל באיגרתו, שכותב מילים שצריכות להיצרב בזכרוננו: "וכל רגע ורגע שהאדם חוסם פיו זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער". ראו לאיזה שכר עצום זוכים עבור רגע של שתיקה! לא

מדובר כאן בשכר למי שחי חיים שלמים של שתיקה, אלא "על כל רגע ורגע"! ועל אף שהדברים נשמעים לנו "מוגזמים" כביכול - כיצד יתכן שעל שניה אחת שאני בולם את פי אני זוכה לשכר עצום כל כך?! אולם חזקה על הגר"א זצ"ל שאינו מגזם בדבריו! הדברים הם כפשוטם! נמצא אפוא שהשתיקה אינה רק אומנות של יראת שמים, ולא רק העצה הטובה ביותר לחיים טובים ובריאים בעולם הזה, אלא עבודה ששכר עצום ונורא בצידה, שכר שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער.

הדרך להתמודד עם שנאה

קרה לי מספר פעמים בעבר שאנשים התקשרו לביתי וצעקו וקיללו אותי. היודעים אתם כיצד הגבתי? שתקתי. לא אמרתי מילה! אפילו לא מילה אחת! לא היתה להם ברירה אלא לנתק - ובזה תם הענין. לפני כמה חודשים הדבר אירע שוב. מתקשר "אנונימי" החל לחרף ולגדף אותי, אולם אני ידעתי היטב מיהו המתקשר. שתקתי. לאחר כמה ימים הוא בא אלינו לבית הכנסת להתפלל, וגם אז לא אמרתי לו כלום. וזהו, תם ונשלם הענין. אבל אם מתחילים עם אנשים כאלה, אם עונים להם בחזרה - מי יודע לאן זה יכול להגיע.

כמה אנשים הפסידו את מקום עבודתם כי פתחו את הפה וענו לבוס שלהם? לפעמים הבוס עצבני, אז פשוט בולעים את העלבון וממשיכים הלאה. אחרי שעה הוא יכול להפוך את עורו

ולהיות נחמד מאד, אולי אפילו לתת לך קידום. לי עצמי היתה חוויה מעין זו: במשרת הרבנות הראשונה שלי, נכנס פעם אחד מחברי בית הכנסת לשיבה של וועד בית הכנסת והכריז הכרזה דרמטית: "הרב מילר, בשבוע שעבר אמרתי לך 'גוט שאבעס', ולא ענית

לי!" הוא העלה את המקרה הזה כתלונה כנגד הרב החדש! נשיא בית הכנסת ניגש אלי ושאל אותי על כך. האמת היתה שהטענה לא היתה נכונה כלל, אבל לא אמרתי כלום. יכולתי לפתוח את הפה, אבל זכרתי את מאמר חז"ל הזה ושמרתי על הפה סגור וחתום.

כמובן שפגשתי את היהודי הזה פעמים רבות, שכן הוא היה חבר בית הכנסת, ותמיד נהגתי כלפיו בידידותיות. ואז, לאחר תקופה מוסימת, בישיבה נוספת של ועד בית הכנסת, האיש הזה העלה הצעה מעניינת: להעלות את משכורתו של הרב, כלומר את משכורתו!

כן - הוא, ולא אחר! אף אחד אחר לא חשב על הרעיון, רק האדם הזה. שוו בנפשכם: אילו הייתי מתעמת אתו באותו מעמד, ברור שזה לא היה קורה. מכאן למדתי שוב כמה כדאי לשמור על שתיקה.

נער הייתי וגם זקנתי, וכבר ראיתי הכל! ראיתי אנשים שהעמידו את עצמם בסכנה כשפתחו את הפה שלהם; ראיתי אנשים שאיבדו משרות ולקוחות, רק בגלל שלא שלטו בעצמם והשיבו כשאר לא היו צריכים לנהוג כן. ראיתי זוגות שהתגרשו, אחים וחברים שהסתכסכו, ובמוקדם או במאוחר הם הזיקו

ללמוד את הלקח

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

"בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל" (ר"ה יא, א)
- מה הביאור של מאמר חז"ל הזה?

תשובה:

מה בדיוק את שאל?

שאלה:

האם המשיח יכול להגיע רק בניסן ולא בשאר
החודשים?

תשובה:

מה לא טוב בניסן? הלוואי שנזכה לזה בניסן הזה!
 אם יש לך קושיא, הבה נשמע אותה, אך כרגע איני
 שומע כאן כל קושיא.

שאלה:

מה, הוא לא יכול להגיע בחודש אדר?

תשובה:

לפי מאמר חז"ל הזה כך נראה, שהמשיח יגיע
 בניסן.

שאלה:

כיצד זה מתיישב עם יסוד האמונה "אחכה
לו בכל יום שיבוא" לכאורה נראה שיש כאן
סתירה בין דברים אלו לבין מאמר חז"ל הנ"ל.

תשובה:

הו! כעת אני שומע קושיא! סוף סוף נגעת בנקודה!

התשובה היא כך: הגמרא (סנהדרין צח, א) אומרת
 כי "זכו - אחשינה, לא זכו - בעתה", כלומר, אם נתאמץ
 לתקן את דרכינו, הרי שהמשיח יכול להגיע בכל יום,
 וזהו שאנו אומרים "אחכה לו בכל יום שיבוא", אך גם
 אם לא נתאמץ ולא נזכה, הרי שבמוקדם או במאוחר
 תגיע העת, והמשיח בוא יבוא. וכאן גילו לנו חז"ל
 שהעת הזו היא בחודש ניסן.

מה מוטל עלינו כעת? להתחיל מיד ליישם את
 הדברים! איך אפשר ללמוד על המצורע שנה אחרי
 שנה, ולהמשיך להתעלם מהלקח שיש לנו ללמוד
 מפרשה זו לחיינו שלנו? על אף שבימינו איננו זוכינו
 ליד ה' הניסית המביאה את נגע הצרעת על האדם,
 הלקח של הצרעת נכון היום כמו אז. כאשר הקב"ה
 לקח יהודי טוב ונאמן והפריד אותו ממשפחתו
 ומחבריו, הוא ציפה ממנו ללמוד את הלקח של "כי
 האלקים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך
 מעטים", וגם מאיתנו הוא מצפה ללמוד כך, לא פחות
 ממנו.

עלינו להתבונן בפסוקים וללמוד מהם לקח לחיינו.
 מה איתי? האם אני כבר ראוי להיקרא "אדם"? האם
 אני מייצר מספיק שתיקה? האם אני מצליח באומנות
 של "ישים עצמו כאילם"? אסור לנו לתת לפרשה זו
 לחלוף על פנינו! עלינו להזכיר לעצמנו כמה שיותר
 במשך היום - דקה פה ודקה שם - שתפקידנו בעולם
 הוא לשתוק. אך לא שתיקה מלאה, לא "אילם" ממש
 אלא "כאילם", ועלינו לזכור גם את התפקיד של "צדק
 תדברון"! אולם ככל שלא מדובר בדיבורי צדק, עלינו
 להישמר ולזכור כי "לך דמיה תהלה", וכך נזכה לאור
 הגנוז שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער!

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

לומדים מקצוע חדש

עלינו להתחיל ללמוד את אומנות חיינו - לשים
 את עצמנו כאילמים. השבוע נקדיש בלי נדר פרק
 זמן של עשר דקות מדי יום שבהם נקפיד לשתוק
 ולדבר רק כפי ההכרח. בכך נרגיל את עצמנו
 להיות מודעים יותר לנוכחותו של הקב"ה, ולחשוב
 לפני כל פעם שפותחים את הפה: "האם הדיבור
 הזה הוא דיבור של צדק? האם הוא מביא תועלת
 וטוב, או שמא לא?"

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א

רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

דבר המערכת

והמקדש שלנו המקדש מעט, ג"כ צריך להיות כעין זה. כדי שהמקדש יתקיים, שהמקדש מעט יהי' בו התועלת שצריך להיות ממנו, צריך להיות באותו מדרגה. שבזמן שבונים בונים אותו לשם מקום שיתפללו שם, שיהי' לימוד התורה, שיהי' ליבן של ישראל לאביהם שבשמים, ובלי זה אין לו ערך! הוא סתם בית! בית זה לא מקדש מעט. וכמו ה'מקדש האמיתי' כך גם ה'מקדש מעט' צריך להיות עם לב של כלל ישראל. לכל הפחות אלה שמשתתפים בו, אלה שיסדו אותו, אלה שבנו אותו, צריך להיות 'הלב' שלהם שם.

ובמה הלב שלהם שם, במה? חוץ ממה שכל אחד צריך לעשות את הדברים שבין אדם למקום אבל צריך ג"כ שיהי' בין אדם לחבירו. אם יש בית כזה שיש שנאת חנם, או מחלוקת, או חלילה וחס מהדברים האלה, אז המקדש לא קיים, זה לא מקדש מעט! זה חלילה וחס להיפך ממקדש. וזה צריך להיות לא רק בשעה שבונים, רק כל הזמן. ויש לפעמים שדוקא במקומות קדושים השטן עושה את כל השליחות שלו. הוא רוצה לעשות פירוד הלבבות, בין איש לרעהו, אדם אחד נפגע על דבר קטן שהוא חושב שפגעו בכבודו, ועי"ז יש ריב, יש מחלוקת, ואז חלילה וחס זה לא מקדש! הבית מאבד את הצורה של המקדש. והוא ההיפך ממקדש, ואז ח"ו יש סכנה גדולה אם הוא יכול להתקיים.

לכן הדבר העיקרי מה שצריך לדאוג, שכל אחד ישתדל עד כמה שאפשר, לתת 'מלבו' למקום המקדש, שהלב שלו יהי' מאוחד עם כל האנשים שמחפלים בו, שלומדים בו ושנמצאים בו. ואז יהי' המקדש המעט ישמש את תפקידו מה שצריך לשמש. ולכן זה הדבר מהעיקרים מה שרואים לדאבוננו בכמה מקומות, שיש ריב דוקא במקום הקודש, 'מקום המשפט שם הרשע' מקום הקודש שיהי' צריך להיות דוקא כולם באהבה ואחוה, יש חלילה וחס ריב! וזה צריך להיות כל אחד מהמשתתפים, להיות לבם באחדות, ובזכות הזה הקב"ה יעזור שזה יתקיים הרבה הרבה שנים, וימצא מזה תורה ויראת שמים, ושהאנשים שיתפללו בו, שיכנסו בו, יתחזקו בתורה, ביראת שמים, יתחזקו בכל הדברים של רוחניות.

ועד כדי כך עד כמה צריך להיות הלב של כל אחד ואחד, כמו שמצינו שבית המקדש חרב על שנאת חנם, ומה זה שנאת חנם אומר רש"י (שבת לב), אם על פי דין אין חיוב לשנוא אותו זה נקרא שנאת חנם! ולדאבוננו יש מקומות שנכשלים בזה, והדבר הזה הוא מהעיקרים כמו שכבר הזכרנו.

ולא באתי לתבוע חלילה מאף אחד, אלא אדרבה רוצים שכולנו נגיע לדרגה כזאת וכל אחד ירגיש שיש שמחה בלבו אם יש להשני טוב. אם יש לכל יהודי טוב, בפרט יהודי שקרוב אליו, שירגיש שמחה, ועי"ז נהי' אהבת הבריות, אהבת איש לרעהו, אז מקוים במשך הזמן שיהא במקום קדוש כזה דבר לא רק להיפך משנאה אלא יהי' 'אהבה'. אז המקום הזה יתקיים, ונזכה עי"ז במשך הזמן לזכות למקדש האמיתי לא רק המקדש מעט, אלא המקדש הגדול, שעל ידי זה יהי' ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, וכולם יהיו מאושרים.

ביורי הלכה

כנסיות ובתי מדרשות (במדבר כד, ה') אמר מה טובו אהליך יעקב.

והנה כתב הרמב"ם (פ"א מתפלה ה"א), כל מקום שיש בו י' מישראל צריך להכין בו בית שיכנסו בו לתפלה בכל עת תפלה ומקום זה הוא הנקרא ביהכ"נ, וכופין בני העיר זה את זה לבנות להם ביהכ"נ וכו'. ומשמעות דבריו דחיוב בנין ביהכ"נ אינו רק משעבוד בני העיר זה לזה לשאת בעול צרכי העיר אלא הוא חיוב גמור שאפי' אם ימחלו עליו כולם ל"מ לפוטרם מזה. וגדר חיוב זה מבואר בביאור ה"ל (סי' קנ"א סעי' י"א ד"ה ל"מ) במה שכתב

בעמדנו בתחילת ימי ספירת העומר, ימים שאנו מתחזקים בעניין 'בין אדם לחבירו' ברצוננו להביא שיחת חיזוק ממך רשכבה"ג רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן זצ"ל שנאמרה בחנוכה הבית לבית הכנסת חניכי הישיבות רוממה - ירושלים (הדברים הובאו בספר 'ימלא פי תהלתך' עמ' לא):

הגמ' אומרת במגילה (כט, א) על הפסוק 'ואהי להם למקדש מעט', אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, זה נקרא 'מקדש מעט'. אחרי שביית המקדש חרב בעונותינו הרבים, נשאר מקדש מעט, ומה זה המקדש מעט, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל. במשך זמן גלותינו היו המון בתי כנסיות ובתי מדרשות, שהיה שם כל 'הלב' של כלל ישראל, קול תורה ותפילה היה נשמע בכל הבתי כנסיות ובתי מדרשות, ולדאבוננו בשנים שבין ח"ש-תש"ה הכל חרב. יש מקומות ששרפו! יש מקומות שהחריבו בהם ע"י שעושים בהם דברים שזה בניגוד לבית הכנסת כמו קולנוע, מגרש ספורט, וכנהנה כל מיני דברים שהחילו את הבתי מקדש מעט רח"ל.

לדאבוננו ביחד עם כל ישראל החריבו את הבתי כנסיות ובתי מדרשות. וב"ה שחלק מכלל ישראל זכה להשתקם בארץ ישראל, ולבנות שוב את הבתי כנסיות ובתי מדרשות, ושוב לעשות 'מקדש מעט'. עד שהקב"ה ירחם ויהי' המקדש האמיתי. המקדש לא 'המעט' אלא המקדש 'הגדול' אבל בינתיים בונים ב"ה מקדש מעט.

אבל המקדש מעט יש לו קצת דינים של בהמ"ק, יש איסור נתיצה. כמו שאסור לנתוך מאבני בהמ"ק ואבני המזבחה, ככה יש ג"כ דין בשו"ע (סי' קנ"ב) שאסור לעשות משהו שמחריב את המקדש מעט, אפי' לא חורבן ממש, אלא אפי' לקחת משהו מבית המדרש יש דברים שאסור, וכן לשנות משהו שבנו במקדש מעט ואפי' עד כדי כך שיש דיון (עי' ביה"ל שם) אם מותר להוציא את המטלטלין, הכסאות והשולחנות של הבית המדרש, ועכ"פ בבחינה מסוימת זה כעין מקדש, רק מקדש 'מעט'.

א"כ צריך להיות לפי"ז ג"כ כלל מה שיש במקדש האמיתי - במקדש הגדול, צריך להיות גם במקדש מעט. ובמקדש האמיתי ידוע שלא הי' סתם שכל אחד השתתף בממונו, כמו שכתוב בפסוק 'כל איש אשר ידבנו לבו', ואמנם נדבו זהב תכלת וכו' כל הדברים האמורים בפרשת תרומה. וזה הי' ממון, שנתנו כל אחד, אבל חוץ ממה שהיה ממון היה ג"כ 'הלב' שלהם, ולכן הלב של כלל ישראל היה בבית המקדש. ולא הי' כמו בשאר דברים, למשל, כשאחד בונה בית, בשעה שהוא בונה את הבית אין שום חילוק מה הוא התכוין, העיקר שיש בית, שאפשר להיות שם ואפשר להשתמש בו את השימוש מה שבן-אדם צריך, ואם רוצה שימוש אחר, משתמש שימוש אחר. אבל לא כן הבית המקדש ולא כן המשכן, זה היה עשוי עם 'הלב' של כלל ישראל, ואם הי' הלב של כלל ישראל, לא דוקא בזמן שעשו אלא גם בהמשך, כל זמן שהלב של כלל ישראל הי' טוב, הי' שייך לבניית המשכן לבניית המקדש, אז הי' קיים, אבל אם ח"ו כלל ישראל ירד ולא הי' הלב שלהם בדרגה כמו שצריך להיות לבנות מקדש לבנות משכן, אז הי' חלילה וחס החורבן.

בעניין קדושת בית הכנסת, חיוב בנינו ומוראו בזמן הגלות

ובזמן הגאולה

א. הנה עיקר המציאות של בתי כנסיות ובתי מדרשות היתה גם בזמן שביהמ"ק היה קיים כמב' בכמה דוכתי בש"ס, וכפי המבואר במדרשי חז"ל הם היו קיימים כבר מזמן מתן תורה, וכמו שדרשו (סנהדרין ק"ה): מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בליבו, ביקש לומר שלא יהו להם בתי

לעילוי נשמת מרן רשכבה"ג שה"ת רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל

לרפואת הג"ר אלחנן בן שרה סימון, הג"ר משה בן מרים, יהושע בן עלקא. ולישועת שרה אסתר ואלישבע מלכה בת מיכל מישל. ולע"ה הגאון רבי מנחם מנדל בהרה"ח רבי אריה זצ"ל.

שם בישוב דברי השו"ע שם דתנאי ל"מ לביהכ"נ בישובו, שתמה המג"א מאי שנא ביהכ"נ משאר חשמישי קדושה דמהני להו תנאי, וז"ל: דביהכ"נ שאני כיון דמצוה שישיראל יהיה להם מקדש מעט בכל מקום שהם כדאיתא בס"י ק"נ דכופין זה את זה לבנות ביהכ"נ, לכן גזרו חז"ל דביהכ"נ הקבוע לא יועיל תנאי בישוב שישתמשו בה תשמישי חול דא"כ אין שם ביהכ"נ עליו כלל אלא כבית בעלמא. ע"כ. הרי מבואר דגדר החיוב הוא לבנות בית מקדש מעט.

ויעוי' בתשו' ברית יעקב (אר"ח סי' ח' ד"ה וכה"ג) ובא"מ (אר"ח ח"ב סי' מ"ד וח"ו סי' י"ד סק"ו), ושם סי' ט"ז (הסכמה לס' מקדש מעט של ר"ז דרוק), וחר"מ ח"א סי' מ"א. שג"כ כתבו יסוד זה דהחיוב לבנות ביהכ"נ הוא מדין בנין מקדש מעט. וכן מבואר ג"כ כבר בספר צידה לדרך (מאמר א' כלל ב' פ"ה) לרבינו מנחם בן זרח תלמיד ר"י בן הרא"ש.

ויעוי' בשד"ח (כללים מע' ב' אות מ"ד) שהאר"י בענין זה והביא כמה דעות אם בנין ביהכ"נ הוא מצוה מדאורייתא מכלל מצות ועשו לי מקדש, או מדרבנן, או דאין בו מצוה כלל. והביא שם דבזה"ק פ' נשא מבו' דחיוב בנין ביהכ"נ בכלל מצות ועשו לי מקדש. (וכ"ה ברע"מ פ' בשלח).

ב. ויש לחקור אם חיוב זה דבנין מקדש מעט נתחדש רק לאחר החורבן כדי שהוא יהיה במקום בית המקדש, או דגם בזמן ביהמ"ק היה חיוב לבנות מקדש מעט בכל מקום ישוב.

ויש להביא ראיה לזה מדברי ספר הבתים (שערי ביהמ"ק שער ח') שכתב וז"ל: בתי כנסיות ובתי המדרשות הם בגלותינו זה במקום מקדש וכו', לפיכך כל מקום שיש שם י' מישראל צריך לבנות להם ביהכ"נ, וכופין בני העיר וא"י לבנות להם ביהכ"נ. ומשמעות דבריו שבזמן ביהמ"ק באמת היתה קדושת ביהכ"נ והשראת השכינה שבו פחותה מבזה"ז. וכ"כ במנורת המאור (אלקאה, פ"ב, תפלה) וז"ל, שמים שחרב ביהמ"ק השכינה שרויה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

וכ"נ במגילה (כ"ט). בא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה שבכל מקום שגלו שכינה עמם וכו' ואהי להם למקדש מעט א"ר יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות כו' ע"ש ובמהרש"א.

וכי"ב גרסי' בברכות ח,א מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, ומשמע דבזמן ביהמ"ק היתה המציאות אחרת. וביאר שם המהרש"א דבזמן שהיה ביהמ"ק קיים היה שם לבנות הגזית שמשם יוצאת הלכה פסוקה ע"פ סנה' ועמם ודאי השכינה שרויה ועכשיו שחרב ביהמ"ק אותן ד"א של הלכה שכל ת"ח קובע לו לגירסתו בתלמוד היא תחתיה להיות השכינה עמו. [ועד' כ' הפרישה סי' צ' סק"ה]. והנצי"ב בהע"ש (שאלתא ל"ב אות ב') כתב דבזמן ביהמ"ק היה משכן

השכינה על הכפורת [וא"כ איירי בביהמ"ק ראשון עד שנסתלקה השכינה מהכפורת, עי' ר"ה ל"א. ובבית שני כבר נגנו הארון]. ומכל זה ג"כ מבואר דבזמן ביהמ"ק היתה השראת השכינה שבד' אמות של הלכה פחותה מזמן שנחרב. ואמנם נודעו דברי הרב דפוניבו' זצ"ל דהלשון מיום שחרב וכו' קאי על סיום המאמר שאמרו 'בלבד', והיינו דקודם שנחרב היתה השראת השכינה גם בביהמ"ק וגם בד"א של הלכה ומיום שנחרב אינה אלא בד"א של הלכה, אבל בדברי האחרונים הנ"ל לא משמע הכי. והיינו כמשנ"ת משום דבתי כנסיות ומדרשות הם 'במקום' ביהמ"ק כמש"כ תהר"י שם. [ח"ל דשערים המצוינים בהלכה כנגד לשכת הגזית ובתי כנסיות ובתי מדרשות כנגד שאר ביהמ"ק].

והנה יעוי' בלבוש (קנ"א סעי' י"א) שכתב דלעת"ל יהיו הבתי כנסיות (שבא"י) קדושים יותר מבזמן החורבן. ולכאן זה היפך כל משנ"ת עד כה. וי"ל. [ויער' להלן מה שהבאנו מהלבוש, ויתכן דהלבוש לטעמיה איל דרוק].

ג. והנה זה נראה ברור דגם בזמן שביהמ"ק היה קיים נהגו בביהכ"נ דיני מורא, וכדמוכח מהמדרש המובא ברש"י אבות פ"ו מ"ג מצאו -אחיתופל לדון שהיה נכנס לבית מדרשו בקומה זקופה, אמר לו והלא כבר נאמר ומקדשי תיראו שצריך לו לאדם ליכנס שם במורא כד' שתהא אימת שמים עליו. וכ"נ קצת ממגילה כ"ח. ומהתו"כ (ויקרא כ"ו ל"א) שדרשו הפסוק 'והשימותי את מקדשיכם' גם על בתי כנסיות, ושם קאי בזמן החורבן, הרי שגם עד אז היו נקראים בתי הכנסיות 'מקדש מעט', אבל עדיין יש לדון דבזמן ביהמ"ק באמת היו קלים דיני מורא שבביהכ"נ כיון שאז היתה קדושתו פחותה.

ואף שהדברים מחודשים מאד אבל כן משמעות דברי תלמידי רבינו יונה בדבור האחרון במסכת ברכות, וז"ל שם: ריקה שהתירו בתלמוד שלנו לא התירו אלא בשפשוף מפני שבהכ"נ מקדש מעט הוא וצריך לנהוג בו כבוד לפני הקדוש ברוך הוא כי בעונותינו אין לנו לא כהן ולא נביא ולא כהן גדול שיכפר בעדינו אלא שמו של הקדוש ברוך הוא יתעלה ויתרומם והואיל וכן הוא צריך לנהוג כבוד. עכ"ל.

ד. והנה נתבאר לעיל דהחיוב לבנות ביהכ"נ הוא משום מצות בנין מקדש מעט. ואמנם כ"ה דעת רוב הפוסקים, אך יש לציין לדברי הלבוש (סי' ק"נ סעי' א') שכתב דהכפיה על בנין ביהכ"נ היא מתקנת חז"ל כדי שלא תשתכח ח"ו התפלה מישראל, ומשמע דפליג על כל הנ"ל וס"ל דהחיוב אינו אלא לדאוג שיהיה להם מקום להתפלל בו. וכ"נ בדעת הדברי חיים (אר"ח ח"א סי' ג') שדקדק דקדושת ביהכ"נ דרבנן מדברי הרמב"ם שלגבי בנין ביהכ"נ כתב לשון 'מצוה' ולגבי בנין ביהכ"נ כתב 'צריך', ומשמע דר"ל דברמב"ם מדוקדק שאין כלל גדר מצות בנין מקדש בביהכ"נ. [מתוך הספר 'תנוכת הבית' העומד בס"ד לצאת לאור]

סיפור השבוע

כשזכר אביו של הילד בסיפור, הוא החליט לנהוג כמו אותו יהודי. הוא הלך לבית הכנסת, ומחה כדין בכל אחד שדיבר בשעת התפילה. כך עשה במשך שבוע. אחרי שבוע הגיע התור לרופא המומחה, והאב הביא עימו את התיק הרפואי העבה, עם התוצאות של כל הבדיקות משני בתי החולים הקודמים "לא מעניינות אותי הבדיקות שעשו שם" אמר הרופא, אני מתחיל הכל מהתחלה". הרופא חזר ועשה את כל הבדיקות, ולאחר מכן אמר, "זה שום דבר, רק חוסר ברזל..." האברך לא היה מסוגל להאמין "אחרי כל התוצאות הקשות של כל הבדיקות, רק חוסר ברזל?" "אתה לא רגוע אז אחרי חודש תחזור שוב לבדיקות, ונחזור שוב על כל הבדיקות אמר הרופא". אחרי חודש חזרו לבדיקות, והכל היה נקי. הכל תקין. אם יש דין למטה, אין דין למעלה. וכשמוחים למטה, אין דין למעלה. (כבוד בית ה')

מספר הרב גרינוואלד: יום אחד הזמינו אותי לדרוש בחיידר לפני 400 ילדים. דיברתי בפני הילדים על חומרת הדיבור באמצע התפילה. הילדים לקחו את הדברים מאד ברצינות, וקיבלו על עצמם לא לדבר בתפילה. זה היה ביום שלישי בשבוע. בשבת בא אלי המנהל, וסיפר לי: ביום חמישי, יומיים לאחר 'הקבלות', הגעתי לחיידר בבוקר, כהרגלי. אני משתדל מאד להגיע חצי שעה לפני שמגיעים הילדים. באותו בוקר, פתחתי את אחת הכיתות, ונשאיתי עומד קפוא בפתח. אחר כך עבר בי זעזוע נורא, ומיד התמלאתי שבח לבורא עולם. וכל זה למח? בתקרה של הכיתה היה פעור חור ענק. שלוש קומות נפלו בבת אחת, ושברי אבן ומתכת, וגם חלקי שולחנות וכסאות, מילאו בערימות גדולות את רצפת הכיתה. אני לא רוצה לתאר לעצמי, מה היה קורה לולא התרחש הדבר כאשר הכיתה היתה ריקה לחלוטין... אינני יודע חשבונות שמיים, אבל אני שמח מאד על הקבלות שקיבלנו כולנו השבוע, שלא לדבר בשעת התפילה... (קונטרס תנו כבוד לה')

ביום אחד חלה אחד מילדיו של אברך יר"ש. לאחר שהחמירה מחלתו הפנה אותם הרופא משפחה לבית החולים. לאחר סריקת בדיקות לא הצליחו הרופאים לאבחן את מחלתו. ההורים התחילו להסתובב מרופא לרופא, נעשו לילד בדיקות שונות ומשונות, ועדיין לא הצליחו למצוא את שורש הבעיה. בשלב מסוים נערכו בדיקות מאוד מורכבות, והתשובות לא בישרו טוב. העסקנים הציעו לפנות לבית חולים אחד שמתמחה בתחום, לשמוע חוות דעת של הרופאים שם. שוב עשו את כל הבדיקות, והפעם היו התוצאות חמורות עוד יותר משחשבו בתחילה. עסקנים פנו לרופא מומחה מאוד בתחום, וביקשו ממנו שיטפל בילד. הרופא הודיע, שיוכל לקבל את הילד לבדיקה לאחר שבוע.

אביו של הילד נזכר ביהודי אחד, שהתארח אצלו כמה שבועות לפני כן. בליל שבת סיפר לו היהודי, שהוא לא הרגיש טוב, ועשו לו בדיקות, ומצאו גידול מאוד רציני. התחילו לעשות טיפולים קשים, וקבעו תאריך לניתוח. "שלושה ימים לפני הניתוח" סיפר האורח, הגיע אלי בחלום אבי, שנפטר לפני זמן מה. הוא אמר לי, אתה רוצה להתרפא מהמחלה, נכון? אם כן, תלך לביהכ"נ ואם תראה אדם שמדבר באמצע התפילה תמחה. כבר פסק השולחן ערוך "לא ישיח שיחת חולין בשעה שהש"ץ חוזר התפילה, ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא, וגוערים בו." לך תקיים "וגוערים בו", גם אם יהיו לך בושות! כך עשיתי שלושה ימים. כל פעם שראיתי אדם מדבר בתפילה, וגרתי בו (כמובן, עפ"י הלכות תוכחה, בצנעה, בנחת ובלשון רכה וכו'), והיו לי בושות גדולות מחמת התוכחות האלו שהוכחתי. אחרי שלושה ימים הגיע יום הניתוח. הייתי מאושפז בבית החולים, והמתנחל אמר שלפני הניתוח צריך לעשות איזושהי בדיקת דם פשוטה. עשו את הבדיקה, והתוצאה נראתה בלתי סבירה. עשו עוד כמה בדיקות, וראו שהתוצאות לא מתאימות לבדיקות הקודמות. התחילו לחזור מחדש על כל הבדיקות, כולל בדיקת CT-MRI והרופא אמר, "למה אתה כאן, בכלל? אתה לא צריך ניתוח ולא שום טיפול, אתה בריא ושלם!"

הגאון רבי אהרן דרייזין שליט"א ממונטריאול

בעמ"ס "חסד לאברהם"

פרשת תזריע מצורע

ובמלאת ימי טהרה וגו' תביא כבש בן שנתו לעלה ובן יונה או תר לחטאת וגו' (יב, ו)

ואם לא תמצא ידה די שם ולקחה שתי תרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת. (יב, ח)

פירש"י: אחד לעולה ואחד לחטאת. לא הקדימה הכתוב אלא למקראה, אבל

להקריבה חטאת קודם לעולה. כך שנינו בזבחים בפרק כל התדיר (ז).

והנה בפסוקים של קרבן יולדת עשירה ויולדת עניה הקדימה התורה את קרבן העולה לפני קרבן החטאת, ולכאורה צריך לפרש שמש"כ רש"י ביולדת עניה קאי גם על יולדת עשירה שלא הקדימה הכתוב אלא למקראה אבל להקריבה חטאת קודם לעולה.

אולם השפתי חכמים כתב על דברי רש"י ז"ל והא דלא פירש זה לעיל [ביולדת עשירה] דכתיב תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תר לחטאת, משום דלעיל דין הוא שתקדים [העולה] לפי שמדבר בעשיר שמביא כבש לעולה ובן יונה או תר לחטאת, ואפילו להקריבה עולה קודמת דכבש חשוב יותר. אבל כאן בעני שמביא שתי תורים או שני בני יונה ששניהם שוין הוה אמינא שגם להקריבה עולה קודמת הואיל והקדימה [הכתוב] לכן פירש [רש"י] שלא הקדימה הכתוב [אלא למקראה] עכ"ל. ושמעתי ממור"ר הגאון ר' פנחס הירשפרונג להקשות שהרי במסכת הוריות (יג, א) אמרינן דאפילו חטאת עוף קודמת לעולת בהמה! ועי' ברש"י במסכת פסחים (נט. ד"ה וקיימא לן), ובמסכת זבחים (ז. ד"ה עולה קודמת וד"ה למקראה) שכתב במפורש שגם ביולדת עשירה החטאת קודמת לעולה?

עוד הקשה מור"ר דהנה תוס' הרא"ש במסכת הוריות (הנ"ל) כתב דהא דחטאת העוף קודמת לעולת בהמה, היינו חטאת העוף דראובן ועולת בהמה דשמעון, אבל בחד גברא לא משכחת לה דמייתי חטאת עוף ועולת בהמה. ודבריו צ"ע דהלא משכחת עולת בהמה וחטאת העוף בחד גברא ביולדת עשירה?

ותירץ מור"ר הכל בחדא מחתא, די"ל דהתוס' הרא"ש והשפתי חכמים פליגי על רש"י הנ"ל וס"ל שרק בשני אנשים חטאת העוף קודמת לעולת בהמה, אבל ביולדת עשירה אה"נ עולת בהמה קודמת לחטאת העוף. ולכן הקדים הפסוק את העולה ביולדת עשירה לפני החטאת. והא דהקדים הפסוק בעניה את העולה לחטאת היינו רק למקראה מכח דהקדימה בעשירה, אבל בהקריבה עליו להקריב החטאת קודם. ולכן כתב רש"י רק ביולדת עניה דלא הקדימה הכתוב אלא למקראה.

ומש"כ הרא"ש דבחד גברא לא משכחת לה דמייתי חטאת העוף קודם עולת בהמה, כונתו דבחד גברא [ביולדת עשירה] באמת עולת בהמה קודמת לחטאת עוף.

ולפי"ז מיושבת קושית התוס' בפסחים (נט. בד"ה זה בנה אב) אהא דתנן במסכת קנים (ב, ה) האשה שהביאה חטאתה ומתה מביאין יורשין עולתה, עולתה ומתה לא יביאו חטאתה. ומשמע דיולדת יכולה להביא עולה קודם לחטאת, ואמר מור"ר דלפי הנ"ל יש לישיב דרישא דמתניתין מיירי בעניה דחטאת קודמת וסיפא מיירי בעשירה דעולה קודמת.

בדד יושב מחוץ למחנה מושבו. (יג, מז)

פירש"י: בדד יושב. שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו. ואמרו רבותינו מה נשתנה

משאר טמאים לישב בדד הואיל והוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין

איש לרעהו אף הוא יבדל (ערכין טז).

והנה בפשטות הכוונה שאסור למצורע לשבת ביחד עם מצורעים אחרים, כמבואר במסכת ערכין (טז:) שכיון שהוא הבדיל בין איש לאשתו מדה כמגד מדה אף הוא יבדל מכל אדם, ואכן כן ס"ל. למהר"ץ חיות במסכת נדרים (ז:) בד"ה ר"ן שנאמר שבדד היינו שהמצורע צריך לשבת לבד ואסור לו לשבת עם שאר מצורעים, וכן כתב בספר מנחה בלולה (עה"ת פ' תזריע) שגם שאר מצורעים אינם יכולים לשבת ביחד כי אין כל הצרעיות שוים. וכ"כ בספר זבחי אפרים (זבחים קז. ד"ה והנה) עפ"י המבואר במסכת ערכין הנ"ל, אך סיים שמהדרש רבה (טז, ד) משמע שמותר למצורע לשבת עם מצורעים אחרים, ורק מטהורים צריך המצורע להתרחק. אולם הרא"ם בשם רבינו ישעיה הראשון, כתב שמצורע מותר לשבת עם מצורעים ואינו מובדל רק מן הטהורים. וכן הוא

1. ואמר מור"ר שמצא בסוף ספר ברכת ראש על מסכת נזיר בקונטרס לקוטי מהרא"י שהרגיש בתמ' זו.

2. וכן פסק המרבי"ם בהלכות תמידים ומוספין (ט, ח).

3. ואמר מור"ר שראה בהרבה ספרים דמקשין כן, וציין לעיין בספר הר שפר על מס' הוריות.

4. ועיין במש"כ שם בשם רבינו אברהם זוטרא מתיוץ.

במלאכת שלמה במסכת כלים (א, ז) ד"ה משלחין. וכ"כ המלבי"ם [עיי"ש שכתב שכ"מ שכתוב גלמוד הוי מרוחק מכל אדם אולם בדד אפשר לומר גם על אומה שלמה כמו"ש ה' בדד ינחנו, הן עם לבדד ישכון.]

וכן ס"ל לספר עשירית האיפה על תו"כ (תזריע יב, יב) הו"ד בילקוט הביאורים⁵ וביאר שבדד נאמר לא על האדם המצורע אלא על המין טומאה, שטומאה זו צריכה להיות מובדלת. וכן נראה דעת המהרש"א במסכת ערכין הנ"ל שכתב בחידושי אגדות ד"ה מה נשתנה מצורע שאמרה תורה בדד ישב וז"ל ר"ל דשאר טמאים כגון זב וטמא מת לא נשתלחו חוץ לג' מחנות כמו מצורע וק"ל עכ"ל הרי דס"ל שמצורע צריך להיות בדד משאר טמאים ולא ממצורעים.

והקשה הרב נטע דושינסקי על שיטת הסוברים שמצורע צריך לשבת לבד דבספר מלכים ב' (ז, ג) לכאורה מפורש אחרת דכתיב שם וארבעה אנשים היו מצורעים פתח השער, ומשמע לכאורה שהיו יושבים ביחד, ובתחילה חשבתי לתרץ באופן פשוט שכיון שהיה עת מלחמה ומחנה ארם צר על שומרון לא יכלו המצורעים להרחיק וישבו כולם פתח שער העיר.

עוד אפשר לתרץ דהנה בספר אהבת יונתן (הפטר פרשת מצורע) הקשה שהרי במסכת כלים (א, ז) תנן שרק מעיר המוקפת חומה מימות יהושע צריך לשלוח את המצורעים, ושומרון אינה מוקפת חומה מימות יהושע אלא עמרי בנאה כדאמרין במסכת סנהדרין (קב:) א"ר יוחנן מפני מה זכה עמרי למלכות מפני שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל, עיי"ש שביאר באריכות שהמצורעים היו גחזי ובניו כמבואר במסכת סנהדרין (קז:) ונשתלחו מהעיר לא מצד ההלכה אלא משום שהיתה הצרעת חולי מדבק, ובאמת מצד טומאה לא היו צריכים להשתלח, א"כ היה מותר להם לשבת ביחד.

ועיין בתוס' רע"א עמ"ס כלים (א, ז) שכ"כ להקשות בשם חכם אחד, ותירץ עפ"י המבואר בתרגום שעמרי זבין ית כרכא, והיינו דס"ל שהיתה עיר מוקפת חומה מימות יהושע, ועמרי קנה את העיר ובנה וחזק אותה וקרא שמה שומרון ולפי"ז שולחו המצורעים מהעיר מצד דין שילוח. וא"כ שוב קשה על שיטת הסוברים שמצורע צריך לשבת לבד.

ואפשר לתרץ דהנה בספר צפנת פענח על התורה כתב בשם הראב"ד על התו"כ (פרשת נגעים יב, יב) שלכך צריך מצורע לשבת בדד משום דהוי כמנודה שאסור לשבת בד' אמות שלו, וכ"כ בספר דרוש משה בשם הציוני. ובשו"ע יו"ד (שלד, ב) כתב וז"ל המנודה אין יושבים בארבע אמותיו חוץ מאשתו ובניו. וכיון שנתבאר שארבעה האנשים היו גחזי ובניו א"כ היה מותר להם לשבת ביחד.⁶

ועוד אפשר לתרץ דהנה בשו"ת בנין ציון (החדשות סימן ס') תמה על הרע"א דבגמרא במסכת סנהדרין הנ"ל מבואר שעמרי הוסיף כרך אחד בארץ ישראל, ואם כבר היתה עיר מוקפת חומה מימות יהושע איך אמרו שהוסיף כרך, שמשמע שלא היה כלום ועמרי הוסיף. ולתרץ קושית הרע"א הביא את התנא דבי אליהו (רבה פרק ו) שעמרי כאשר קנה את שומרון היתה דעתו שכשם שירושלים היא עיר של מלכי יהודה, כך שומרון תהא עיר של מלכי ישראל, ומכיון שרצו להשוות את שומרון לירושלים, לכן גרשו משם את המצורעים כמו שעשו בירושלים, וא"כ מחוץ לעיר לא הקפידו אם המצורעים יהיו ביחד.

בספר צפנת פענח הנ"ל כתב וז"ל ועיין ברכות (נד) ורש"י מנחות (צה.) עיין ב"ב (כ.) עכ"ל, ולכאורה כוונתו להביא ראיה שמצורעים יכולים להיות ביחד דבמסכת ברכות (נד.) תנא את והב בסופה שני מצורעים היו דהוו מהלכין בסוף מחנה ישראל וכו' משמע שהלכו ביחד. ומה שציין לרש"י במנחות (צה.) לכאורה כוונתו להביא ראיה שמה שהמצורעים הלכו בסוף המחנה לא היה משום שהציבור רצה להיבדל מהם אלא מצד הדין כמבואר ברש"י ד"ה קדשים נפסלים ביוצא וז"ל המחנה קדוש וזבין ומצורעין משתלחין חוץ ממחיצתו. מצורע חוץ למחנה ישראל והיו מהלכין בסוף מחנה כדאמר בברכות (נד.) את והב בסופה.⁷

אמנם מ"ד דס"ל שאסור למצורעין להיות ביחד יסביר שמה שהמצורעין הלכו מחוץ למחנה הוי משום שהציבור רצה להיבדל מהם שהרי הגמרא במסכת מנחות (שם) מביאה מחלוקת בין רבנן לר"א, דר"א ס"ל שבזמן המסעות שהגללו הפרוכות הותרו זבין ומצורעין ליכנס לשם, ולדבריו צ"ל כן, דהלא ליכא איסורא⁸. ומש"כ הצפנת פענח לעיין במסכת ב"ב (כ.) לכאורה כוונתו להביא ראיה שהיו מתרחקים ממצורעין דאיתא התם שעובד כוכבים שישב בחלון ממעט את. החלון והוי מחיצה שהטומאה לא תעבור, וקפריך בגמרא שהרי העכו"ם יכול לקום וללכת, ומתרתצ הגמרא בכפות, וקפריך אתי חבירה שרי ליה, ומפרקין במצורע. ופירש רבינו גרשום שאנשים נבדלים מן המצורע כדי לא להידבק ממנו.

5. מתיבתא עמ"ס זבחים (קז.).

6. וע"ע מש"כ בענין החיד"א בספרו צוארי שלל (פרשת מצורע).

7. ובאמת לולי דבריו היה אפשר לומר שהמצורעים הלכו בסוף המחנה, אבל לא מבואר בגמרא שהיו ביחד.

8. ועיין בצל"ח וענף יוסף (על עין יעקב) שכתבו שבתרגום אונקלוס תרגם בפרשת חקת את הפסוק את והב בסופה בענין אחר ולא מיירי במצורעים כדאיתא במדרש רבה (יט, כה) והיינו משום דאונקלוס היה תלמיד דרבי אליעזר כדאיתא במסכת מגילה (ג.) תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו מפי ר' אליעזר ור' יהושע ולר"א לא שולחו המצורעים מן המחנה בזמן המסעות.

9. וכ"כ במשך חכמה פרשת תזריע (יג, ב) שכל צרעת היא מחלה מדבקת, והיו מתרחקים ממצורעים כמבואר במדרש רבה (טז, ג).

כניסת שבת ב"ב 6:52

יציאת שבת ב"ב 7:53

גיליון 48

תשפ"ג

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת תזריע - מצורע

ביאור תפילה - מדוע אין ברכה על הדיבור

בברכות השחר אנו מודים להקב"ה על שהוא 'פוקח עורים', 'מלביש ערומים' ו'זוקף כפופים', א"כ מדוע לא מברכים 'משיח אלמים' על כח הדיבור [רוח ממללא - עיקר האדם]

רבי ישראל דוב רפפורט זצ"ל היה רגיל להשיב על שאלה זו 'כוח הדיבור יכול לשמש לדברי תורה או חלילה ללשון הרע ודברים בטילים. על האפשרות להשתמש בכוח הדיבור לתלמוד תורה כבר הודינו בברכות התורה, לא נותר על מה לתקן ברכה..." (נר לישראל)

הרמ"א בספרו **תורת העולה** (ג,סז) כתב בדין זה ששיער לבן סימן טומאה וכשכולו הפך לבן טהור רמז נפלא: "כי אם היה נגעו רעה בתוכו, והיה כולו מלא צרעת, מצד מעשיו ודיעות, שלא היה מתנהג במידות טובות כלל, לא הוצרך הכהן שם לטמאותו, כי היו יודעים להישמר ממנו ומדיעותיו, והיה כאחד משאר אפיקורסים ורשעים גמורים שאין לומדים מהם. אמנם אם לא פרח בכולו, והיה בו שלימות באיזה צד, היה לחוש שיבואו ללמוד ממנו אותו השלימות, ומתוך כך יבוא ג"כ אח"כ ללמוד ממנו דיעותיו הרעות, כי אין כל אדם רבי מאיר שאמרו עליו 'תוכו אכל, קליפתו זרק' לכן הכהן צריך לטמאותו".

המעביר על מדותיו מונע פירוד וזוכה להינצל מהמחלות

מנן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל במכתבו ערש"ק פרשת כי תשא תש"פ כתב **"בדבר החשש התדבקות ממחלת הקורונה על כל א' להזהר מלשה"ר ורכילות כדא"ב בערכין ט"ו הוא הבדיל בין איש לאשתו אמרה תורה בדד ישב, ולהתחזק במידת הענוה ולהעביר על מדותיו כמש"כ הרא"ש בפ"י שלהי הוריות (יד,א), וכל המתחזק תגן הזכות עליו ועל בני ביתו שלא יחלה אחד מהם"**. ע"כ.

בגמ' הוריות שם הסתפקו סיני ועוקר הרים הי מינייהו עדיף, ומסקינן שסיני עדיף, דהכל צריכין למרי חטיא.

ואמרינן התם שרב יוסף היה סיני ורבה עוקר הרים, לכן רב יוסף היה אמור להתמנות כראש ישיבה, ואעפ"כ רב יוסף לא קיבל על עצמו תפקיד זה. אלא רבה מלך עשרים ושתיים שנים ורק אח"כ מלך רב יוסף. "וכל שני דמלך רבה, רב יוסף אפילו אומנא (מקיז דם) לביתיה לא חליף". ובתוס' רא"ש שם כתב בשם הרמ"ה ז"ל הואיל שהשפיל רב יוסף את עצמו ולא רצה לנהוג שררה בפני רבה, הגיעה זכות ענותנותו עליו ועל אנשי ביתו, שלא חלה אחד מהם כל השנים שמלך רבה, ואפילו אומן להקיז דם לא קרא לביתו. ונהדין פירוש מסתבר לן עכ"ל.

ונראה שמידת הענוה ולהיות מעביר על מידותיו הוא הדבר שמונע פירוד ומחלוקת בין בני אדם, והיא ג"כ סגולה שלא יחלה הוא ובני ביתו.

מדוע אומרים 'שלום זכר' ולא 'שלום בן'

"אשה כי תזריע וילדה זכר" (יב, ב)

יש להעיר במה שנקרא "שלום זכר" (ע"פ מידה לא,ב) ו"פדיון הבן" מדוע בתחילה נקרא "זכר" ואילו בפדיון "בן"?

מבארים ע"פ המשך חכמה שפירש מה דכתיב "אשה כי תזריע וילדה זכר" ואילו בהמשך הפרשה כתיב "ובמלאה ימי טהרה לבן או לבת". וביאר ע"פ הגמרא בנזיר יג,א שהאומר הריני נזיר אם יהיה לי בן אין כוונתו לנפל, מבואר שנפל אינו קרוי "בן". לכן בתחילה מוזכר לשון זכר ולא בן דבלידתו חיישינן שמא הוא נפל, ורק אחרי שעברו ימי הטהרה שהוא לאחר שלושים יום שיצא מכלל נפל נאמר הלשון "בן". לפי זה מובן שבתחילה נקרא "שלום זכר" ובפדיון שיצא מכלל נפל נקרא "פדיון הבן".

[ויש להקשות מדכתיב "ויתרוצצו הבנים בקרבה" (בראשית כה,כב) קודם שיצאו מכלל נפלים. וי"ל דמאחר ונאמר שם בסמוך "ויאמר ה' לה שני גויים בבטןך ושני לאמים ממעריך יפרדו", נמצא שהיה הבטחה מהקב"ה ששניהם יהיו קיימים, ממילא אין חשש נפל בהם וע"ש זה נקראו בעודם עוברים "בנים". וממה דכתיב "כל הבן הילוד היארה תשליכהו" אין כ"כ קושיא, דכך אמר פרעה].

צריך להיזהר במה שמוציא מפיו ולא רק במה שמכניס לפיו

"נגע צרעת כי יהיה באדם" (יג,ט)

כידוע, טומאת המצורע באה כעונש על חטא לשון הרע. ואמרו בעלי המוסר למה נסמכה פרשת מאכלות אסורות לפרשת צרעת, ללמדך שלא די בזה שיקפיד אדם על מה שמכניס לפיו אלא אף צריך להיזהר במה שמוציא מפיו שיהיה דיבור כשר ונקי.

ובזמן הזה שלא נוהג דין צרעת העון חמור יותר, משום שהצרעת שנאמרה בתורה היא או בגוף או בנשמה וכאשר נהגו נגעים, הם היו בגוף, ומביא קרבנות ונטהר. אבל בזמן הזה הנגע הוא בנשמה וח"ו היא נשאת בלי תיקון, כמובא בזהר שבהיכל ה' יש מקום מיוחד הנקרא "נגע צרעת" ששם מתיסרות הנשמות של מספרי לשון הרע (מעם לועז ע"פ העקידה).

בהקדמה ל"כוכבי אור" מובא איגרת מרבי חיים ברלין זצ"ל שרבי יצחק בלאזר זצ"ל נגלה אליו בליל שב"ק נגלה אליו לאחר פטירתו ואמר לו ש"ביחוד מקפידים בשמים על דברים האסורים שנדברו שלא כהוגן".

ג' סוגי מספרי לשון הרע רמוזים פרק לב בתהילים

הגרש"ז מקעלם זצ"ל ביאר שיש ג' סוגי לשון הרע. א' המספר לשון הרע להדיא. ב' המשבח את חבירו ומתוך שבחו בא לידי גנותו. ג' אבק לשה"ר כגון ששואלים היכן מצוי אש שמבשלים תדיר.

ושלשתם מרומזים בפרק ל"ט בתהילים, "אמרת אשמרה דרכי מחטא בלשוני אשמרה לפי מחסום" הוא כנגד המדבר לשה"ר. "נאלמתי דומיה החשתי מטוב" היינו להימנע מלשבח טוב. "חם לבי בקרבי בהגיגי תבער אש דברתי בלשוני" היינו גם כשנשאל היכן יש אש נמנעתי מלדבר בלשוני.

מדוע כשכולו הפך לבן טהור

"כלו הפך לבן טהור הוא" (ט,יג)

בענין העמד דבר על חזקתו

"ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים" (י"ד, ל"ח)

א. כשמסופק אם מחוייב בדבר אי מעמידים על חזקה א. כשספק אכל ב. כשאכל וספק בירך ברכת המזון

ג. ברכה על שופר ולולב ד. לשבת שבעה ה. כשמסופק אם הוא זקן

ב. אם יש חזקה כשיכול לברר הספק ונפק"מ א. למקווה ב. לבדיקת הציצית ג. לבדיקת הד' מינים

הדבר לעיין קודם טבילה אם יש בו מ' סאה.

וכתב הש"ך (ס"ק קל"ז) דטעמא לפי שאין סומכין על החזקות במקום שאפשר לברר.

וכ"כ הרמ"א ב"ור"ד סימן א' סעיף א' ד"א שאין לסמוך על החזקה אלא בדיעבד, אבל לכתחילה אין לסמוך על החזקה במקום דיכולין לברר.

בדיקת כשרות הציצית לפני לבישתה

באו"ח סימן ח' סעיף ט' נפסק שקודם שיברך יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים, כדי שלא יברך לבטלה.

מבאר המשנה ברורה (ס"ק כ"ב) דלדעת המחבר אע"ג דבלא טעמא דברכה לבטלה יש חשש איסור שילבש בגד של ד' כנפות בלי ציצית, מ"מ מוקמינן לה אחזקתה שהיתה כשרה, ורק משום חומר ד"לא תשא" שיש ברכה לבטלה החמירו לבדוקה.

לפ"ז כתב שמי שלובש כמה בגדים עם ציצית, א"צ לבדוק אלא אחד מהם, כיון דברכה אחת לכולם.

וכן לפי"ז אם כבר לבש הציצית ובירך בלא שבדק שוב א"צ לבדוקה. אולם האחרונים (מג"א ואליה רבה בשם הלוש והב"ח) כתבו שצריך לבדוק את כל הציציות שלובש, כיון דלא סמכין אחזקה במקום שיכולין לברר, ועוד דהחזקה גרועה כיון שהחוטין עשויין ליפסק, ולכן צריך לבדוק בכל בוקר כשלושין.

מדוע הרמ"א בהל' ציצית לא הזכיר שהימים לבדוק תמיד

ויל"ע בדעת הרמ"א שהביא בריש הלכות שחיטה (ה', ה') י"א שאין לסמוך על חזקה במקום שיכולין לברר, מדוע לא הוסיף בהלכות ציצית על דברי המחבר שכתב שקודם שיברך יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים **כדי שלא יברך לבטלה**, שמטעם זה שאין סומכין על החזקה במקום שאפשר לברר יש לבדוק חוטי הציצית גם כשלא מברך עליה? ונראה לחלק דס"ל לרמ"א **דדין זה שאין לסמוך על החזקה כשאפשר לברר לא נאמר אלא במקום שיש חשש שיעבור איסור**, אבל במצות ציצית שהחשש הוא רק שתבטל מ"ע, בזה ס"ל לרמ"א שאפשר לסמוך על החזקה!

בדיקת כשרות ארבעת המינים לפני ברכתן ונטילתן

יל"ע שלא מצינו בפוסקים שיש לבדוק את ארבעת המינים קודם ברכתן ונטילתן, דמאי שנא ממצות ציצית שנפסק שקודם שיברך יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים כדי שלא יברך לבטלה, וכ"ש שצ"ע לשיטות שאף בלא ברכה יש לבדוק!

במשנה ברורה (בסימן תרמ"ז ס"ק ח') שכתב את הפסולין המצויים, הוסיף שמן הנכון שעל כל פנים ביום הראשון שהוא מ"ע דאוריתא יעמידו איש עתי שיפקח על זה.

והעירו על דברי המ"ב מדוע בשאר הימים שהחוב מדרבנן א"צ לפקח שמא הברכה לבטלה? (ואכן ה"דברי יציב" היה בודק כל יום את הד' מינים.)

ונראה שמכיון שאיסור ברכה לבטלה אינה אלא מדרבנן, א"כ הו"ל כמצות ד' מינים עצמה ביום השני שחיובה מדרבנן אין חיוב לבדוק, ומה שמבאר בסימן ח' סעיף ט' שמחשש ברכה לבטלה יש לבדוק את חוטי הציצית, יש לדחוק דהיינו בצירוף לחשש ביטול מצוה דאוריתא דציצית.

בשו"ת "מנחת יצחק" (ח' סימן מ"א הובא בקובץ המועדים "מוריה" סוכות עמ' שמ"ב) כתב לחלק שבד' מינים מצוותן שבעה ימים בלבד ובימים מועטים י"ל דלא חוששין שיפסלו, משא"כ ציצית שעומדת לקיום מצוה לימים רבים על כן צריך לבדוק בכל יום. וסברה זו כתב השו"ע הרב (סימן ח' סעיף י"ג) עיין שם.

א. המסופק אם קיים מצוה אם מוקמינן ליה בחזקת חיוב

איתא בחולין (י'): **"מנא הא מילתא דאמור רבנן אוקי מילתא אחזקיה? אמר רבי שמואל בר נחמני אר"י אמר קרא "ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית" ודלמא אדנפיק בציר ליה שיעורא? אלא לאו משום דאמרין אוקי "אחזקיה".**

המסופק אם בירך ברכת המזון חייב לברך

באו"ח סימן קפ"ד סעיף ד' נפסק שאם אכל ואינו יודע אם בירך ברהמ"ז אם לאו, שצריך לברך מספק מפני שהיא מן התורה.

וכתב שם בגליון הרע"א שמכיון שאכל יש לו חזקת חיוב, לכן גם לדעת הרמב"ם שספק דאורייתא מה"ת לקולא בכה"ג שאכל מחוייב לברך מה"ת, דהכא יש חזקת חיוב ויכול להוציא יד"ח את חברו שאכל ולא בירך.

וכ"כ בשו"ת "כתב סופר" (סימן ל') ובערוך השולחן (סימן קפ"ד, ו') שדווקא כשודאי אכל וספק אם בירך חייב לברך דמוקמינן להו אחזקתו שודאי נתחייב ומספק אי אפשר לפוטרו, אבל אם יש לו ספק אם אכל אם לא אינו מברך.

המשנה ברורה בס"ק י"ד הביא את דברי הגרע"א והכת"ס שמי שאכל ונסתפק אם בירך, מברך מספק ויכול להוציא אחר שאכל ולא בירך ידי חובה.

המסופק אם קיים לולב או שופר אם חוזר בברכה

המשנה ברורה בסימן ס"ז ס"ק א' כתב והנוטל לולב או שופר ביום הראשון היכא דמספקא ליה אם עשה המצוה, בכה"ג צריך לעשותה בברכה כיון שיש חזקת חיוב, אך הפמ"ג כתב שמהרש"ב א"ו הריב"ש מוכח דתמיד עושה המצוה מספק בלא ברכה.

השיטות החולקות וסוברות שאינו מברך מספק, י"ל שטעמם הוא משום שכל ברכות המצוות הוא חיוב נפרד ונוסף על קיום המצוה ולכן גידון בפנ"ע ע"פ הכלל שספק ברכות להקל, והחזקה אינה ברור לפשוט את הספק.

ספק אם נפטר קרובו בתוך ל' יום וחייב לשבת שבעה

וכבר נחלקו בזה האחרונים שהביא הגליון מהרש"א ב"ור"ד סימן שצ"ז במי שאומרים לו שפלוגי קרובו מת ולא ידוע אם מת תוך ל' מהיום ואינו צריך ליישב שבעה כדין שמועה קרובה, או שמת קודם ל' יום מהיום שצריך ליישב שעה אחת כדין שמועה רחוקה, שפסק המהר"י בן לב שצריך ליישב שבעה כדין שמועה קרובה לפי שמעמידים האדם בחזקת חיים ומת מה שיותר מאוחר.

והוסיף שאין לומר להפך דנעמיד בעל שמועה זו על חזקה קמייתא שהיה בחזקת פטור שלא היה מחוייב באבלות, משום שלא מצאנו חזקה מעין זו.

אך ה"חכם צבי" חולק וסובר שלא חייב ליישב שבעה, דמעמידים את בעל השמועה בחזקת פטור ולא חלים עליו דיני אבלות.

כשמסופק אם האדם זקן איכא רובא וחזקה שאינו זקן

אדם שנכנס, וליושב יש ספק אם הנכנס זקן וחייב לקום בפניו או שעדיין אינו הגיע לגיל זקנה, כתב בספר "דרך שיחה" (ח"א פ' "קדושים") בשם החזו"א דאינו חייב לקום דאיכא רובא וחזקה שאינו זקן. "רובא" דרוב האנשים אינם זקנים, "וחזקה" דמעיקרא דאכתי אינו זקן.

ב. אם מהני חזקה במקום שאפשר לברר הספק

ב"ור"ד סימן ר"א סעיף ס"ה נפסק שמקוה שפעמים מימיו עולין ופועמים מתמעטין אם טבלה בו אינה צריכה לחזור ולטבול, ומ"מ כשר

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

תזריע – מצורע – תשפ"ג

מילה שעברו על דברי הרמב"ם

וביום השמיני ימול בשר ערלתו. [תזריע יב, ג]
מעשה בתינוק בבית החולים בקאונאן שמיאן המוהל למולו מפני שהתינוק היה צהוב ואף שהרופא ד"ר לווינזאון אמר שאותו צהבת אינו כלום כי רוב התינוקות כך הם לא רצה המוהל למול וטען שגם הרמב"ם ז"ל היה רופא ואעפ"כ כתב בפ"א ממילה הל"ז שלא למול תינוק שאינו נראה כמראה הקטנים הבריאים.

אבל הרופא כנראה מחלל שבת דבר בזלזול ובגסות נגד הרמב"ם והרופא מל את התינוק בעצמו ברשות ההורים ואחר זמן מה מת התינוק מחמת המילה ואמר רבינו שאף שהצהבת באמת אינו חולי חמור כזה שהתינוק ימות ממילתו מ"מ אין מלים אותו משום שהתינוק אינו כשאר ילדים הבריאים וראיה לזה דהא אין צריך להמתין ז' ימים אחר שיבריא כמו אצל חולי ומה שמת אותו התינוק הוא משום כבודו של הרמב"ם שפגע בו הרופא. (מפי הגאון רבי יעקב קמנצקי זצ"ל ראש ישיבת תורה ודעת במחיצת רבינו עמ' כו)

למה לא מלים בשמים

וביום השמיני ימול בשר ערלתו. [תזריע יב, ג]
כתב רבנו רבי יצחק אלחנן ספקטור: ולפי מה שנתבאר לעיל דשנים שעשו פטורים ואין בזה איסור תורה יש להקשות במילה דלפינן דדוחה שבת אמאי לא מהדרין למול בשבת בשנים ביחד כדאמרין בפ"ק דיומא (דף י' ע"ב) גבי טומאה אי דחוי' בציבור דמהדרין לעשות בהיתר, ואין לומר דמילה הותרה בשבת, דהא בשבת (דף ק"ל ע"ב) בתוס' ד"ה שלא ברצון ר"א כו' מבואר בקושייתם שם דמילה דחוי' ולא הותרה, דהא הקשו דכיון דיכול לעשות בהיתר ולהביאו דרך גגות כו' א"כ אין התירו דרך רה"ר וליכא למימר דשאני מילה דגלי רחמנא דדחי שבת דהא מילה בצרעת ג"כ אמרינן לקמן ואי איכא אחר ליעבד אחר עכ"ל התוס', וכ"כ השאגת אריה (בס' נ"ט) דמילה דחוי' היא בשבת ולא הותרה אך שכתב הראיה ממילה בצרעת מדנפשיה, ובאמת כבר הקדימוהו התוס' בשבת והוכיחו ג"כ בהוכחה זאת, א"כ תקשה כיון דקיי"ל שנים שעשו פטורים א"כ היכא שיכול לעשות דהא מעיקרא עד סוף גמר מצות מילה הכל ע"י ב' מוהלים וודאי דיש להזכיר כד שלא יצטרך לחלל שבת, ועיין בש"א (שם) מה שפלפל גבי שני מוהלים בשבת, אך התם מיירי בשני מוהלים דזה יחתוך והב' יהא פורע, אבל אנן מיירין דהא הכל ביחד ע"י ב' מוהלין ואז לא יהי' שום חילול שבת כלל.

ובעיקר קושיית התוס' בשבת הנ"ל י"ל דשאני לר"א דס"ל אף מכשירי מילה דחי שבת ואף שהי' יכול לעשות בהיתר מאתמול בע"כ מוכח מזה דמילה הותרה בשבת, משא"כ לידן דקיי"ל כר"ע דכל מה דאפשר לעשות מע"ש אינה דוחה השבת שפיר י"ל דמילה אינה אלא דחוי' ולא הותרה, כדמוכח
במנחות (דף ע"ב) דמקשה הגמרא דאי נקצר ביום כשר הוי לי' לקצרי' מע"ש דהא ר"ע ס"ל דכל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינו דוחה שבת, ובחדושי הרשב"א לשבת מצאתי שכתב כעין זה אך לא הביא להא דמנחות.

ולכאורה יש ליישב קושיית התוס' הנ"ל באופן אחר וע"פ זה גופא דכיון דחזין במילה שאפשר למול בשבת ע"י שני מוהלים ועכ"ז לא עבדינן כן מחמת גזר"כ דמילה דוחה שבת א"כ מוכח דמילה הותרה בשבת ולא דחוייה, אכן באמת אין זה מספיק לתרץ קושיית התוס' הנ"ל דזה גופא מנלן ואולי הא דאתי להתיר יום השמיני אף בשבת היינו היכא דליכא אלא מוהל א', אבל היכא דיש ב' מוהלים אפשר דאינו רשאי למול רק

דווקא ע"י שנים כדי שיהא בהיתר, ולא דחינן שבת בכה"ג וכדאמ' ר"ל בכל מקום שאתה יכול לקיים כו'.

אכן התוס' (ר"פ ר"א דמילה) בד"ה ר"א כו' כתבו דלכן שרי לר"א להביא דרך רה"ר כדי למחר המצוה אף על גב שיכול לעשות באופן דליכא אלא איסור דרבנן, ולפ"ז מתורץ קושיית התוס' הנ"ל וע' במהרש"א שם, אמנם בירושלמי (ר"פ ר"א דמילה) מוכח כעין קושיית התוס' הנ"ל שכן מוכיח שם דאסור לעשות בשבת מחיצה של בני אדם דאל"כ איך התיר ר"א להדיא להביא הסכין דרך רה"ר הא יכול לעשות מחיצה של בני אדם לסלטל בהיתר עכ"ל, דלפי מש"כ הרשב"א בחידושו לשבת דלר"א הותרה מילה בשבת ולא דחוייה כנ"ל אין מקום לקושיית והוכחת הירושלמי הנ"ל, אע"כ מוכח דגם לר"א אמרינן דמילה דחוי' ולא הותרה ולכן כיון שהיינו יכולי' לעשות איזה עצה שלא לדחות השבת מבעי לן למיעבד ושפיר פריך הירושלמי הנ"ל, ולשיטת התוס' (בר"פ ר"א דמילה) דלכן לא הוציאו ע"י גגות כדי שימחרו המצוה ניחא ג"כ מה דלא השתדלו דיהא ב' זה עוקר וזה מניח, משום דכיון דחביבה מצוה בשעתה וזרזים ומקדימין ולכן לא השתדלו להביא ע"י שני אנשים, כדי למחר המצוה בלא שום שיהוי כלל, ובשובנו לענייננו בענין למול בשבת ע"י שנים, אפשר לומר שבעבור חשש סכנה אם יהי' נימול ע"י ב', הותר למול בא', וע'. (באר יצחק סי' ד ענף ג')

אדם לא שותף בהלכות החיות

דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא. [תזריע יב, ב]
ואיתא במדרש מובא פה ברש"י ז"ל, אמר ר' שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועין במעשה בראשית כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף וזאת תורת הבהמה ואח"כ אשה כי תזריע ע"כ וצריכין להבין הכוונה.

ושמעתי מהרב הגאון מו"ה צבי הירש מ"מ ומו"ק דק"ק ווילנא שאמר דהכוונה בזה הוא כן דאיתא בסנהדרין ל"ח ע"א אדם נברא בערב שבת מפני מה שלא יהו צדוקים אומרים שותף היה לו להקב"ה במעשה בראשית.

ואיתא במדרש נחומא (מובא בילקוט פ' שמיני רמז תקל"ו) וז"ל זאת החיה אשר תאכלו וזה לכם הטמא את זה תאכלו וכו' אל הקב"ה הזהיר את ישראל שלא יאכלו דברים רעים שלא יטען יצרך לומר דברים טובים אסור הקב"ה ע"ש נמצא דעיקר הטעם של המינים האסורים הוא מפני שהם רעים להאדם.

ולפי זה יכול האדם לומר הן אמנם דבבריות מעשה בראשית לא היה האדם שותף להקב"ה אחרי שנברא אחר כל מעשה בראשית אבל בידעת מעשה בראשית יכול להיות שותף, והוא גם כן יכול לידע איזה חיה ועוף שטוב לאכול ואיזה שרע ומזיק להאדם כי הוא בקי בחכמת המבע ובחכמת הרפואה ויודע שבשר החיה הזאת או העוף הזה טוב מאד לבריות האדם ולא נמצא בה שום דבר רע שיכול להזיק לו וא"כ יבוא לאכול מהמינים שצוה ה' שלא לאכלם.

לזאת בא ר' שמלאי לומר שלא כן הדבר דכשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית להורות שהאדם לא היה שותף עם הקב"ה במעשה בראשית כנ"ל כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף לרמז ג"כ שהאדם אין שותף להקב"ה בידעת ותורת בהמה חיה יעיף ואף שנראה להאדם שמין החיה הזאת נוכל לאכול יוכרח לקיים מצות השם יתעלה שצוה שלא לאכלו והטעם ידוע ונראה להקב"ה בלבד והאדם לא יוכל להיות שותף בידעה הזאת. (קהלת יצחק)

טעמי המצוות

ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים וגו'. [תזריע טו, כה]
ואיתא במדרש רבה (ויקרא פ' י"ט) זהו שאמר הכתוב ראשו כתם פז וגו', ראשו זו תורה דכתיב ה' קנני ראשית דרכו וכו' וכו' עד אמר רבי אלכסנדר בר חגאי אם מתכנסים כל אומות העולם להלבין כנף אחד של עורב אינן יכולין, כך אם מתכנסים כל אומות העולם לעקור דבר אחד מהתורה אינן יכולין וכו' ע"ש, וצריכין להבין כוונת המדרש.

ושמעתי מהרב הגאון מו"ה צבי הירש מ"מ ומ"ץ דק"ק ווילנא שאמר כן, דהנה איתא במכילתא בסדר בא (פ' ו') על הפסוק ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף, וז"ל ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף מבפנים, אתה אומר מבפנים, או אינו אלא מבחוץ, תלמוד לומר וראיתי את הדם, הנראה לי ולא הנראה לאחרים דברי רבי שמעון, רבי נתן אומר מבפנים, אתה אומר מבפנים או אינו אלא מבחוץ, תלמוד לומר והיה הדם לכם לאות, לכם לאות ולא לאחרים לאות עכ"ל, להבין פלוגתתם, והלא לכאורה שניהם אמרו דבר אחד, דצריכין ליתן הדם מבפנים, ואם כן מפני מה אין נראה לזה דרשתו של חבירו, ובמה עומד פלוגתתם.

ואמר הרב הנ"ל כן, דזאת ידוע שעיקר יציאת מצרים היה בשביל קבלת התורה והמהוה, כמו שאמר הקדוש ברוך הוא למשה בפעם הראשונה כשנראה לו, וזה לך לאות כי אנכי שלחתיך בחוציאל את חעם ממצרים תעבדון את חאלחים על ההר הזה (שמות ג' י"ב) והשם יתעלה שצופה ומביט עד סוף כל הדורות, ידע שיעמדו מתחכמים בדור אחרון וידרשו טעמי המצוות, וכל מצוה שיראו טעמה על פי שכלם, ושכלם יסכים עליהם, אותם יקיימו, והשאר יזרו הלאה, לזאת בהמצוה הראשונה שצוה שמו יתעלה לישראל, אמר וראיתי את הדם, הנראה לי ולא הנראה לאחרים, ר"ל רמז להם שלא ידרשו טעמי המצוות על פי שכלם, ובין שנראה להם הטעם, ובין שאין נראה להם, יוכרחו לקיימם, והטעם ידוע ונראה לי, ולאחרים אין צריכה ליראות, ואל זה הרמז נתנו הדם מבפנים שלא נראה לאחרים.

וזאת היא גם כן כוונת המדרש בפרשת תזריע אמר רבי שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף וכו', כמו שכתבנו בפרשת תזריע עד והטעם ידוע ונראה להקדוש ברוך הוא בלבד, והאדם לא יוכל להיות שותף בידיעה הזאת ע"ש.

ורבי נתן אמר שכוונה אחרת היתה בזה, משום שהיה גלוי וידוע לפני הקדוש ברוך הוא שישראל יהיו צריכין לילך עוד בגלות, כמו שאמר לו למשה אהיה אשר אהיה, ודרשו רז"ל אהיה עמהם בשעבוד זה, אשר אהיה עמהם בשעבוד שאר גליות, ובגלות ירצו ישראל להתדמות להאומות וכל דבר נימוס שהאומות עושים יעשו גם הם, אך דבר שאין נראה להאומות ולא יעשו, לא ירצו גם הם לעשותו, לכן אמר פה הקדוש ברוך הוא והיה הדם לכם לאות, לכם לאות ולא לאודים לאות, ר"ל אל תביטו על האומות אם הדבר הזה מוסכם אצלם, ואם יעשו גם הם הדבר הזה, כי התורה והמצוה מסור לכם ולא לאחרים, לכן אל תשגיחו עליהם כלל, ועל זה הרמז נתנו הדם מבפנים, הנראה רק לכם ולא לאחרים.

וזאת היא גם כן כוונת המדרש שהתחלנו, אם מתכנסים כל אומות העולם להלבין כנף אחד של עורב, ר"ל להפכו משחרותו, שהוא מאוס, ולעשותו לבן שהוא יפה אינן יכולין, כך אם מתכנסים כל אומות העולם לעקור דבר אחד מהתורה, ר"ל שירצו לעקור התורה מישראל בחשבם שעל ידי זה יהיו עם ישראל יפים ונהדרים בהיותם מתאחדים בנמוסיהם עם גויי הארץ, ולא יתבודדו בתורתם לבדם, שזאת תשובכם לישראל לפי דעתם, אינן יכולין, כי עיקר תפארתן של ישראל הוא אדרבה בקיום תורתם, כמו שאמר הכתוב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ולא בהיפך חלילה. (קהלת יצחק כאן וכן הביא רבי יעקב שפירין בס' קול יעקב עמ' עח)

פרשת מצורע

אמאי לא מגלחים בשתים

והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבת עינו ואת כל שערו יגלח וכבס את בגדיו ורחץ את בשרו במים וטהר. [מצורע יד, ט]

כתב רבנו רבי יצחק אלחנן ספקטור: אמנם עדיין קשה למה לא מהדרין בתגלחת מצורע לגלח בשנים כדי שלא יעבור עכ"פ המקיף דהא אחד

המקיף ואחד הניקף בלאו, וכל מה דאפשר להציל מאיסור מיבעי לן להדר וכמ"ש התוס' להדר אחר אשה ונכרי, ואף דלמאן דס"ל בנזיר (דף נ"ז) דאם אין הניקף עובר אז גם המקיף אינו עובר אין כאן קושיא, דהא כיון דהניקף מוכרח לדחות איסור תגלחת מחמת עשה דמצורע ואינו חייב א"כ גם המקיף אין עליו איסור תגלחת כלל ולמה יחזרו אחר שנים, אמנם לרב הונא דסבירא ליה (שם) דהמקיף את הקטן חייב, אף דניקף פטור, א"כ תקשה בכל תגלחת מצורע אמאי לא מהדרין אחר שנים, להציל את המקיף מאיסור, ואפשר לומר דשאני היכא שפטור הניקף מחמת עשה דוחה ל"ת ופטורו בעצם גם המקיף אינו עובר, ושאני קטן דאתי לכלל עונשין ואין עליו שם פטור בעצם רק מחמת דלא הוי עדיין בר חיובא וכמש"כ הרא"ש והובא בב"י ביו"ד (סי' קפ"א), ולכן במקיף את האשה מודה רב הונא דגם המקיף פטור כיון דפטורה בעצם, וכן לפמש"כ דהיכא דמקיים העשה אף ע"י שנים אז נחשב ג"כ למלאכה גם לשבת נוחא גם בזה, משום דכיון דחשיבא מעשיהם לענין מצות עשה דתגלחת ממילא חשוב גם להיות עובר בלאו דהקפה, וכן י"ל בשבת (דף קל"ג) גבי מילה בצרעת דאין להדר ולמול בשנים מה"ט, רק דמקשי בש"ס התם אי איכא אחר כו', אך בזה י"ל דזהו דבר שאי אפשר כ"ל, אכן לפמש"כ הפני יהושע דבשאר איסורים חייבין אף בשנים שעשו, נוחא כ"ז בפשיטות. (באר יצחק או"ח סי"ד)

השגחה מופלאה – מוצא שפתיך תשמור

לפני שנה נלב"ע הרה"ג ר' יצחק טיקוצ'נסקי זצ"ל, מיוזמי ומקימי עיר התורה המפוארת קרית ספר. רבות בשנים עמל ויגע עד שנתכוננה העיר לשם ולתהילה בריבוי תורה ולומדיה, והקים בה כולל אברכים שעמד בראשו. אחר פטירתו רצו בני המשפחה לפעול לעילוי נשמתו, וכמי שהקדיש את כל חייו למען ריבוי כבוד התורה ולמען כבודם של עמליה בטהרה אברכי הכוללים הנעלים, תרו וחיפשו אחר רעיון שירים קרן התורה וירומם את לומדיה. [בנוסף להכנסת ס"ת ונביאים להיכלי התפילה בעיר.] בעצה אחת עם רבני ופרנסי העיר הוחלט על הקמת "פרס מודיעין עילית לספרות תורנית", ופורסם כי אברכים ת"ח מחברי ספרים המתגוררים בעיר יכולים להגיש את ספריהם לועדה בה יהיו חברים מגדולי הרבנים, ומתוכם ייבחרו שמונה המיוחדים שבהם שיזכו למענק נאה של עשרת אלפים ש"ח.

מה רבה הייתה ההתפעלות כשבתוך חדשים הוגשו כמאתים וחמישים ספרים נפלאים בכל חלקי התורה, שכולם מפארי וטובי בניה של העיר המעטירה. העידו הרבנים חברי הועדה כי הייתה המלאכה שבידם קשה עד מאד, מאחר שהיה שם ריבוי של ד"ת נפלאים, עד שהיה זה "ברירה של אוכל מתוך אוכל" כעדות הגר"ב שרייבר שליט"א. אך לאחר מאמץ רב הוחלט על שמונה ספרים נבחרים, העידית שבעידית ממש, סולת מנופה ב"ג נפה, ובערב פסח האי שתא נתקיים מעמד כבוד התורה של חלוקת המילגות למחברי הספרים עמלי התורה, בפני קהל ועדה ובקול שירה וזמרה.

אחר המעמד ניגש אחד מהרבנים הזוכים בפרס לבנו של הנפטר זצ"ל, וסיפר לו בהתרגשות את המעשה הבא: כשהתקשרו להודיע לי על הזכייה, ממש רעדתי מהתרגשות, לא משום הזכייה הכספית, אלא משום שבאחת נזכרתי במעשה שהיה עימי עשרים שנה קודם לכן. לפני עשרים שנה הייתה נזקק לסיוע כספי באיזה ענין, ויעצו לי מביני דבר לפנות לר' יצחק טיקוצ'נסקי שבהשקט וצנעה מוזיל מממונו לסיוע לבני התורה שבעיר, וליבו פתוח כאולם לכל נצרך. פניתי אליו, והוא קיבלני במאור פנים ולבביות, אך אמר לי שכרגע אין לו אפשרות ליתן מתנה מרובה משום שכבר הוזיל מממונו בתקופה זו עבר אברכי הכולל ועוד צרכי הציבור, אבל כשיתאפשר לי אני אשלח אליך. אמנם למעשה לא יצא הדבר לפועל, מאחר שתקופה קצרה אח"כ נפל למשכב ונחלש. כשהתקשרתם לבשר לי על הזכייה, הרגשתי שמעולם האמת היה איכפת לר' יצחק זצ"ל על דבריו שלא נתקיימו, הגם שלא הייתה הבטחה גמורה, ולכן זיכוהו מן שמיא שניתנה עצה בלב הרבנית שתח"י ובני המשפחה להקים לע"נ את קרן התמיכה, וגם סובבה ההשגחה שמתוך מאתים וחמישים ספרים עלה בדעת הרבנים כי דווקא ספרי ראוי לפרס, וכך שנתקיימו דבריו של ר' יצחק שקיבלתי מממונו מתנה נאה ביותר של עשרת אלפים שקלים, מעל ומעבר למה שציפיתי שיתן. ובאמת ידוע לכל מכריזי שר' יצחק היה איש האמת, פיו וליבו שוים, והקפיד שלא לשנות מוצא פיו, ובזכות זה זכה שבעולם האמת סייעו בידו שיתקיימו כל דבריו, בצורה מופלאה ביותר.

יום היארצית 35 למתמיד שנהפך לגאון – רבי משה זרעקי זצ"ל רבה של כרכור נלב"ע כ"ט ניסן תשמ"ח

המהפכה

מורגלא בפימהו דמך רבינו הגר"ל שטיינמן זצ"ל לספר בהתרגשות: ה' אחד שה' רב בקרור כאן בארץ ישראל. ואמרו לי אלו שלמדו בגרדנא שהרב הזה של כרכור בתור בחור לא הבין כלום, ישב ולמד ולמד, ואחר כך ה' רב חשוב, אח"כ כבר התחיל להבין, אבל שנים רבות ישב וידעו שיש לו ראש סתום. אבל הוא למד בלי להבין. אח"כ ה' רב בכרור. אני זוכר אותו הוא בא פעם לכולל חזו"א, רב חשוב הוא ה'. ואמרו שבתור בחור לא הבין כלום, ראש סתום הוא ה' ממש.

וכן מספר הגה"צ רבי שרגא גרוסברד זצ"ל: בזמני, כשלמדתי בגרודנא, היה אחד הבחורים המיוחדים רבי משה זרעקי זצ"ל. (גברא רבא וגאון גדול בתורה, לימים כיהן כרב דכרכור כאן בארץ ישראל).

התואר שלו היה "משה מתמיד". תחילת עניינו היה, שהגיע ממשפחה עניה ופשוטה ודלת אמצעים, שלא היה באפשרותם לשכור לו מלמד ראוי, אך נפשו חשקה בתורה ושם את פעמיו לעבר ישיבת גרודנא, ובעניו יצא רגלי לדרך והגיע עיף ויגע ועמד להבחין אצל אדמו"ר הגר"ש שקופ זצ"ל. רבינו זצ"ל במבטו הגאוני עמד מיד על טיבו, שעדיף לו עדיין להיכנס למסגרת ישיבה אחרת, אבל נפשו חשקה בתורה ונשאר בישיבה אף על פי שלא התקבל, ולא קיבל את תמיכת הישיבה לאוכל ומקום ללינה.

אך הבחור לא ויתר, לקח גמרא וסטנדר וישב ללמוד בהיכל הישיבה באיזו פינה, וכשהגיע זמן האוכל לא היה לו מה לאכול, עד שהגיע שמעו לאוזני נשים רחמניות, שריחמו עליו והביאו לו אוכל.

בשעת הלימוד היה לומד בקול גדול עם התלהבות שהיתה ממריצה את הצעירים, ובלילה משום שלא היתה לו אכסניה ללון, כאשר היו כולם הולכים מהיכל הישיבה, היה מקריב שולחן לתנור של הישיבה, ונשכב עליו לשינה חטופה, ובטרם הגיעו הבחורים בבוקר, היה מסדר את השולחן בחזרה במקומו.

כן נמשך הדבר במשך מספר חודשים, ובמשך זמן קצר נהפך לאחד הבחורים המצויינים של הישיבה, ויגדל לגברא רבא ולאילנא רבבא לגאון ולתפארת.

זה כוחם של הרגל והתמדה. בכוחם להאיר את הנשמה ולהפוך את האדם מן הקצה אל הקצה. (דעת חינוך עמ' ל)

לרגל יום היארצית ננסה להביא מעט מתולדותיו לחזק כוח התמדה יכולה להפוך את האדם.

משה מתמיד

"משה מתמיד", כך קראו לו בישיבת גרודנא. במשך ארבע וחצי שנים ישב לו הגאון רבי משה זרעקי זצ"ל בפינת בית המדרש - ולא זו מקומו.

שנים רבות לאחר מכן נהג מן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, שלמד עמו בחברותא בישיבת גרודנא, לספר בהתפעלות על עוז התמדתו של רבי משה: ארבע וחצי שנים רצופות בפינתו; שם אכל, שם ישן. נשים צדקניות נהגו להביא אליו לבית המדרש מעט אוכל שיסעד את נפשו, כי רבי משה לא זו ממקומו.

אחר מתלמידי החכמים שספד לו העיד, כי בהיותו בישיבה הקטנה בגרודנא, ציווה ראש הישיבה, מן הגר"ש שקופ זצ"ל, לרכז את תלמידי הישיבה הקטנה פעמיים בשבוע, ולהביאם אל הישיבה הגבוהה לצורך מטרה אחת ויחדה: 'שיראו את משה מתמיד בפינתו, שקוע בלימודו ללא הרף. כך יקבלו חיזוק להתעוררות בשקידה והתמדה!'

"אין לי זמן"

הגה"צ רבי זיידל אפשטיין זצ"ל, משגיח ד'ישיבת 'תורה אור' וידידו של רבי משה מתקופת גרודנא, סיפר כי בגרודנא הקפידה מאד המשטרה המקומית שהתושבים יחזיקו את תעודות הזהות בכיסם. פעם באו אנשי המשטרה לביקורת תעודות בישיבה. לרבי משה לא היתה תעודה, הוא השאיר אותה באכסניה. השוטר פנה אליו ונענה כי התעודה לא מצויה בכיסו. 'אז לך ותביא אותה', ציוה השוטר.

רבי משה הרים עיניו מן הגמרא ופלט 'אין לי זמן' - השוטר משך ככתפיו, המשיך את הביקורת וחזר אליו שוב: מה עם התעודה? - 'אין לי זמן', השיב רבי משה בקוצר רוח ושב אל תלמודו.

המחזה חזר על עצמו מספר פעמים והיה חשש שהשוטר ינקוט באמצעים בלתי מקובלים. כאשר ראו זאת בני הישיבה נטלו את השוטר, והסבירו לו במשך שעה ארוכה מי הוא בחור זה ש'אין לו זמן'. לאחר תיאור ארוך על שקידתו של הבחור, שלא קם ממקומו ימים רבים, השתכנע השוטר: אם כך, באמת אין לו זמן."

נדודים רבים עבר רבי משה, מעיר לעיר ומישיבה לישיבה, אך הדבר לא הורגש עליו כלל. בכל מקום מצאוהו שוב בפינתו שוקד על הסוגיא; על הבנת הלכה מוקשית ברמב"ם.

מנובהרדוק ועד ירושלים

בשנת תרס"ד נולד רבי משה בחבל מינסק. בשנת תרע"ב, כאשר עלו הבולשביקים לשלטון ברוסיה, נטלו תלמידי נובהרדוק 500 ילדים (ובניהם רבי משה) ו'הגניבו' את הגבול לגומל. בגומל למד רבי משה אצל הגה"צ רבי אברהם יפהן זצ"ל. בהיותו כבן 14 הגיע לנובהרדוק, שם למד כחמש שנים.

משם עבר לישיבת גרודנא, ונודע כאחד מתלמידיו המובהקים של הגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל. כל ימיו היה דבוק בתורת רבו והקפיד לנתח את הסוגיא לאור דרכו ושיטתו של בעל "השערי יוסף". "אוי לו למי שנטה מדרך זו כאשר שוחח עם רבי משה בדברי תורה", העירו תלמידי חכמים ששוחחו עמו בלימוד עשרות שנים לאחר תקופת גרודנא.

בגיל 22 שלחה לו אחותו מארה"ב סכום כסף, שאיפשר את עלייתו לארץ ישראל. בשנת תרפ"ה הגיע לעיר חברון. אל ישיבת "כנסת ישראל", שם המשיך לשקוד על תלמודו בהתמדה נפלאה. הגה"צ רבי לייב חסמן זצ"ל, בעל "אור יהל" והמשגיח ד'ישיבת חברון, בחר בו כחתן לבת אחותו, שגידלה בביתו.

לאחר שניצל בנס בעת פרעות תרפ"ט, והישיבה עקרה לירושלים, זכה רבי משה להימנות בין חמשת האברכים הראשונים בישיבת חברון, הגאונים: רבי אהרן ביאליסטוצקי, רבי אפרים זאב גרבוז. רבי אהרן כהן (לימים ראש הישיבה) ורבי מאיר חדש (לימים משגיח בישיבה).

לאחר חמש שנים קיבל רבי משה את הרבנות כרכור, שהכילה באותה תקופה ציבור נכבד של שומרי תורה ומצוות.

כ"ט שנה שקד על תורתו בכרכור, חוץ למקום תורה, כבן תורה הממשיך את סדריו והתעלותו בלימוד.

ריתחא דאורייתא

רבי משה "חי את הלימוד", מספרים בערגה כל מי ששוחח עמו אי פעם בדברי תורה. עם כל תלמיד חכם או בן תורה שפגש, עוד בטרם שאל לשלומו, פתח מיד כמשה ומתן תורני סוער.

במשך עשרות שנים, לאחר שעזב את ישיבת חברון ועבר לכרכור, נהג רבי משה לעלות מדי שנוע לירושלים - לישיבת חברון. שם נהג להיכנס אל חדרו של ראש הישיבה, הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, לאחר מכן אל ידיו הגה"צ רבי מאיר חדש. תוך רגעים ספורים זעו בני הישיבה: הרב מכרכור הגיע. הקולות הרועמים שבקעו מן החדר, בישרו זאת. לא היתה שיחה בדברי תורה עם רבי משה, שלא היתה מגיעה תוך זמן קצר לרתיחה - ריתחא דאורייתא. לאחר מכן עלה להיכל הישיבה, שם התקבצו סביבו טובי הלומדים, כשרבי משה מתסס את בית המדרש בריתחא דאורייתא האופיינית לו.

רבי משה געש וסוער, זעק ומחה. נאבק על כל סברא, כאדם הלוחם על חייו.

בכל שמחה ובכל אירוע אליו הגיע רבי משה, התחוללה מיד מהומה רבתי מסביבו, תלמידי החכמים ובני התורה התקבצו סביבו וגייצי'אש עלו מן הויכוח.

וכשרבי משה שוחח בדברי תורה - העולם מת!

אחר המספדים סיפר כי פעם השתתף רבי משה בחתונה, וכהרגלו קינץ מיד חבורה מסביבו ופתח נידון תורני גועש. ילדיו של רבי משה סובבוהו, שיחקו והשתובבו, והפריעו לו בשיחתו. רבי משה ניגש תוך כדי שיחה אל השולחן הסמוך, לקח מספר לחמניות, חילק לחמניה לכל אחד מהילדים, דחף אותם לחדר סמוך ונעל את הדלת."

התורה והחיים

כל תלמיד חכם וכן ישיבה, שהכיר את רבי משה, ראה לעצמו חובה לבקר אותו בביתו שבכרכור, כל אימת שהזדמן לאיזור הצפון. חשנו כי פגישות אלו מהיות אותו, סיפרו ידיו, אך דרכה דגלנו על מפתן ביתו ורבי משה פתח בקושיא על הרמב"ם שבה עוסק, עוד בטרם שאל לשלומנו ולמטרת בואנו...

פעם ביקרוהו שנים מראשי ישיבת חברון הגר"ה זאקס זצ"ל ויבדלח"ט מרן הגר"מ אזרחי שליט"א, לצורך קטיפת אתרוגים שהיה אצלו בחצר. רבי משה, כהרגלו, נסחף עמם בשיחה תורנית ארוכה וסוערת, לאחר שעה ארוכה נזכר רבי משה שעדיין לא כיבד את האורחים. תוך כדי עלעול ברמב"ם דחף מבלי משים חפסת חמאה שהיתה מונחת על השולחן: התכבדו נא, אמר, והמשיך את השיחה.

הגה"צ רבי הירש פלאי משגיח בישינת חברון, אמר: כי הם חיינו ואורך ימינו - אצלנו זה כתוב בסידור, רבי משה חי את זה!

חברו וידיד נפשו של רבי משה משיבת גרודנא, הגאון רבי ישראל זאב גוסטמאן, ביקשו לבוא ולמסור שיעורים בישיבתו, ישיבת "נצח ישראל". מדי מספר חודשים עלה רבי משה לישיבה ומסר שיעור, (השיעורים נאמרו ביום חמישי, היום בו נאמרו שיעוריו הקבועים של הגר"ז גוסטמאן).

השיעור נמשך שעה ארוכה, ולעיתים, תוך כדי התלהבות עצומה ושמחת התורה, נהג רבי משה לומר 'הרגש' במוסר ובמחשבה.

באחת הפעמים, כשכולו התלהבות מביאור שאמר בדברי הרמב"ם, התפרץ רבי משה ואמר: אנו אומרים כברכת המזון "נודה לך... על תורתך שלמדנו ועל חיים חן וחסד שחוננתנו". הביטו נא! - טפח רבי משה על עמודו - יש להודות לקב"ה על לימוד התורה, עוד בטרם מודים על עצם החיים!

במסירות נפש

וכשחשים שהתורה חשובה יותר מעצם החיים, מובן כי כל הפוגם בה - אחת דתו.

כאשר שמע רבי משה סברא עמוקה, לא היה חס ולא חומל. בשבת לשונו הכה והוכיח, ער אשר העמיד את איש שיחו על האמת.

נכדו סיפר עובדה שעליה סיפרו דנים בהשתאות.

עוד בהיותו צעיר שוחח רבי משה בלימוד עם אחד מידידיו, והלה העלה סברא, שלדעת רבי משה רחוקה היתה מן האמת. רבי משה שלף את נעלו ופתח במרדף אחר אותו בחור.

וכשם שהיתה לו לרבי משה מסירות ללימוד התורה, כך מסר נפשו על קיום משימתו כרב ומורה צדק.

כאשר החלו בכרכור לחרוש את השדות בשבת, השתטח רבי משה על הקרקע ומנע בגופו את החרישה. כך נהג גם כאשר נסעו מכוניות בשבת. את המקוה והעירוב בכרכור בנה רבי משה בעשר אצבעותיו, מכספו שלו - כשהפרוטה לא היתה בכיסו. המועצה המקומית, שהיתה בראשות 'השומר הצעיר', לא סיעה לו ואף נאבקה בו. 'מצידנו אין צורך ברב בכרכור' - אמרו - 'רק החוק מחייב אותנו'... אגב, כאשר נודע לרבי משה, שהמועצה המקומית מעודדת מכירת בשר טרף - ויתר הוא על משכורתו שניתנה לו מאת המועצה המקומית.

אחר משני החדרים שהיו בביתו הוקדש 'לתלמוד תורה'; ילדיו היו ראשוני התלמידים בו, כשאליהם מצטרפים ילדים רבים שרבי משה "סחב" מן הישובים בסביבה. רבים רבים הפנה רבי משה לעולם התורה, תוך כדי מאבקים בלתי פוסקים עם האוירה ששררה נאותה תקופה.

"לא לכרכור"

מאידך גיסא, התאימה רבנות כרכור לשקדנותו הנפלאה. למעלה מיובל שנים שקד בה רבי משה על תלמודו, שם כתב גם את חידושי ברמב"ם ובסוגיות שונות.

ראשי ישיבות נהגו להצביע עליו כעל סמל ודוגמא, לתלמידיהם שיצאו לעולם הרבנות. "רבי משה מחייב את הרבנים", אמרו.

באחד מביקוריו בישיבת חברון, אמר בתום שיחה ארוכה בדברי תורה לבחורי הישיבה שהתקבצו סביבו: שימו זאת על לבכם. בעתיד, כאשר תקבעו מקום ללימודכם, דעו לכם כי יש פעלה מיוחדת לעסוק בתורה דווקא במקומות שוממים מתורה. השפע האלוקי להשגת התודה מושפע בכל מקום ומקום. אלא שמקום שבו בני תורה רבים, מתחלק השפע

לכולם, וכל אחד זוכה רק למעט. אך במקום שאין בני תורה, שם יש לומד אחר בודד - זוכה הוא לכל ההשפעה ומתעלה בתורה.

קחו זאת לתשומת לבכם: גלו למקומות שוממים מתורה, אמר רבי משה והוסיף בחיוך -

אבל לכרכור - אינני מרשה לכם לבוא.. (מאמר במוסף שב"ק נשא תשמ"ח)

היה גוער בו

סיפר הגר"ז גוסטמאן זצ"ל שהרב משה זריצקי זצ"ל אב"ד כרכור לא ישן על גבי מטה ולעולם היה ישן בבית המדרש על הספסל ואם אחר היה מדבר דברים בטלים היה הוא גוער בו.

עוד סיפר שר' משה הגיע למבחן לישיבה, הוא לא התקבל, כי לא היה ברמה של הישיבה.

והוא החליט שהוא נשאר לישיבה ולא זו משם, ונשאר ללמוד בישיבה ולא יצא מפתח הישיבה. והיה לוקח כל פעם בחור אחר שילמד איתו.

ואחרי חצי שנה שעלה ונתעלה פנו בני הישיבה לראש הישיבה הגר"ש זצ"ל שיקבל אותו לישיבה. ואז ר' משה אמר מה הענין שלי ליכנס רשמית לישיבה, הרי בין כך אני לומד כאן, ויש לי אוכל ומקום לישון מה חסר לי ליכנס לישיבה.

בכל פעם לפני השיעור כללי של רבי שמעון שקופ היה תלוי דף מראה מקומות. והבחורים היו מנסים עפ"י להבין את השיעור, ואף פעם לא הצליחו רק פ"א הצליחו ולגודל השמחה החליטו לחוגג בחדר עם סוג נקי מיוחד. ורצו שר' משה יבוא איתם לחוגג, אבל הוא לא היה יוצא מבית המדרש. ואז התחכמו והתחילו להתוכח עמו בלימוד, ותוך כדי ויכוח גררו אותו לחדר והוא רדף אחריהם בויכוח, עד שהגיעו לחדר ואז ספירו לו שהם חוגגים כאן על הבנה של השיעור ושמו איתו יחד.

ופ"א בחתונה של נכדו היה אמור ר' משה לסדר קידושין, והגיע הרב גוסטמאן לחתונה, והתחיל ר' משה לדיבר עמו בלימוד ושכח מהחתונה וכל מי שניסה לדבר עמו בענין אחר ולהזכיר לו שזה חופה לא הצליח עד שר' משה לקח אותו תחת החופה. ואז כשעמדו תחת החופה הפסיק לדבר איתו ואז הצליח ר' משה להתעורר וליכר היכן נמצא. (מפי הרה"ג ר"ה רובל שליט"א)

רדף עם המקל

סיפר הרב מרצבך: פ"א הגיע מרן הגר"ה קוטלר לדבר בכפר פינס, ור' משה הלך מכרכור לפרדס חנה דרך הפרדסים והלך עם מקל.

והגיע לשיעור, ובמהלכו התלהטו הרוחות עד שהתחיל לרוץ אחרי ר' אהרן עם המקל, והכל חרדו שהוא יכה אותו בזה מרוב ריתחא דאורייתא.

מכתב מרן הקהלות יעקב

בעה"י אור יום ב' בא יקרת לפ"ק.

כבוד מעלת ידיד הרב הגאון המפורסם ערוגת הבושם כו' וכו' הגאב"ד זכרכור שליט"א.

אחדשה"ט בכל הכבוד ובאה"ר, נדרשתי ללא שאלנו ע"ד הרב התימני בעין שמר ר' חיים יחי' הלוי, אשר פסק ליבם בזמנ"ז לפי שמצא כן ברמב"ם, וידידי שליט"א הרעיש עליו ובודאי אנחנו נגדירים אחר הרמ"א ז"ל שפוסק כר"ת ז"ל וכסתם מתניתין דבכורות והדין דין אמת ככבוד ידידי שליט"א.

אך בא לידי מכתב מהרב הנ"ל ששלח לאחר ממכריו שצועק במר נפשו שנתבזה ברבים ונאסר בבית הסוהר וכי המנהלים אין נותנים לו מזונות לא לו ולא לב"ב ואביו, וכי כבר מכר כל אשר בידו למזונות, וחיינו תלויים לו מנגד. לזאת נא ונא לתקן מיד הדבר בנוגע למצבו החומרי כי סוף סוף הוא ת"ח ויש לחוס הרבה הרבה על כבוד התורה ולומדי' וגם יוכל ח"ו לצאת מזה ח"ה ח"ו, והוא גר בארץ באין משען ומשענה, וענין היבום בודאי יסתדר אי"ה ע"י הרבנות הראשית אשר באין ספק יקבלו מרותם. ועכ"פ לבי הומה מאוד וכואב על צערו של אותו זקן ומשפחתו נא להזדרז מיד לסדר מצבו החומרי עצה"ט ויתקדש בזה ש"ש ושכרו יהי' כפול ומכופל מהש"ת.

הכ"ד הדואג ומיצר מכ"ת, הדו"ש באה"ר וחפץ בהצלחתו.

יעקב ישראל קגיבסקי

אם כבר נעשה מעשה שנתיבמה לכו"ע אין כופין לגרש דכה"ג מבואר בפ"ת סי' קמה סק"ג בשם כל האחרונים ז"ל.

נאה דורש

פנינים ממיטב המגידים בהוצאת "יפה נוף"

אין 'שהחנינו' בשהשני מצטער!

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (י.ב.)

אחד מהמקומות הבוודיים שהאשכנזים נוהגים כפי השלחן ערוך, ולא כמו הרמ"א, הוא בנוגע לברכת "שהחנינו" בברית מילה. השלחן ערוך (יורה דעה רסה, ז) מביא: "בשהאב עצמו מוהל את בנו, הוא מברך 'שהחנינו'. ואם המוהל הוא אחר, יש אומרים שאין שם ברכת 'שהחנינו', ולרמב"ם, לעולם האב מברך 'שהחנינו' על כל מילה ומילה, וכן נהגו בכל מלכות ארץ ישראל וסוריא וסביבותיה ומלכות מצרים". והרמ"א בהגה כתב: "ובמדינות אלו נוהגים שלא לברך 'שהחנינו', אפילו בשהאב עצמו מל בנו".

אחת הסבות שלא מברכים "שהחנינו" היא, משום הצער שיש לתינוק, לא מתאים לברך "שהחנינו" בשהתינוק מצטער.

נשאלת השאלה: מה ההבדל בין מילה לבין ירשה? מדוע לגבי ירשה מי שנפטר לו אבא, וירש ממנו ירשה, מלבד ברכת "ידיו האמת" מברך גם "שהחנינו", למרות הצער שיש?

התשובה, אומר רבי גרשון אידלשטיין שליט"א, פלאי פלאים: אדם יכול לקבל פליק בלחי אחת, ונשיקה בלחי השנייה, זו איננה סתירה. ככה זה כל החיים, אצל כל אחד ואחד: מקבלים סתירות בצד אחד ונשיקות בצד השני. במה דברים אמורים, בשהפליק והנשיקה הם לאותו בן אדם, אבל בשהפליק הוא לאדם אחד, והנשיקה למישהו אחר: ר' אידו! אל תברך "שהחנינו" בשהשני מקבל פליק!

אידו אמר פעם משהו: לשחק 'דמקה' זו אפיקורסות. לשחק 'דוקים' זו מצוה. למה? ב'דמקה' יש כלל יסוד: כל פסיעה שאתה עושה - אין אפשרות לחזור אחורה, זוהי אפיקורסות! כי ביהדות אפשר לחזור אחורה מכל פסיעה, שערי תשובה לא ננעלו. אבל ב'דוקים' כלל היסוד הוא: אתה מנצח רק אם לא נגעת בשני התרוממות? כל הכבוד! אבל לא על חשבון השני.

(רבי חזקיהו יוסף קרלינשטיין שליט"א - נאה דורש החדש ויקרא)

רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה'

והיה בעור בשרו לנגע צרעת (י.ב.)

נאמר בפסוק בתהלים (לה, ט): "רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה'", ובהמשך (כב): "תמותת רשע רעה". נשאלת השאלה: למה אצל צדיק נאמר "רעות", בלשון רבים, ואילו אצל הרשע נאמר "רעה", בלשון יחיד?

הבאור: קורה שהצדיק עושה לפעמים טעות, ובמאמר הכתוב (קהלת ג, ט): "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא". הקב"ה נותן לו פליק - והוא מתעורר, מסדר את הענינים וחוזר למסלול. בעבור זמן עושה עוד טעות - שוב מקבל פליק, ושוב מתעורר, מסדר את הענינים וחוזר למסלול. כך, במשך החיים, מקבל הוא כמה וכמה פליקים - "רבות רעות צדיק" - שמסרתם לישר אותו ולהעמידו על דרך הישר. לעומת זאת הרשע, הקב"ה יודע שאין עם מי לדבר, אם נתן לו פליק - לא זו בלבד שהוא לא יתעורר לסדר את הענינים, אלא זה רק יעשה אותו גרוע יותר. הקב"ה שותק לו עד שמתמלאת לו הסאה, ואז נותן לו פליק אחד גדול וגומר אותו.

לכן אצל הצדיק כתוב: "רבות רעות" - הוא מקבל פליק ועוד

פליק, אבל ככל נועדו למסרה אחת: להחזירו אל דרך הישר, ולכן - "מכלם יצילנו ה'". אבל אצל הרשע כתוב "רעה" - מכה אחת גדולה, שהיא "תמוטט" אותו לגמרי.

לפי זה נתן להבין מדוע כיום אין לנו צרעת, לכאורה אנחנו מפלים לטובה, מדברים לשון הרע ונהכל בסדר... האמנם זה לטובה? התשובה: לא ולא! צדיק נענש על המקום ומתישה מי שאינו כזה - לא נענש על המקום, אלא החשבון שלו מצטבר, ואת ההבדל הגדול תרגישו בקפה", אומרת הפרסמת...

(רבי שלמה לוינשטיין שליט"א - נאה דורש החדש ויקרא)

גם תפלה קצרה מועילה

וצנה הפה ופנו את הבית (יה.ל.)

לכאורה קשה: מדוע הצריכה התורה את הפה לצוות לפנות את הבית? ממה נפשך? מי שרוצה להשאיר את הכלים שלו בבית העתיד להטמא - שישאיר, ומי שרוצה להוציאם כדי שלא יהיו טמאים - יוציאם מעצמו! כתב הספורנו חדוש עצום: צווי הפה הוא אחר לגמרי. בא הפה ואומר לאדם: "אתה רואה את הנגע הזה? אתה יודע מה אני צריך להגיד עליו? שהוא טמא. מכיון שהנגע עומד על קיר בטון משתף לך ולשכנים - הדירות שלהם יזקו מהריסתו, ותהיה חשוף לתביעות נזיקין מכאן ועד הודעה חדשה".

שואל האדם: "ומה אעשה?" והפנה ואמר לו: "בשעה שאתה מפנה את הכלים, תתחיל לומר פרקי תהלים, ונתפלל יחדו לקב"ה שישיר את הנגע!"

אומר הספורנו: הרשע הזה, בעל לשון הרע והפה המלכלך, בשהוא מתפלל לקב"ה ומבקש להסיר את הנגע - תפלתו מתקבלת!

מה המוסר השכל?

אדם חושב לפעמים שכדי להביא לעצמו את הישועה, עליו לעשות מעשים גדולים. אומרים לו: דע לך - גם תפלה קצרה מעמך הלב יכולה להועיל!

(רבי גואל אלקריף שליט"א - נאה דורש החדש ויקרא)

"נגע" מחמת העדר מלה טובה

ואיש או אשה כי יהיה בו נגע (י.ב.כט)

חדוש גדול ועצום ראיתי בזוהר הקדוש (פרשת פנחס מו ע"א-ע"ב), החדוש הזה, שצריך כל אדם לדעת אותו ולנהוג לפיו, מובא שם באריכות גדולה, ונביא אותו כאן בקצרה:

רבי שמעון בר יוחאי מספר שרבי חי' יוסי היו רוכבים על חמורים, ופתאום ראו אדם שלישי מגיע מולם. פניו של אותו אדם היו מלאים נגעים אדמים מוזרים.

שאל אותו רבי חי'א: "מי אתה?"

ואמר לו: "אני יהודי".

אמר רבי יוסי: "חושא הוא, שאם לא כך, לא נרשמו פניו באלו החללים הרעים, ואלו לא נקראים יסורים של אהבה".

אמר רבי חי'א: "כך הוא ודאי, שישורים של אהבה מכסים הם מבני אדם".

בפסוק במשלי (כו, ה) נאמר: "טובה תוכחת מגלה מאהבה מסתרת". תוכחת מאהבה הריהי מסתרת מבני אדם, כמו שאדם

המוכחים את חברו באהבה צריך להסתיר דבריו מבני אדם, שלא יתביש חברו בגללם. ואם דבריו הם בגללי, לפני בני אדם - הם אינם באהבה.

כך הקב"ה, כשהוא מוכיח את האדם - מוכיחו באהבה. בתחלה מכה אותו בגופו, ואם אינו חוזר - מכה אותו תחת לבושו, ואילו יסורים של אהבה, שאין בני אדם רואים אותו בשפלותו. אם חזר האדם בתשובה - מושב, ואם לא חזר - מכה אותו בגלוי בפניו, וידעו כלם שהוא חוטא ואינו אהוב אצל הבורא יתברך. היהודי שמע את התוכחה שיצאה מפיהם של רבי חיה ורבי יוסי, ופרץ בבכי נורא, פשפש במעשיו ועשה תשובה. באותה שעה הגיעו בניו של אותו אדם, ומצאו את אביהם בוכה בכי תמרורים. שאל אחד הבנים את אביו מה ארע לו, וספר האיש שאמר לו התנאים הקדושים, שהנגעים שבאו עליו אינם יסורים של אהבה, אלא שהוא בעל חטא.

אמר הבן לתנאים הקדושים, שאביו לא ידע שהוא בעל חטא מאחר שספון הוא בדל"ת אמות של הלכה, יושב בדרך בחדרו ועוסק בתורה ובמצוות. כידוע, נגעים באים על לשון הרע ורכילות ומחלוקת, אבל לאביו אין שום קשר לעוונות הללו, ורחוק הוא מהם לחלוטין. ואם כן, מדוע נחשב הוא בעל חטא? משום שלא אמר מלים טובות! כח הדבור הוא מתנה גדולה, שצריך האדם לעשות בה שמוש לטובה, ויענש אדם על "מלה טבא דקאתי לידיה, ויכיל למלא ולא מליל" - על מלה טובה שבאה לידי, ויכול היה לומר ולא אמר.

וכך אומר הזוהר הקדוש [בתרגום ללשון הקדש]: "כמו שענינו של האיש הזה משום דבור רע - כך ענינו משום דבור טוב שבא לידי ויכול לדבר ולא דבר... כל שכן אם העם הולכים בדרך עקמה, והוא יכול לדבר להם ולהוכיח אותם, ושותק ולא מדבר, כמו שאמרנו שכתוב: 'נא למתי דומיה החשיתי משוב וכאבי נעכר'".

מות וחיים ביד הלשון. יש מלה טבא ויש מלה בישא - מלים טובות ומלים רעות. לשון הרע ורכילות ומחלוקת הם מות. אבל לא די בזירות ממלים רעות, ראוי לאדם לומר מלים טובות באשר יש לו אפשרות לומר אותן - מלים שמשמחות אנשים, ומלים שיכולות להחזיר אנשים בתשובה.

שתי צפרים יש בטהרת מצרע. הצפור השחוטה שמאה, והצפור המשלחת שהורה, ורמז יש לנו כאן, שעלינו ללמד מהצפור המשלחת, שהיא שרה ומציצת ומשמחת, וגם האדם צריך לשמח את זולתו.

*

יהודי אחד שיש לו חנות גדולה בבני ברק, ספר לי את הספור הבא: "השעה היתה שלש בצהריים, והחנות היתה כמעט ריקה, רק אדם אחד הסתובב שם עם בלוטוס, ממלא עגלה ומדבר בקולי קולות. בין אם רציתי ובין אם לא, שמעתי כל מלה שלו. הבנתי מהשיחה, שהוא מחפש עבודה בגן וכמנקה בנינים. הוא התקשר שוב ושוב, לכל מיני מספרים, ונשמע שבשום מקום לא קבלו אותו לעבודה.

"רחמתי עליו. אם ספרתי נכון, הוא עשה כחמש-עשרה שיחות, וכלם אמרו לו, 'לא, אין לנו צרך. אנחנו מרצים מאד מהגן ומהמנקה שלנו, הוא עושה עבודה מצוינת. אנחנו לא רוצים להחליף'.

"אחרי שלשת רבעי שעה הוא הגיע עם העגלה, ונגש אלי שאעשה לו חשבון. אמרתי לו, 'סליחה שאני מתערב, אבל שמעתי אותך מתקשר לחפש עבודה בגנין של בתיים ובגנות. תשמע, אצלנו אחרי שהמנקה מנקה את הבנין, יש שאלה הלכתיות. לא בסתם שמתר לבדך ברכה בבנין... הוא לוקח סמרטוט שמנח שם משובע שעבר, ספוג במים מעפשים, ומדיף ריח רע. הוא עובר עם הסמרטוט הזה על אמצע הלובי, ומסמן י"י, שעשה את העבודה. מאחר שאתה מחפש עבודה, אולי תבוא לעבד אצלנו'.

"אמר לי האיש: 'לא, לא, ברוך ה', אני עובד מצאת החמה עד צאת הנשמה, וצריך גם איזה דף היומי בערב. אני לא לוקח עוד עבודות'.

"אמרתי לו: 'שמת לב, שאתה מדרש פליאה? במשך שלשת

רבעי שעה אני שומע אותך מתקשר לעוד בנין ועוד בנין, ומתחנן לקבל עבודה. וכשאני בא להציע לך עבודה שעה בשבוע, אתה אומר לי שאתה לא מוכן לקבל. כי אתה עמוס?!"

"תבין, הוא אמר לי, 'אצלי בנין זה בנין, גנה זה גנה, אני מנקה עם כל הלב. אבל כמה אדם יכול לעבד בלי לקבל משוב, בלי לקבל מלה טובה? אני מנקה את הבנין, ונראה לאנשים שהבנין התנקה מאליו. אני משפח את הגנה במסירות גדולה, ודירי הבנין עוברים לידי, רואים אותי מתיגע, ומתעלמים ממני, כאלו אני לא קיים. מלה טובה אחת אני לא שומע, ואז, כשאני מרגיש חנוק, ההכרח לא יגנה, ואני משנה קצת את הקול שלי - לכן, דרך אגב, דברתי קצת בצעקות - ואני מתקשר לדירים בבנינים שאני עובד בהם, ואני מציע את עצמי, כדי לשמח מהם שהם מרצים מאד מהגן ומהמנקה שלהם. ממני'."

בואו נחם לעצמנו את המסר: כמה חשוב לפקח את העינים ולפתח את הלב! לומר מלים טובות בשמע, ב"פרגון", בהערכה אמיתית: חבל על כל "מלה טבא דכיל למלא ולא מליל".

(רבי יעקב שיש שלישי"א - דורש טוב החדש על ויקרא)

הנחמדים מזהב ומפנינים

ויפצור בו לקחת וימאן (מנחה הכפרה)

בהפסדה מספר על נעמן מלך ארם שהתפרא מצרעתו בעקבות ברכת אלישע הנביא, וכאשר הוציע לתת לאלישע כסף עבור כך, נענה בשלילה מחלשת. בהמשך מספר שגיחזי משרתו של אלישע חשק במתת של נעמן, ועל כן דרך אחרי מרכבתו, ואמר שאלישע שלח אותו לקחת שני ככרות כסף ושתי חליפות בגדים. נעמן נתן לו את מבקשו, וכאשר נודע על כך לאלישע, קלל אותו שצרעת נעמן תדבק בו ובזרעו לעולם.

ולאזורה צריך להבין: מה היתה סבת הקפידה על גיחזי? הלא אמרה ידועה היא בפי העולם: "נותנים לך - תחנך", ואם אלישע אינו מענין לקחת מנעמן מאומה, מדוע שגיחזי לא יסח במקומו?

אלא שנעמן יצא מן הנביא כשכלו המום. הוא ראה עין בעין כיצד חסי הטבע נמסים ונעלמים אל מול עינו, והוא נרפא מצרעתו באופן פלאי ונסאי. מה הוא מול הנביא? אפס!

פתאום בא אליו גיחזי ואומר: "תשמע: יש לך דבר שאין אותו לנביא, זה דבר חשוב מאד... קוראים לו 'כסף'! תן לי ממנו!"

בבת אחת הוא הוריד את כל הרשם הכביר! נעמן מבין שהוא שוה משהו - יש לו כסף ולנביא אין...

אצל רבי חיים מניבסקי זצ"ל כל הנושא של כסף לא תפס מקום כלל. במיוחד בא הדבר לידי בטיב בהתנהלותו מול גבירים אשר צפו לחס מכבד ומחניף עבור כספם, ונזכרו לדעת שרבי חיים בו לכספם באמת ובתמים.

פעם בא אליו גביר ואמר לו שאם יבוא להיות סנדק אצלו בחוץ לארץ - יתן לו שני מיליון דולר!

אמר לו רבי חיים: "למה אתה צריך לבזבז כסף? תביא את התינוק לארץ ואני אהיה סנדק אצלך בחנם!"

הרי כבר נאמר (תהלים יט, יא): "הנחמדים מזהב ומפז רב", מי צריך את הכסף שלך?!

פעם נכנסנו כל צות רבני ושיבת "ארחות תורה" אל רבי חיים, ובקשנו ברכה עבור הגבירים שיתרמו למוסדות. "שיזכו ללמד!" אמר הגביר.

אמר לו: "הגבירים רוצים גם ברכה לפרנסה, שיהיה להם גם הרבה לתת..."

אמר רבי חיים: "זה מיתר. הברכה אחת היא, שיוכלו ללמד!" כסף לא מענין, רק דבר אחד מענין - דף גמרא!

את זה גיחזי רצה להוריד. הוא נתן ערך ובכוד לכסף, ועל כן נענש!

(רבי חזקיהו מישקובסקי שלישי"א - נאה דורש החדש ויקרא)

במעוזנו של מדרן ראש הישיבה הגרמ"צ ברגמן שליט"א בחג הפסח צילום: שוקי לרד ואיציק ז.

במעוזנו של מדרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א בחג הפסח

למידע והצטרפות לתוכניות:
בטלפון: 03-306-5834
בנדרים פלוס: ע"ש "השתדלות"
za580718393@gmail.com

הלוואה כשרה. פריסה נוחה.

השתדלות

השירותים שלנו לנשות ולגברים
בנישואים ובנישואים
המאפשרים לכם לחיות חיים טובים

מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א

עם מרן הגרמ"ש אדלשטיין

בתפילה בכותל המערבי

מעמד 'הקבלת פני רבו' למרן הגר"י אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת 'יד אהרן'

הקבלת פני רבו אצל מרן הגר"א פילץ שליט"א

מרן ראש הישיבה הגרב"מ אזרחי באפיית מצות

למידע והצטרפות לתוכניות:
בטלפון: 03-306-5834
בנדרים פלוס: ע"ש 'השתדלות'
za580718393@gmail.com

תרומה ממעשרות לכתחילה

השתדלות
ועבודת ה' ופירוש המצוות

בנשיאות המאגן דב"ר גבריאל יוסף לר שליט"א
והמאגן דב"ר ישראל גנס שליט"א

מרן הגר"ש גלאי בכותל המערבי צילום: יצחק דוד

מרן הגר"ש גלאי עם ילדים מירושלים בקברי צדיקים

מרן הגר"ד כהן בכותל המערבי

הגאון רבי מרדכי
אויבך בשופת המץ

מרן הגר"מ גריינמן בחג הפסח צילום ש.פ.ה

הגאון רבי יום טוב זנגר במכירת המץ לגוי

מרן הגר"ד לנדא שליט"א מקבל ברוב הביבות את הקובץ 'ישמח מלך'

מתורת זקנו האדמו"ר הזקן מסטריקוב זי"ע שו"ל ע"י מוכן 'אוצר החיים' מאת הרה"ג רבי חיים צבי שיינבך שליט"א.

למידע והצטרפות לתוכניות:
בטלפון: 03-306-5834
בנדרים פלוס: ע"ש "השתדלות"
za580718393@gmail.com

עד 240,000 ₪ הלוואה לחתונות הילדים

גם ה'
השתדלות

בשיאונתאון רבי גביאל יוסף לוי שליט"א
והגאון רבי ישראל גוס שליט"א

הקבלת פני רבו במעוזו של מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

מרן הגר"ש שטינמן בחג הפסח

מרן המשגיח הגר"ב פינקל בחג הפסח צילום: יצחק דוד

מרן ראש ישיבת יד אהרן הגאון רבי יהושע אייכנשטיין
בטיש נעילת החג בחצר חסידות ערלוי

מרן הגר"ז ברלין בסיום הש"ס בערב פסח

שיחות המשגיח הגה"צ רבי דוד דוד גולד שליט"א ביה"ז ניסן תשפ"ג

למידע והצטרפות לתוכניות:
בטלפון: 03-306-5834
בנדרים פלוס: ע"ש "השתדלות"

ההשתדלות שלך היום למחר של הילדים!!!

מרן עמוד ההודאה הגר"י זילברשטיין עם בחורי הישיבות בחג הפסח

הפוסק הגאון הגדול רבי יהודה אריה דינר בחג הפסח צילום ש.פ.ה

הגאון הגדול רבי איתמר גרבוז בשיח תורה בבית מרן גאון ישראל הגר"ד לגדו צילום ש.פ.ה

הגאון הגדול רבי אליעזר יהודה פינקל ראש ישיבת מיר בהקבלת פני רבו בביתו

הגאון רבי חיים קלופט רב ביהמ"ד 'נפש החיים' בקרית ספר בריקוד של מצוה לאחר שריפת חמץ

למידע והצטרפות לתוכניות:
בטלפון: 03-306-5834
בנדרים פלוס: ע"ש "השתדלות"

מצרפים ילדים עד גיל 18!

עוד לא מאוחר!

ראש ישיבת "עטרת שלמה" הגאון רבי שלום
בער סורוצקין שליט"א בחג הפסח

גדולי ישראל שליט"א בחנוכת החידר החדש
בטבריה בשכונת פזריה

למידע והצטרפות לתוכניות:
בטלפון: 03-306-5834
בנדרים פלוס: ע"ש "השתדלות"

מחתנים בכבוד

עושים השתדלות

השתדלות

השתדלות היא תהליך של חיפוש וזיווג בין שני אנשים, המיועד לזיווגם ולקידום מעמדם. תהליך זה מתבצע באמצעות שירותי השתדלות, המיועדים לזיווגם ולקידום מעמדם.

ספר 'דברי שי"ח'

קצות דרכיו, הליכותיו והדרכותיו

של מרן שר התורה

הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מעל אלף
עמודים

יצירת פאר מרתקת
משיגו ושיחו של מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל.
ערוכה ומחולקת לפי עניינים
ונושאים, בתוספת המדור
המפורסם 'עלי שי"ח' במלואו.
מבית היוצר של הגליון הנודע
מזה עשר שנים 'דברי שי"ח'

ניתן להשיג בחנויות הספרים

להזמנות מרוכזות ולפרטים: 053-3145900